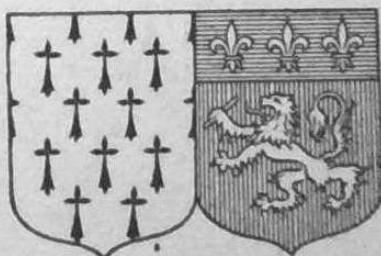

CLAUDE BERNARD

ARZHUR
BREIZH

PEZH-C'HOARI E PEMP ARVEST

KENTAN MOULADUR BREZHONEK

J.-B. BAILLIERE & FILS, ÉDITEURS

19, RUE HAUTEFEUILLE

PARIS-VIe

ARZHUR BREIZH

CLAUDE BERNARD

ARZHUR BREIZH

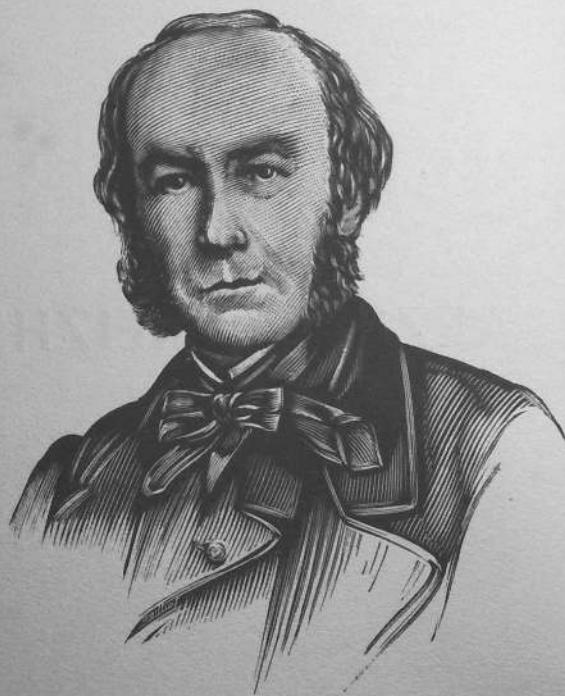
PEZH-C'HOARI E PEMP ARVEST E YEZH-PLAEN HAG UR C'HAN

Kentskrid gant an Ao. H. Roger, Kelenner a enor a Vuhezoniezh
Dean a enor Skol-Veur Mezeqiezh, Pariz

KENTAN MOULADUR BREZHONEK

EMBANNET DRE EVEZH AN DOKTOR YANN-VARI LE GOFF

Lored Skol-Veur Mezeqiezh Pariz
hag Akademi ar Skiantou

CLAUDE BERNARD

J.-B. BAILLIERE & FILS, ÉDITEURS

19, RUE HAUTEFEUILLE
PARIS-VIe

MOULET EO BET WAR BAPER « RIVES »
DEK SKOUERENN EUS AN OBERENN-MAN
LAKAET DEZHO PEP A NIVERENN
ADALEK 1 BETEK 10.

PEP GWIR MIRET STRIZH

COPYRIGHT BY ÉDITIONS J.-B. BAUILLIÈRE ET FILS, 1949.

RAKLAVAR

E miz du 1834, ar paotr yaouank Klaoda BERNARD a qimadas diouzh bro e gavell : CHATENAY, damdost da SANT-JULIAN (RHÔNE), a zequellezas e Pariz haq a ginnigas da SANT-MARK Girardin dornskrid ur pezh-c'hoari anvet « ARZHUR BREIZH ». Un oberenn eo haq a lakaan me da vezañ kentañ diskuliadur e spered-dreist, spered kaer an den dispar-se.

Kant vloaz goude, er miz-se end-eeun haq a zoug an anv AROUEZUS a viz du, e tegasis da goun an darvoudenn-se e niverenn ar 24 a viz du 1934 er « GAZETTE DES HÔPITAUX » dindan an talbenn : « KANTVET DEIZ HA BLOAZ DONEDIQEZH KLAODA BERNARD E PARIZ. »

Evit envorin ar c'hantvet deiz-ha-bloaz-se e voe graet ul lid kaer e Pariz, renet gant ar Vistré-gélenourien d'ARSONVAL ha ROGER. Ar gouel kaer-mañ a voe lidet e SKOL-VEUR BRO-C'HALL, d'ar 6 a viz GENVER 1935.

D'ar meurzh 9 a viz ebrel eus an hevelep bloavez, da zek eur diouzh an noz, e skinva Radio-Pariz e-lec'h ma'z edon bet pedet da vont, e voe dasskiñnet gant an arzour c'hoariva Jorj COLIN rannoù-zo eus pezh-c'hoari Klaoda BERNARD.

A R Z H U R   B R E I Z H

ROUDENN-VUHEZ HON duq PAOUR A OA BET DIBUNET WAR AL LEURENN-C'HOARI GANT SHAKESPEARE ER « ROUE YANN » HAQ IVEZ, TOSTOC'H DEOMP, E 1875, GANT LOEIZ TIERCELIN HAQ E 1895 GANT FRED HEURLIPES EN DAOU BEZH ANVET « ARTHUR DE BRETAGNE ».

E 1908, KLAODA AR PRAT (PLUENZIR) A EMBANNAS « BUEZ ARZUR A VREIZ, TRAJEDIENN E PEMP ARVEST », E 1905, T. AR GARREG A EMBANNAS UN « ARZUR BREIZ » ALL, PEZH-C'HOARI BET DISPLEGET GANT KEVREDIQUÉZH UNVANIEZH BROADEL BREIZH, GOURIN.

AN EMBANNADUR-MAÑ A ZO PAR D'AN HINI KENTAÑ HA BEZ'-EMAÑ EM C'HERZ UNAN EUS AR SKOUERIÒÙ ROUEZ ANEZHAÑ. PADAL E LAMIS DIOUTAÑ KENTSKRID HIR JORJ BARRAL HA LIZHER-EMSKRID AN OBEROUR, HAQ E KRESKIS NIVER AR SKEUDENNOÙ ENNAÑ. MERZOUT A REER GANT SOUEZH HAQ ESMAE PENAOSES EN DEVOA KLAODA BERNARD — BROUDET MOARVAT GANT E IJIN-DREIST, EVEL PA VIJE DIHUNET ENNAÑ AN ENE KELTIEK, MEIZET HA DIDOUZIET, QWELLOC'H EGET AN HOLL SKRIVAGNERIEN ALL, TEMZ-SPERED ESPAR HAQ ENE BIRVIDIK AR OUENN VREIZHAT-SE DIANAVEZET HA DISPRIZET KEN ALIES.

BREIZH A VEZO ANAOUDEK DEZHAÑ EVIT AN OBERENN C'HOARIVASE A OA TREMENET SANT MARK GIRARDIN HEP MEIZAÑ AR POUZE ANEZHI. GLAC'HARUS EO, HA KEUZIUS IVEZ, DREIST-HOLL EVIDOMP NI BREIZHIZ E OA DEUT KLAODA BERNARD, SKRIVET GANTAN E ZRAMA KEN KAER GANT UR SPI KEN BRAS D'OBEN BERZH DA BLEGAN DA VENOZ E WAREZOUR DA ZILEZEL STUDI AL LENNEGEZH HA DREIST-HOLL STUDI YEZH BREIZH.

RAK GELLOUT A REER KREDIN E VIJE DEUT A-BENN DA DENNAÑ EVEZH AN DU DUD WAR AR BREZHONEG, EVEL M'EN DEUS GRAET WAR AR VUHEZONIEZH, HA MARTEZE, PIÙ OAR ? EN DIJE BET KAVET PERAK

RAKЛАVAR

E LAVARE, HIZIV C'HOAZH, E VEZE KOMZET AR YEHZ-SE E LIORZH EDEN !

DA ANAON AN AOTROU HERRI ROGER EN DOA TEURVEZET SEVEL UR C'HENTSKRID E KINNIGAN VA GWELLAÑ GOURC'HEMENNOÙ A ANAOUDEGEZH VAT. TRUGAREZ IVEZ, ER BED ALL, D'AN AOTROU YANN DEVAY, GOURNIZ AR GOUÏZIEG BRAS, TRUGAREZ IVEZ D'AN AOTROU AB SULIO HA D'AN TRESOUR FERDINAND RAFFIN EN DEUS BET SKEUDENNET AN OBERENN MAÑ.

DOKTOR YANN-VARI LE COFF,

LOREAD SKOL-VEUR AR VEZEGLEH HAQ AKADEMI AR SKIANTOÙ PARIZ.

KER ANDON « LA SOURCE »,
DINARZ, DEIZ GOUEL YANN 1942.

PENNAD

PENNAD

TENNET EUS « KENTSKRID ISTOREL » GEORGES BARRAL
D'AR C'HENTAN MOULADUR

Ar wech kentan m'am boe an eurvad haq an enor da welout Klaoda Bernard eo d'ar sadorn 30 a viz eost 1865 diouzh an noz. Estlammus ha goulouus e voe evidon. Setu aman ar pezh a c'hoarvezas, hervez am eus dalc'h et sonj mat.

Edo an tren o paouez chom a-sav e Perpignan, o tegas eus a Bariz, e-touez un toullad tud vrudet, kannaded eus Akademi ar Skiantoù; ar re-man a oa dileuret a-berzh Ensavadur-Meur Bro-C'hall da ouel dizoloidigezh an delwenn gentan bet savet en envor F. Arago en e c'heriadenn c'henidik, Estaël, nepell ac'hano.

Diskennet e oan eus va baçon ha o teurél ur sell a-drenv din, pa verzis ment uhel un den n'anavezen ket c'hoazh sonn ha meurdezhus war ar bazenn-stleug. Ur weledigezh a verfed, a sonjen. Kredin a reas din qwelout un doare sant brudet, ur sant a-vreman e sae un den lik, ur meni Visant-a-Baoù ar Ouïziegezh. Tomm meurbet e oa amzer, haq an heol o vont da quzh — heol liv ruzaen ar Pireneoù — a oa e-kreiz splanner e danflamm. Penn an den, dellezek e zremm eus kizell ur skulter, a oa diskabell, ha ne

vanke ket dezh an rodig-sked treset qant gouloù heol an abardaez. Ken sebez e voe va faltazi paotr-yaouank gant kened qarv ha meurdezhus ar gouïzieg-se, anavezet-mat dija, haq e barr nerzh e gorf haq e veiz — 52 vloaz oa a-boan — m'eo chomet da viken skeudenn an arvest-se e-barzh va spered. Serrin a ra va divvalvenn haq he santom a ran, evel pa vije bet luc'hengravet war skramm-al-lagad.

A-gevret qant va zad e oan deut di; eno e oa-en evel sevenor testament-a-ouïziegezh ar stereoniour meurvrudet. E-doug an nebeut deizioù ma padas an abadenn, e savas kengarantez etre Klaoda Bernard ha ni. En amzer-se, ken pell, eman deroù ar garantez haq an doujans ne baouez-jomp ket da qaout evit an den dibarel-se. Boazet e oa va zad da vont, bep sul, ha diouzh ar goany dreist-holl, e-ti an ao. Chevreul e Liorzh ar Plant. Eno en em gave alies gant Klaoda Bernard, Goude hirgaozeal gant an ozha'h-meur hegarat, hep gellout koulskoude ankounac'haat yenijenn galet ar sal-labour vrás, e-kichen div etevenn vihan o tevin penn-ouzh-penn en hor qiminell Buffon, hervez kustum menech kluni ha boaz didorrus ar c'hang-vloaziad yaç'h-souezhus, e kimiade an daou genbrezeger a-gevret haq, en ur gerzhout buan evit en em zirivan, e kendalc'hent gant ar gaozeadenn bet boulc'h tuchantik ha gant dezrevell gloazioù ar galon. Alies, me iveau, diwezhatoch, em eus klevet anzav doanis kerseennoù e vuhez-pried.

Bez' ez eus ac'hanoù unan eus ar re a sonj ne dleer ket lezel da vont da get netra deut dimp eus kerz an dud-veur, peqen dister bennak e ve. En abeg da se eo ec'h embannan hiziv an dornskrid « Arzhur Breizh », bet roet din gant Klaoda Bernard d'al lun 14 a viz eost 1876, war-dro

A R Z H U R   B R E I Z H

KREÏSTEIZ GOUDE BEZAN GRAET, E MUZEON AN NATOURIEZH, DIWEZHAN KENTEL AR BLOAVEZH-SKOL. EN UR REIN ANEZHAN DIN E LAVARAS, GANT UR MOUSC'HOARZH KUNV : « HEN REIN A RAN DEOC'H E KOUN EUS HOR CHOMADENN E PERPIGNAN HAQ E KOUN ARAGO, MIGNON D'HO TAD, A RENTAS SERVIJ DIN E 1849. BEZ' E C'HELLOC'H HEN EMBANN, MAR FELL DEOC'H, HOGEN PEMP BLOAZ D'AN NEBEUTAN WARLERC'H VA MARV. BEZ' EZ EUS BET UR PEZHIQ-FENT SAVET GANIN HAQ A VOE C'HOARIET E LION E 1833; VA DRAMA A C'HELLAN LEZEL DA VEZAN LENNET. N'ANKOUNAC'HAIT KET, AVAT, DA LAVAROUT EZ EO BET NAC'het, HA C'HOAZH GANT KALZ A GEMMADURIOU HAQ A REIZHADENNOU, GANT SAINT-MARC GIRARDIN. »

EMEUR O VONT DA LENN AR PEZH DRAMEL-SE, A VENNIS LAKAAT EMBANN DA HEUL GOUEL DIZOLOIDIQEZH DELWENN GLAODA BERNARD. ISKIS EO E MEUR A GENVER. AROUEZIUS EO, EN UN DOARE KELENNUS, EUS EMDRÖEREZH UR SPERED PRİENTET DA BOELLATADURIOU DON; AR SUJED END-EEUN HAQ AN DOARE D'E VERAT A ZO A-DU KRENN GANT TECHOÙ-MEIZ HA TECHOÙ-KALON AN OBEROUR ILLUR. OUZHPENN-SE, NE GOMZE KET GLAODA BERNARD EUS AN OBERENN-YAOUANKIZ-SE HEP TENERIDIQEZH, PA OA AET KUIT QANTI, SKANV E YALC'H HAQ E GALON LEUN-CHOUK A C'HOANAQ, EVIT KAOUT PENN-HENT AR VRUD HAQ AR BINVIDIQEZH.

KENTSKRID

GANT

HERRI ROGER

KELENNER A ENOR A VUHEZONIEZH,
DEAN A ENOR SKOL-VEUR AR VEZEGIEZH E PARIZ.

E DEROU MIZ DU EUS AR BLOAVEZ 1834, UN DEN YAOUANK A 21 VLOAZ, GLAODA BERNARD A RAEZ ANEZHAÑ, A GEMERE AR REDERIQ E LYON EVIT MONT DA BARIZ. E GENVEAJOURIEN NE OANT TAMM EN ARVAR EZ OA KRIGNET SPERED AR PAOTR BRAS HA TUZUM-SE GANT AR C'HOANTEGEZH, UR C'HANFARD HAQ A GAVE DEZHAN BEZAÑ AET A-BENN BREMAÑ WAR AN HENT HAQ A GAS WAR-EEUN D'AR BINVIDIQEZH HA D'AR BRUD. EN EN DOA KUZHET MAT EN E VALIZENN AN TIJSAM HAQ A DLEE DIGERIÑ DEZHAÑ AN HOLL ZOROJOÙ. HER GOANAQIÑ A RAE DA VIHANAÑ : UR ROLLIG PAPER SKRIVET WARNAÑ UR PEZH-C'HOARI E PEMP ARVEST « ARZHUR BREIZH ». EN A ZISKONTE AR BERZH-VAT, HAQ EN EM WELE ERVAT O TONT DA VEZAN UN OBEROUR PEZHOUC'HOARI DARVOUDUS KANMEULET, SKRIVAGNER BRUDET HA PIV A OAR? EZEL EUS AN AKADEMI A VRO-C'HALL.

GANET E CHATENAY, TOUINELL NEPELL DIOUZH SANT JULIAN, RHÔNE, D'AN 12 A VIZ GOUHERE 1813, E KOLLAS E DAD PA'Z EDO YAOUANK C'HOAZH. BERNARDIG A VOE SAVET GANT UR VAMM

CHREDUS, HAQ A OA SOT QANT HE MAB. HEMAÑ A OA SOT QANT E VAMM. HOGEN AN DAOU-MAÑ N'OANT KET PINVIDIK HAQ, EVIT OBER O ZREUZ, E RANKAS AR C'HRENNARD MONT DA C'HONIT E VARA. DA AOZER-LOUZEIER EO EZ EAS DA DI AN AOTROU MILLET, APOTIKER, A ZAL'HE UR STAL E LYON, E RAKKÊR VAISE. AR MESTR HAQ AR MEVEL N'EN EM INTENTENT, N'EN EM VEIZENT NEMEUR KENETREZO. AN AOTROU MILLET A OA ESTLAMMET QANT AR GOULENNOÙ ISKIS A RAE DEZHAÑ AN AOTROU KLAODA; AN AOTROU KLAODA A OA SAOUZANET QANT AL LABOURIOÙ ENOEÙS A ROED DEZHAÑ DA OBER. PA VEZE RET D'AR C'HRENNBAOTR, E KAMBRADREÑV AR STAL, KEMPENN AR PODOÙ PRI KAMAHUET HAQ AR PODOÙ QWER LIESLIV, E VESTR A C'HOURC'HEMENNE DEZHAÑ LAKAAT EVEZ DA GOLL AN DISTERAÑ BEGAD A OA OUZH O MASTARIÑ. RET E OA ETA DEZHAÑ SKRABAT EVIT DISPEGAN DIOUTO BETEK AN DIWEZHAÑ TAMM LASTEZ TOAZH HA TRAET, LAKAAT DA ZIVERAN BETEK AN DIWEZHAÑ DIVERADENN LOUZOU HAQ O LAKAAT HOLL EN TRIAKL A OA ANEZHAÑ AN « HOLL-LOUZOU » HOLLEL. IMBROUDET, A LEVERER, QANT MITHRIDATE, E VEZE IMPLIJET IVEZ KENKOUZ EVEL LOUZOU A-ZIAVAEZ HA LOUZOU A-ZIABARZH. KEMENNED E OA, UN TRI-UGENT VLOAZ BENNAK A ZO, PA ZERAOUIS-ME VA STUDIOÙ WAR AR VEZEGIEZH. HOGEN HIZIV, DISKARET E VRUD VAT, EN DEUS PAQUEZET DA VEGAÑ; N'EUS MENEG EBET KEN ANEZHAÑ ER « CODEX ». HA PENAOS 'TA, AR C'HEMMESK, AN TOUEZIADUR MIL TRA LIESTRO-SE (ALIES ENEBOURIEN AN EIL D'EGILE) A C'HELLE SKAÑVAAT AR POANIOÙ HA PAREAÑ? BEZ' E OA ENO PEADRA DA ZISKREDIN A GRENN DIOUZH AN APOTIKEREZH HA DIOUZH EFED AL LOUZEIER; RAK TRIAKL AN AOTROU MILLET A OA DEZHAÑ UR C'HALLDUSTED HEP HE FAR, TESTENIET QANT UN TOULLAD OSTIZEN. AR RE-MAÑ A LAKAAS BRUD BRAS AL LOUZOU DISPAR-SE DA REDEK HA D'EN EM SKIÑNAÑ DRE HOLL RANNVRO LYON.

REDIET DA OBER TAMMOÙ LABOUR HA NE BLIJENT KET KALZ DEZHAÑ, HOR PAOTR YAOUANK PRIENTOUR A VEVE KLOASTRET EN

E ARNOD-TI. EN A OA RET DEZHAÑ CHOM ENO EUS AR MINTIN D'AN NOZ HAQ EUS AN NOZ D'AR MINTIN, HA N'EN DOA, BEP MIZ, NEMET UN DEVEZH ARSAV-LABOUR NEMETKEN. EVELATO, HIRAEZH E DAMMIQ BUHEZ A VEZE TROC'het DEZHAÑ QANT DAOU ZIDUAMANT. AN APOTIKEREZH A BOURCHASE LOUZEIER DA SKOL AL LOUZAOUEREZH-CHATAL. AN AOTROU KLAODA A YAE DI ALIES DA QAS LOUZEIER; HAQ, O CHOM ENO PENNADOÙ BRAS A AMZER DA ARVESTIÑ OUZH AL LABOUR A RAED, E TISPOURBELLE AN DESKARD E ZAOULAGAD DA SELLOUT OUZH AR C'HLANVDIOÙ-STUDI HAQ OUZH AN ARNOETIEZ; PELL DA VEZAÑ DIHETET QANT ARVESTADUR AN OBERATADURIOÙ, E TENN-EÑ AR BRASAÑ QONID DIWAR AN ADKLASKADURIOÙ A STRIVED DREZO DA DREBARZHIN KEVRIN AR C'HLEÑVEDOÙ HA DA ZIGUZHAT, ADREUZ AR STADOÙ-KLEÑVED, AL LEZENNOÙ A ZO O REN EMZISKOUEZADENNOÙ AR VUHEZ. HOGEN E VRASAÑ PLIJADUR, D'AR SELLETAER YAOUANK-SE, A OA EN DEIZ ARSAV-LABOUR : MONT A RAE NEUZE D'AR C'HOARILEC'H, HAQ E HEULIE QANT AR BRASAÑ AKED AR PEZHIOÙ-C'HOARI A VEZE TAOLENNET ENO; MEÏZAÑ MAT-TRE A RAE-EÑ BRASDED HA KAERDED AN ARZ DRAMAEL, ARZ HAQ A AOTRE LAKAAT DA ADVEAÑ UR MAREVEZH, DA BOULZAN C'HOARIERIEN, DA REIÑ DA INTENT, DRE OBERIADURIOÙ HA DRE QOMZOÙ, TRIDOU-KALON HA GLOAZIOÙ AN ENE DENEL.

AN DUD-DREIST N'EN EM LAOUNEAONT MORSE QANT AR PEZH A ZIHELLONT PE GANT AR PEZH A VERZONT, A ZAMWELONT. NANN; I A ZO, EVEL EN DESPED DEZHO, TROET HA TUET DA ZIAVÆZIAÑ AR PEZH O DEUS SANTEL DON. SETU AZE PENAOS AN ARVESTER DRE ZEQUEZH A ZEUS DA VEZAÑ OBEROUR. KLAODA BERNARD A SKRIVAS UR RIMADELL EN UN ARVEST « ROZENN AR ROTANOS »; HE C'HAS A REAS DA BENN-BLENIER UR C'HOARILEC'HIG A LYON HAQ, O VEZAÑ BET KAVET MAT E OBERENN, E SANTAS AR PAOTR UL LEVENEZ Vras, LEVENEZ UR PLEUSRER NEVEZ HAQ A WEL O TIGERIÑ DOR AN TI-AZEUL... PE DA VIHANAÑ DORIQ UR CHAPEL. AR PEZH-C'HOARI-SE

A VOE C'HOARIET. Ober a reas zoken un tammiq berzh-mat en ur reiñ d'an oberour anezhañ qwirioù-aozer, qwirioù haq a save da gant lur. Bez' e oa ar goopr-se un tenzor eus ar re dalvoudusañ evit ar paourkæzh skoliad en apotikerezh. Ar berzh-vat-se a roas kalon d'an den yaouank da staqañ gant al labour, da studiañ. En a fellas dezhan ober gwelloc'h.

Kreñin a eure a-zevri da brederenniñ, da lenn ha da zeskîn haq, o kemerout diwar e eurvezhioù-ehan ha kousket a veze roet dezhañ pizh ha pizh, e skrivas Klaoda un drama istorel e pemp arvest. Ha, dre un deqouezh a hoal-vat, e tegemeras ul lizher a erbed evit Saint-Marc Girardin; hemañ, daoust penaos bennak ne oa c'hoazh nemet 33 vloaz, a zalc'h a-benn neuze ur gârg vrás a bolitikerezh haq a lennegezh. War un dro bez' e oa kelenner war ar varzhoniezh c'hallek er Sorbonne. Gant un harp seurt-se n'hañvale ket ar berzh bezañ arvarus tamm ebet.

BRAS E VOE AR GERSEENN.

Saint-Marc Girardin a zegemeras an oberour yaouank gant kalz a habaskter. Hoñen an hini a dlee embann, un nebeud bloavezhioù goude, ur c'heñliad-studioù a «lennegezh c'hoarivael» ne guzhas ket ouzh ar paourkæzh emstriver ne dalveze netra, seurt ebet, e bezh-c'hoari, haq ez edo-en divarrek kaer war gement seurt lennegezh a oa. War-se, eç'h alias ar c'heñnenner Klaoda da zibab ur vicher evit qonit e vara, kuit dezhañ, diwezhatoch, mar troje en e benn, d'en em abuziñ da skrivañ, nemet evit lazhañ an amzer.

SERRET DIRAZAÑ, A-DAOL-KRENN haq a-flav, dor arem al lennegezh, ez eas Klaoda Bernard da skeiñ ouzh doi ti-azeul Esculap. O kounañ, hep mar, ar qonid bras a dennje eus al labourioù en doa graet e Skol Louzaouerezh-Chatal Lyon, e lakaas e anv e Kevrenn ar Vezegiez e Pariz. Ur gerseenn nevez a oa da gaout eno evitañ. En a gave dezhañ, evel

ma kav da veur a hini all, e oa studi ar vezegiez tra ken nemet teur evezh ouzh ar re glaïv ha kenderc'hel gant e glaskadennoù en arnodioù. Diskiñ a eure kent pell ma'z eus en den c'hoant da aloubiñ al lec'hadurioù uhel eus an urzhaz, ar skeul-renk vezegiel, ez eo ret tremen dre nedennerezh ar c'hentstrivadegoù; ret eo, ouzhpenn, deskiñ dindan envor ar goulennoù haq o adlavarout en ur maread-amzer merket, hep chom ouzh torgenn da c'hinañ, displegañ labourioù ar re-all, hep ankounac'hant munudoù zo, haq i hep talvoudegezh wîrion ebet, haq a dalv kouls-koude da ziazegan ar vegenn ha, dreist-holl, miroutoutañ an-unan da gaout ur mennad dibarel. Klaoda a blegas d'ar reizhadur garv-se, en deus kastizet haq a gastizo c'hoazh meur a zonezon-natur, haq e reas berzh e 1839; degemeret e voe da skoliad-diabarzh ar c'hlàñvioù. Ar berzh-se n'oa ket eus ar re skedusan anezhañ; degemeret e voe 26 vet en ur rummad a 29 emstriver. Hoñen ar paotr yaouank a zegemeras an teul kentañ, an teul haq a aotrefe dezhan kavailhañ da gaout an uhelañ kargoù. A-c'houdevezh, hor c'hanfar a gemeras perzh er genstrivadeg evit ar gârg a rener-servij er c'hlàñvioù : dinac'hét e voe. Perzh a gemeras, ouzhpenn, e kenstrivadeg skolveuriiekadur a qorfadurezh haq a vuhezoniezh ha daoust d'e deulioù gouiziegzel dreist, haq a galz zoken, war re e gevezaerien, e c'hwitas; ne voe ket anvet. N'helle ket ar paotr Klaoda dont eta gwelloc'h a-benn eus ar vezegiez eget n'hellas-en tizhout pal ar berzh el lennegezh; e c'hoanañ a voe touallet; e c'hoantegeziou a seblante bezañ brevet.

Hoñen ar Ragevezh a zeu atav da hanterour evit saveteiñ ar re n'en em lezont ket da vezañ diskaret gant an drouverzh. Klaoda Bernard a oa bet deskard gant Magendie haq a zeus da vezañ e zarbarour e Skol-Veur Bro-C'hall.

O kerzhout war roudou e vestr, e savas hedadoù embannadurioù ha ne zalejont ket da dennañ evezh an dud desket-bras. Beze'e voe dizale anezho ur strollad dibaouez a gavaadennoù haq a qase da heuliennou dic'hebet, o lakaat ar vezegiez da vont tre war hent ar ouïziegezh. Adalek neuze e tigoras an holl zorojoù dirak an hini a oa deuet da vezañ unan eus ar speredoù kaerañ eus ar mare; Klaoda a voe anvet da gelennet e Skol-Veur ar Skiantoù haq e Skol-Veur Bro-C'hall, da ezel Akademi ar Skiantoù, da Bennrener Kevredigezh Skiantoù ar Vuhez (Bevoniezh). Holt Akademioù ar bed a brizas an enor d'e gaout da ezel. En diwezh, e 1868, eñ en doa ranket treiñ kein d'al lennegzh haq a yeas, trec'hlidek, da ezel en Akademi a Vro-C'hall, e-lec'h ma adkavas Saint-Marc Girardin.

Penaos'ta, an digenvez-se, en em glozet dalc'hmat en un arnodtri bilhan, a zeus dezhañ an huñvre da skrivan ur pezh-c'hoari war Arzhur Breizh? Penaos'ta, ar paotr yaouank-se ganet e Rannvro Lyon ha n'en doa Morse kuitaet e gornad-douar, a c'hellas dibab evit e arnodenn lennek kentañ denmeur ur vro haq a oa ker pell all dioutañ? Penaos ez eo bet intret gant spered ar ouenn vreizhek-se, haq a zo ken kalet hec'hene ha kerreq brizh he zornaodoù kildroennek? Penaos e kavas-eñ ar ger brezhonek «pen-ty», a zo distaget gant unan eus he zudennoù?

O chom dic'halloud da reiñ un eilger d'ar goulennoù-se, harpet war fedoù, ni a rank chom gant hor goulakaduriou. Beze'eus unan haq a zeu diouzhtu-dak er spered :

Klaoda Bernard a zo bet desavet er c'helec'hioù katolik. Beze'e voe kurust da gentañ, haq ar person, hoalet gant e spered lemm, a zeskas dezhañ kentañ elfennou al latin, ar pezh a aotreas dezhañ mont da Skol-Veur Villefranche, renet gant beleien. Eñ a voe lakaet goude-se e skol-

uhel Theissey, en Ain, e-lec'h na chomas nemet biaoz hepken, rak e dud n'o doa ket peadra da baeañ e skolaj evitañ. E-kerz e studioù, e tleas bezañ en em gavet gant mistri haq a oa genidik a Vreizh, ur vro haq he deus bepred pourvezet an iliz gant un niver bras a veleien, haq a zo bet, meur a hini anezho, tud heverk dre o gouïziegezh ha dre o dellidoù. Gellout a raed, eta, marzezañ e oa er skolioù-uhel katolik eus Rannvro Lyon, unan, pe meur a vestr-skol brezhon zoken, haq a intentas ouzh ar skoliad yaouank, a gomzas dezhañ eus o bro c'henidik, haq a zanevelas meur a wech dirazañ istor douar an Arvorig, a zo ker brudet dre he stourmadoù, hec'h harozed ha dre he marvailhou diniver, hoalus, bamus ha marzhous.

Beze'eus ivez da gredin ez eo el levraouegou staq ouzh ar skolioù katolik en deus gellet ar skoliad strivant-se kaout dielloù, kavout an testennoù a oa ret evit dont abenn da berc'hennañ an doareù a oa-eñ dic'houvez anezho ha da seveniñ prederenn vrás e venozioù evit ar pezh a selle ouzh Breizh.

Arabat eo ankounac'haat e oa Lyon kreizenn-veur ar gelennadurezh kristen. Arc'heskob ar gêr vrás-se a oa haq a zo chomet Eskob-meur Galia. Ur skol-veur katolik a vezegiez a zo bet savet eno ha n'eo bet diskaret nemet e 1875. Da gredin eo, er greizenn a ouïziegezh haq a lennegzh-se eo e kavas Klaoda Bernard an danvez istorel a Bourvezas dezhañ testenn e bezh-c'hoari. Saint-Marc Girardin a qavas fall an drama-se. N'ouzon ket war pe zigarez e savas e varnedigezh; nann, met anzav a ran-me, ma-vijen bet en e lec'h, em bije meizet penaos n'oa ket ur paotr yaouank, bet barrek da gas da benn ur seurt adskeudennadur hep kaout perzhioù-mat dibar! Adreñv an taol-skrid lennegel, em bije rakwelet ur spered selle-

TAER HAQ, HEL LAVAROMP KRAK HA BERR, UR SPERED DREIST A ZEN.

RET, HA RET-MAT EO BEZAÑ DONEZONET-BRAS EVIT OBER UR PEZH-C'HOARI FALL, A LAVARAS DIN, UN DEIZ, UL LENNEGOR ANAVEZET. RET EO, A ASTENNIS-ME, KAOUT OUZHPIENN AN DONEZON-NATUR EVIT SKRIVAÑ, DA UGET VLOAZ, UN DRAMA ISTOREL.

DEN-MEUR AR PEZH-C'HOARI A ZOUQ UN ANV A LAKA DA SEVEL DIRAZOMP QWELEDIGEZH AN DANEVELL VREIZHAT AR MUIÑ POBLEK. PA C'HANAS AR PENDEVIG-SE, E FELLAS D'AR VARONED REIÑ DEZHAÑ AN ANV «ARZHUR», RAK LAKAAT A RAENT ENNAÑ O HOLL FIZIAÑS, O HOLL C'HOANAG; E WELOUT A RAENT A-BENN NEUZE OC'H AZNEVEZIÑ KURIOÙ AR MACHTIERN BRUDET, ARZHUR ROMANTOÙ AN DAOUL-GRENN HAQ A DLEE DONT, UN DEIZ, DA ZIAC'HUBIÑ AR VRO, Keltia Cozh.

DUG BREIZH, ARZHUR A OA, DRE E VAMM KONSTANZA, MAB-BIHAN D'AN DUG KONAN IV, WARLERC'HIAID, DA C'HOUDE UN EMGANN TAER, D'E DAD-KOZH KONAN III. HEMAÑ EN DOA UR MAB, HOËL, HAQ A VOE DIANZAVET GANTAÑ WAR E WELE A VARV, A-OUEZ D'AN HOLL. NAONEDIZ KOULSKOUDÉ E ANAVEZAS DA BENN-BRO; HOËN, AN DARN VRASAÑ EUS AN AOTROUNEZ VREZHON A ZIBABAS KONAN. HOËL YAOUANK O VEZAÑ BET KAVET RE LAOSK, NAONEDIZ E ZISTAOLAS HAQ, E 1157, E C'HALVJONT JAFREZ, KONT ANJOU, BREUR HERRI II, ROUE BRO-SAOZ. BEZ'E VOE AN DROKADENN-SE UR FAZI EUS AR GWASHAÑ, RAK DOR BREIZH EN EM GAVAS DIGOR D'AN DIAVAEZIDI HAQ AR VRO A-BEZH KINNIGET DA C'HOANTEGEZH TIEGEZHI DIAULEK PLANTAGENET, HAQ A OA LAKAET, DRE UN DANEVELL DA ZONT DIWAR QWRAC'H-AN-DIAOUL, ANEZHI UN TAMM BRAV A E C'HWILoustenn-ifern. TRUBARDEREZH NAONEDIZ A LAKAAS DA SEVEL KOUNNAR REIZH AR VROGAROURIEN HAQ A VOE POENT-SKOULMADENN AR BREZELIOÙ, BREZELIOÙ HAQ A BAD A-HED MEUR A GANTVED.

K E N T S K R I D

MARV JAFREZ, DEQUEZHER, ER BLOAVEZH WARLERC'H, A HAÑ-VALE DLEOUT DEGAS UN ARSAV D'AR C'HOURENADENN HIR-SE. KONAN IV A ANTREAS E KÊR NAONED. AR GÊR-MAÑ A ANAVEZAS E BENNADURIEZH. HOËN HERRI II A AZGOUENNAR AR GÊR EVIT E LODENN DIWAR HEREZH E VREUR. GOUDE UN HIR A C'HOURENADENN ALL, KONAN A BLEVAS HAQ, E 1166, EVIT MIROUT AN DILERC'H EUS BREIZH, EC'H ABERZHAS RANNVRO AN NAONED. ARGOURAUQIÑ A EURE E VERC'H GANT AR C'HORNAD-DOUAR BRAV HA PINVIDIK-SE. AR VERC'HIG N'HE DOA C'HOAZH NEMET PEVAR BLOAZ; KONSTANZA A RAED ANEZHI; DIMEZET E VOE DA JAFREZ, TREDE MAB HERRI II. WAR-SE E TIGORAS BREZEL ADARRE HAQ EMGLEVADENN MONTMIRAIL, GRAFT ETRE ROUANED BRO-C'HALL HA BRO-SAOZ, A QADARNAAS AR BERZH EN DOA GRAFT HERRI II. E DRI VAB KENTAÑ A VOE ARGOURAUET KENAÑ GANTAÑ; INT-I A RANKAS HEPKEN OBER QWAZONIEZH DA LOEIZ VII, HERRI BERR-E-VANTELL, EVIT AN AÑJOU HAQ AR MÊN; RICHARD (LESANVET DIWEZHATOC'H AR GALON LEON) EVIT AN AQUITAIN, JAFREZ EVIT BREIZH. KONAN IV A VIRAS GWENGAMP E-LEC'H MA VARVAS, DAOU VLOAZ GOUDE, E 1171, DILEZET HA DISPRIZET GANT AN HOLL.

JAFREZ N'EN DOA NEMET DEK VLOAZ PA ZEUS DA VEZAÑ DUG BREIZH. STURIET MAT GANT ROLLAND A ZINAN, E KASAS AN TRAOÙ EN-DRO ER VRO EVEL M'AZ EO DLEET HAQ E C'HOUNEZAS, DRE-SE, GRAD VAT AN NOBLAÑS EN UR DENNAÑ DEVETAÑ SELLEDOU E SUJIDI.

E 1186, YOUL ENNAÑ DA AZKEMEROUT AN AÑJOU HAQ A OA E DALC'H AR SAZOZ, EZ EAS JAFREZ DA BARIZ EVIT GOULENN SKOAZELL DIGANT BRO-C'HALL. E-PAD AR GOUELOÙ REIZHET EN E ENOR, E TAPAS E FALL EN UL LIDSTOURMADEG HAQ, UR PENNADIG GOUDE, E VARVAS.

KONSTANZA A C'HOUARNAS BREIZH HA, SEIZH MIZ GOUDE MARV HE FRIED, EN NOZ AR SUL-FASK, EUS AN 29 D'AN 30 A VEURZH 1187, E C'HANAS UR MAB. HERRI II A VENNAS LAKAAT DEZHAÑ E ANV. HOËN AN AOTROUNEZ VREZHON (HAQ A LAKAET

O spi eus un taol-diçoll da zieubiñ ar vro er c'houadur-se a azgouennas e vije ar bugel-se kentanvet Arzhur.

Herri II, ha ne venne ket dezhañ koll e Levezon e Breizh, a redias Konstanza da eileurediñ d'un aotrou saoz, ha bastard eus an tiegezh rouel, Ranulfe, Kont Chester, a gemeras an titl a zuq Breizh.

Ar Vretoned a zinac'h asavezout ar mac'homer, haq e kasjont kelou da Filip-Aoëust, warlerc'hiaid Loeiz VII. Ar mare a oa dibabet mat. Ar Saozon o doa mennet skrapañ al Languedoc. Filip-Aoëust a gerzhas a-enep dezho, haq e voe ijinus awalc'h evit dedennañ Richard ha Yann a-enep d'o zad. Sezizet, gronnet er Mañs, Herri a voe ret dezhañ plegañ. War-se, e rankas reiñ ar pok-a-beoc'h da Richard haq aznevezin e wazoniezhañ da Filip. An dro-wenn-se e beurgasas war-eeun d'ar bez, haq en un troad qantañ ebarzh, un tachad a oa. Ar roue-mañ a varvas, un nebeud deizioù da c'houde, d'ar 6 a viz gouhere 1189, en ur vallozhiñ e zaou vab. Ranulfe a voe argaset diouzh Breizh ha Richard, a oa deut warlerc'h Herri II, ne glaskas ket e assevel.

Kimiadet e 1190, evit mont da vrezel-ar-groaz, Richard a zaleas e Sikelia. Eno e startas un emglev gant ar roue Tankred. Merc'h hemañ a voe dimezet da Arzhur, a voe diskleriet gant ar penn-kroazour, gant kalz a lidegezhioù, da vezañ e benn-her, e her nesañ dezhañ. Gwilherm, eskob Ely, kanseller ha barner-reizh-meur a Vro-Saoz, a adkretas, gwirioù Arzhur war ar Gurunenn. An diskleriadenn-se a dennas d'he heul kounnar Yann Dizouar, breur Richard, haq hemañ a reas tennañ diçant Gwilherm an eil-renadur a oa bet fiziet ennañ. Strapilherezhioù grevus awalc'h a savas diwar an taol-nerzh-se; haq e fellas da Richard distreiñ da Vro-Saoz. Tapet prizoniad en Aostria, ne zistroas d'e rouantelezh nemet er bloavezh 1194. Yann a grogas da dalvezout

kement-se d'e vreur en ur breizata diçantañ an holl zouaroù a berc'hene. Neuze e steuas an dezo da staçañ Breizh ouzh e Gururenn haq, evit dont a-benn eus ar c'houadur-se, ne zoujas ket da c'hoari troioù-kamm. Pediñ a eure Konstanza da zont d'e gavout en Normandi. Deçouezhet an Duvez e Pontorson, e roas Yann urzh d'he fried Ranulfe da gregiñ enni ha da glozañ warni e kastell Saint-James de Beuvron, haq a oa dezhañ diwar leve.

An noblañs vrezhon, kas enno, — evel e vevé aet e pep den leal, — a reas o c'hemm da roue Bro-C'hall. Neuze Richard a eilfeukas en ur lakaat da lazhañegañ ar boblañs. 'An dud keizh-mañ, en em glozet en o ziez, a voe devet ez vev ; mar tec'hent d'en em guzhat er c'hoadoù, e vezent dibouef evel gouezed ha muntret gant ar Saozon digernez.

Evit dont a-benn da beuraloubiñ Breizh, Richard a glaskas kouezhañ war Arzhur haq e skrapañ. Hogan Gwezhenog, eskob Gwened, a gavas an tu d'hel lakaat e surentez haq, un tachadiq goude, e voe kaset ar paotr yaouank gantañ da lez roue Bro C'hall.

Ar Vrethoned o doa trec'het koulskoude e Karaez, trec'hadenn haq a dennas d'he heul emzivizoù. Konstanza a voe lezet en he frankiz haq, ur wech distroet e Breizh, ec'h adkemeras ar renadur eus ar vro-se ; Arzhur a zeus daveti e 1198. Er bloavezh warlerc'h, Richard, o vezañ aet da vrezelekaat ouzh beskont Limog, a voe qwall-dizhet e-kreiz ar stourm. Mervel a eure, prestik goude, d'ar 6 a viz ebrel 1199.

Kador Bro-Saoz a zeue, direndael, da Arzhur, haq a oa e dad dezhañ breur henañ a Yann Dizouar. An dra-se, ahend-all, a oa pezh en doa touet Richard, a-quez d'an holl e-pad e chomadenn en enez Sikelia. Hogan ar rouanez Eleonor a zisklerias penaos en doa graet Richard un testament evit

A R Z H U R   B R E I Z H

MAD YANN. Al lavarkrenn-se, na gredas nikun ez edo gwir,
a roas tro da aotrounez Bro-Saoz haq an Normandi da
zegeemerout Yann da roue pe da aotrou. Noblañs an Añjou,
an Touren haq ar Poatou a zibabas Arzhur.

AMAÑ EO E TERAOU AR PEZH-C'HOARI, DRAMA KLAODA BERNARD.
AN AOZER EN DOA FIZIET AN DORN SKRID ANEZHAÑ EN E ZISKIBL
JORJ BARRAL, D'AR 14 A VIZ EOST 1876.

AN OBERENN A ZEUS ER-MAEZ EUS AR WASK E 1887, E TI
E. DENTU, LEVRIER KEVREDIQUÉZH AN DUD-A-BLUENN, EN UL
LEVR IN-8 A 193 ENEBENN, DEZHAÑ DA ANV :

KLAODA BERNARD

ARZHUR BREIZH

PEZH-C'HOARI DIEMBANN. E PEMP KEVRENN HAQ E YEZHLAEN. GANT UR
C'HAN. EMBANNET GANT DAOU BOLTRED HAQ UL LIZHER DIWAR ZORN
KLAODA BERNARD EN E RAOK UR RAJKRID ISTOREL GANT JORJ BARRAL.

TESTENN AR PEZH-C'HOARI A ZO WARRAOGET GANT UN HIR A
GENTSKRID GANT AN AO. BARRAL, HAQ A C'HELLER LENN UN ARROUD
ANEZHAÑ WAR AN ENEBENN 3. HEMAÑ A ZEZREVELL BUHEZ HAQ
OBEROU KLAODA BERNARD, HEP TAMM BARNEDEIGEZH EUS AN DAN-
VEZ A GEMERE WARAÑ OBER AN EMBANN ANEZHAÑ.

UR GWALL-DONKADUR A SEBLANTE HEULIAÑ AN OBERENN A
YAOUNKIZ-SE. AN TAN-GWALL A ZISTRUJAS UN TOULLAD SKOUEREN-
NOÙ ANEZHI ; AR RE A CHOME A VOE KASET D'AN HORZH-VREVIÑ
DRE HANTEROURIEZH AN ITRON KLAODA BERNARD. HONNEZH EO
MARTEZE AN DRO QENTAN, A LAVAR UR BURUTELLER EUS HON AMZER-
NI, MA ROE DARBAR, HEP HER MENNOUT, DA VRUD HE FRIED.

NE QAVAN KET UN DOARE EEUN D'AR VARNADENN C'HROÑS-SE.
NANN ; PEZH-C'HOARI KLAODA BERNARD A ZO HOALUS DA LENN
HAQ, E MEUR A LEC'H ANEZHAÑ, EZ EUS UR C'HAERDER DIRENDUELUS.

K E N T S K R I D

AN EIL ARVEST A LAK DON ER SPERED FROM galloudek ar c'HOA-
RIVA.

SHAKESPEARE EN DOA, A-BENN NEUZE, LAKAET ARZHUR BREIZH
WAR AL LEURENN-C'HOARI EN UR REUC'HOARI, «AR ROUE YANN» ;
AR BARZH SAOZ A HEULIAS A-DOSTOC'H AR WIRIONEZ EN UR LAKAAT
AN DUG YAOUANK DIN DAN SPESOU UR BUGEL ; RAK HEMAÑ N'EN
DOA, EVIT QWIR, NEMET 12 VLOAZ PA ZIGORAS EVITAÑ WARLER-
C'HIEREZH KADOR BRO-SAOZ ; 15 VLOAZ EO PA VOE LAZHET GANT E
EONTR YANN DIZOUAR. E PEZH-C'HOARI KLAODA BERNARD, ARZHUR
A ZO RE GOZH. HOGEN KEMENT HINI A SKRIVAS PEZHIOÙ-C'HOARI
SEURT-SE PE ROMANTOU ISTOREL, EN DEUS DALC'HMAT DAMGEMMET
AR WIRIONEZ HAQ EN DEUS ATAV HEC'H ABERZHET D'AN DALVOUDE-
GEZH LENNEK.

N'HELLER KET REBECH DA GLAODA BERNARD DA VEZAÑ BET
LAKAET RE A GEMMADURIÙ E TACHENNOÙ DARVOUDUS E ZRAMA
HA DA VEZAÑ BET LAKAET ENNAÙN IRIENN GARANTEZUS. NANN ;
RAK AN DRA-SE AN HINI EO A LAKA KRESK EN DALVOUDEGEZH
C'HOARIVAU. HAQ, E GWIRIONEZ, AR GARANTEZ A SAV EN ARZHUR
EVIT MARI, MERCI'H Gwilherm Ar C'HERREG, EO A ZEGAS GANTI
WAR HEC'H ASKELL AMRUZ DARVOUD KAERAÑ AN HOLL OBERENN,
AN TU BRAVAÑ EUS AN TAMM LABOUR DALVOUDUS-SE.

AN DUG YAOUANK A EMBANN EMAÑ-EÑ O VONT DA EUREUDIÑ
AN HINI A ZO KARET QANTAÑ, HA TAD HOMAÑ, PELL DIOUZH BEZAÑ
LUBANET GANT AN ENOR A VENNER OBER DEZHAÑ HA D'HE DIEQEZH,
A ABERZH E VADOÙ HAQ AMZER-DA-ZONT E VERC'H DA VAD BREIZH.
O LENN AN DIVIZ-SE, E SENTIS OC'H ADGENEL ENNON AR BIRVILH
AM OA SANTET E 1874, PA'Z IS A-GEVRET GANT VA ZAD D'AR
QENTAN C'HOARIADENN RÔET EN ODEON EUS « YAOUNKIZ
LOEIZ XIV », GANT Aleksandr Dumas. EUS HOLL AR PEZH-
C'HOARI-SE NE CHOM TRA EM SOÑ NEMET UN ENVORADENN
HEPKEN : AR SKEUD EUS AN ARVEST KAER MA VENN D'AR ROUE
YAOUNK EUREUDIÑ GANT MARI MANCINI, NIÑEZ E VEROUR-BRO-

MEUR Mazarini ; haq ar penn-bras-mañ a nach, haq a vir ma veje sevenet an dimezi-amzere-se, abalamour ma vije bet an dra-se, d'e veno, pennabeg un noaz bras da vrud-vat Bro-C'hall.

Bez' e kaver en «Arzhur Breizh» an hevelep stad, an hevelep berv haq hevelep menoù hael ha qwir gant an drama meneget uheloc'h. Hoqen pezh Klaoda Bernard en deus un tu-dreist war hini ar c'hoarivaour : en a dennas pep tra eus e ijin-spered, tra ma lakaas Aleksandr Dumas en e ziviz un danevell wirion.

Ar pezh a ra talvoudegezh pezh-c'hoari Klaoda Bernard, penaos bennak ez eus bet lakaet ennañ damgemmadurioù d'an istor, eo dre ma c'houvezas an oberour anezhañ mirout d'an dudennoù o zemz-spered qwirion ; livañ a reas en un doare eus ar wirañ a c'hellfed ober, termerezhiou Filip-August ; qwall-nammoù ha yudazerezhiou Yann Dizouar ; lealded ha dalc'husted Arzhur Breizh haq, hervez evezhiaden an Aotrou Doktor Ar Gov, ar priñs-se a ziskouezas, gwelloc'h eget n'o deus graet holl zanevellourien ar marevezh reuziadus-se, ar roll a dredeog he deus Breizh c'hoariet er grennamzer etre he amzeien qwidreüs.

Ar re a blij dezho stouiñ war tonkadur an dud, a c'hell en em c'houlenn petra a vije deuet Klaoda Bernard da vezañ, mar en dije graet diouzh e Benn e-unan, e lec'h selaoou kuzulioù Saint-Marc Girardin, da lavarout eo, mar en dije kendalc'het gant an hent lennek m'en doa skoet etrezek ennañ un tachad a oa. Kendrec'het on-me e vije deuet an den speredek-se a-benn da dizhout ar pal anezhan, ar penn pellañ eus ar vali Strobinellus-se. Rak, peurliesañ, ec'h en em staiger d'ur stad-vuhez hep kaout an anaoudegezhioù a zo ret haq e c'heller, daoust da-se, en em dennañ bravik awalc'h atav, da lavarout eo ec'h en em raer bepred ul

K E N T S K R I D

lec'h gounidus pe c'hounidusoc'h, talvoudegezh an den haq hervez e drevell. Klaoda Bernard a vije bet deuet da vezañ, hep mar, ur skrivañner bras haq iveau un danevellour, ouzh-penn, haq en dije esaet trebarzhien hollredielez ar c'hoarvezadennoù istorel ha kevredigezel.

« PETRA a vije bet kaset qantañ da vat », a c'houlenn an Ao. Dr. Le Goff, « ma vije bet troet en e Benn en em lakaat da studiañ a-zevri haq en holl d'an holl yezh kaer ar Vrezhoned, ar brezhoneg enorus a gomze ar rouanez Gralon ha Nevenoe, ar varzhed Taliezin, Marzin ha Gwenc'hlan, sant Padrig ha sant Kadou ; daoust ha n'en dije ket ar gouizieg-se lakaet da adveañ an holl deñzoriou a varzhoniez-se, a c'houreliez, a nerzh-kalon, a huñvreou frealidigezhuz haq a weledigezhioù dreist-natur, da lavarout eo qweledigezhioù eus ar bed all haq o deus ar Gelted e-pad o divroadeq hir a-dreuz ar bed haq an oadoù, degaset qanto, adalek al lec'h ma sav an heol benniget betek lusennou flour ha kerreq louet an Arvorig, aberiou don Kembre, lennoù bras Iwerzhon, meneziou tarvoal Kernev, tiruhel Alba ha kompezennoù glas Galicia. » « Ton mouezh Claude Bernard a vije marxe uhel awalc'h », eme c'hoazh an Dr. Le Goff, evit dihuniñ ar roue Arzhur ha Marc'heïen an Daol-Grenn a c'hortoz, Kantvedou a zo, ma sono Korn an emgann haq an trec'h a roio o frankiz da Vreizhiz. Neuze en dije anavezet ar c'hlod, ar brud bras. Hoqen gwelloc'h e kavan en deus dibabet hent ar ouziegezh, hent haq her c'hasas d'an uhelan poent eus ar c'hlod. « N' edo ket Hennezh, ar spered kaer a zen-se, ur buhezonior, bez' e oa ar vuhezoniez end-eeun », a lavaras anezhañ, pa edo war e dremvan, ur gouizieg arallvro.

KEMENT TRA A DENN D'AN DUD SPEREDET KAER A ZO DELLIDEK DA DENNAÑ AN EVEZH. SETU AZE PERAK ARNOEDENN C'HOARIVAE

Klaoda BERNARD a dleñ bezañ TENNET EUS AN ANKOUNAC'H disleal e-lec'h ma oa kouezhet. HOGEN LEVRIOÙ-PATROM « Arzhur Breizh », haq a zo bet distrukjet ar c'halz anezho, a zo deuet da vezañ rouez-kenañ. Un adembannadur a oa ret ober, haq emañ an Ao. Dr. Y.-V. Le Goff o vont da stagañ gant al labour evit ar pezh a sell ouzh an adembannadur-se.

O c'houellen digañin skrivañ ur c'hentskrid, an Ao. Dr. Y.-V. Le Goff a roas din ur merk a fiziañs, ez on eurus ha lorc'hus anezhañ. En a roas din a-nevez tro ivez da lava-rout pegeñment e prizan haq e kehelan-me hor buhezonior. En am aotreas, war un dro, da lakaat da advevañ va envo-rennou a Vreizh, ar vro gaer-se, a redis-diredis eus an eil penn d'egile; Morse n'ankounac'hain hec'h uhel-dornaodoù greunavañ, gant o zoulloù-kev don e-lec'h, pa edon yaouank, e kave din klevout mouezhioù teogus ar morganed, ar morverc'hed oc'h en em doueziñ gant kanaouenn glemvanus an tonnoù ha gant trouz kurunus ar tarzhioù-mor; birviken n'ankounac'hain ar gwaremmoù, leun a vrug, a lann, a valan haq a vrulu glasgwenn-ruz ha melen-aour e-lec'h ma seblante din gwelout, diouzh an noz, ar gorri-ganed o korilliñ, endra c'hellent; n'ankounac'hain ket kennebeut ar savaduriou mein-meur, leun a gelennadurezh haq a gevriñou.

Alies awalc'h e teu war va spered marvailhou kaer, an danevelloù marzhous a gleviñ-me gwechall, danevelloù haq a zizolo, a ziskouez favez, d'an neb a oar o meizañ, ar c'hevriñou kuzhet en eneoù ar Vrezhoned en ur zisplegañ, war un dro, levezon ar gaoured, kadouriñ-veur haq o deus gellet en em sevel dreist an istor. E-touez an diskleriañduriou-se, unan anezho a zeu em spered : ar roue Konan Kentañ a welas, un deiz, un toullad erminiqed o vont da guzhat

K E N T S K R I D

dindan e skoed, haq e veizas ez oa an dra-se un diougan, ha war ar skoed-se, e lakaas livañ al loenig arouziek-se haq enskrivañ tro-war-dro dezhañ ar ger-stur kaer haq a zo deuet da vezañ ger-stur Breizh : « Potius mori quam foedari ». « Kentoñ h mervel eget bezañ saotret ».

HERRI ROGER.

C'HOARIERIEN

ARZHUR, duq Breizh, pennher kador-roue Breizh-Veur.
YANN DIZOUAR, roue Breizh-Veur, eontr Arzhur.
LOEIZ FRANS.
MARC'HEC AR C'HERREG.
KONT KASTELLBRIAND.
AR C'HONT DE LA MARCHE.
BESKONT LEON.
AOTROU AN HUELGOAD.
GWILHERM DE BRAUSSE.
AOT. BORNHOUET.
AOT. JEGO.
HUBERT DE DINAN, skoeder Arzhur Breizh.
COUARNOUR KASTELL-KRENV DE LA MANCHE.
AR MEROUR, beli.
MAER PARREZ POITIERS.
UR WRAC'H.
UR C'HOZHIAD.
UN OFISER.
TOM, AR bac'HER.
GEORGES, AR bac'HER.
MARI AR C'HERREG.
AN ITRON MORRIS.
MARTA.
Marc'héien c'hall, baroned saoz, baroned
vreizhat, ofiserien, soudarded, gwerin, chui-
ned, kannaded ar rannvroioù, plac'hed ha
mevelien, tud ul lezvarn, advarnerien, haq all.

AN TRAOÙ A C'HOARVEZ E BREIZH, ER POITOU HAQ EN NORMANDI, EN 1202.

KENTAN ARVEST

UR MANER BREIZHAT E STUMM AN XIII-VET KANTVET

Ar c'hoarilec'h eo sal vrás ar maner. An nor-dal e penn d'an
traoñ; a-zehou haq a-gleiz diw zor all. — Diouzh tu an traoñ haq
a bep tu, prenestroù a-furm gant re an ilizoù kozh; e-kreiz etrezo,
stag ouzh ar mogerioù, ez eus délwennoù, skeudennoù haq envorad-
dennoù-trec'h.

KENTAN DIVIZ

ARZHUR, MARI AR C'HERREG, ITRON MORRIS.

MARI

PETRA 'TA, MORRIS, ha dinac'h a rafec'h-hu deomp-
ni ar c'hinniq a zo e boaz, ar goñchenn gaer ha
santel a quezit dibunañ ker flour?

ITRON MORRIS

N'oc'h ket fur, va bugele, rak n'emaoc'h ket hep

A R Z H U R   B R E I Z H

GOUZOUT PEGER STRIZH E TALC'H WARNOMP HO TAD, HON AOTROU MEUR, ABAOE MA'Z EUS EN EM GAVET AMAÑ AN DENJENTIL BRAS A OUZOC'H. GOUZOUT A RIT EZ EUS DA QAOUT HIZIV, ER MANER-MAÑ, UR VARN VRAS QANT PENNOÙ RENERIEN BREIZH-VIHAN HA BREIZH-VEUR, HAQ A DLE DIVIZ KENETREZO DIWAR-BENN AR GWIR-LEALDED. GOUZOUT A RIT, OUZHPEENN, N'HELLAN KET DINAC'H NETRA OUZHOC'H-C'HWI, ARZHUR...

MARI

HER GOUZOUT A RAN, ME HER GOAR... N'OUZON KET MORRIS, HO TANEVELL, HO KOÑCHENN A HIZIV.

ARZHUR

Alo! BEZIT KARANTEZUSOC'H, ITROT MORRIS.

MORRIS

A! MA EN EM LAK AN DUQ KOANT EN ABADENN, N'ENEBIN KET PELLOC'H. YOUL DOUE RA VEZO QRAET! (OBER A RA-HI UR PENNADIQ PREDERENNIÑ.) GWELOMP! PESEURT A GONTIN-ME DEOC'H-C'HWI, BUGALE? (O STAGAÑ DEZHI.) VA DIQAREZIT, PRIÑS! HOGEN, DALC'HEM EUS KEIT-ALL AN HINI VIHAN-MAÑ WAR VA BARLENN HAQ HO KAROUT A RAN A GREIZ-KALON HO-TAOU...

ARZHUR

BEZIT DINEC'H, ITROT GER, NI A ZO EÜRUS, NEKETA, MARI?

K E N T A N   A R V E S T

MARI

EVIT ER WECH-MAÑ, AOTROU DUQ, C'HWI AN HINI EO A VIR OUZH AR GONTEREZ A ZIBUNAÑ HE RIMADELL.

MORRIS

EMAON GANTI, BUGALE. MET PESEURT A SONJAÑ-ME, PAOUR KAEZH KOZH, MENNOUT KONTAÑ AR PEZH A OUEZIT-HU QWELLOC'H EGEDON-ME. GWIR EO, BEZ' EZ EUS UR C'HRENN-LAVAR HAQ A ZESK DEOMP. « G WELL EO ALIES UR PENN BLEV GWENN EGET UL LEVR NEVEZ. » NEUZE 'TA EZ AN DA QOMZ DEOC'H EUS AR SANT-ROUE BRAS ALFRED, TREC'HOUR AN DANED, DOUE R'E VENNIQO!

ARZHUR HA MARI

AMEN!

MORRIS

SIWAZH! AR PEZH EMAON O VONT DA LAVAROUT DEOC'H N'EO KET QWALL-LAOUEN DA GLEVET.

MARI

Alo! DEOMP DEZHI 'TA, MORRIS!

MORRIS

BREMAÑ EZ EUS TOSTIK DA BEVAR C'HANT VLOAZ, DA LAVAROUT EO ER BLOAVEZH EIZH KANT TRIWEC'H HA TRIUGENT GOUDE H. S., AR ROUE ALFRED, DIQADORIET, HARLUET, RET-MAT DEZHAÑ EN EM QUZHAT, EN AON DA GOLL E VUHEZ, NE SOÑJE MUI ADPERC'HENNAÑ E ROUANTELEZH. REPUEST, DRE GARANTEZ, E TI-SOUL UR C'HOUERIAD EUS

A R Z H U R   B R E I Z H

ENEZ THONE, e klaske an tu da ober eus e wellañ evit bezañ dalc'het e ti e vadoberourien. Ya, va buçale nobl ha koant, ar roue Alfred a droe an douar gant ur bal, a buñse dour er feunteun, a zivilc'he kanab ha, zoken, hep noazhout tamm d'e vrud a roue bras, a stigne lasou-kroug diouzh an noz, pa veze sklaer al loar, evit degas tammoù kig fresk da welaat keusteurenn e vestr. Met ar c'hozhiaid Dick, anv hemañ an hini oa, en doa ur verc'h, ar goantenn Marc'harid, a rene gantañ al labour war-dro an ti ha, pa ne veze ket er gêr, Alfred an hini eo a zalc'he e lec'h da ober an dra-se... Evit troc'hñ berr, kompreñ a rit n'heller ket bevañ pell-amzer en doare-se, ur paotr faro haq ur plac'h koant a-gevret, leun a zouster haq a galon vat o-daou, hep en em garout un tammiq ha chom zoken hep hen anzav an eil ouzh egile... Neket, qwelet a rit, e fell din diçareziñ ar roue Alfred... Met evit diskleriañ ec'h en em garent. Un devezh, ma'z edont o-daou o tont eus ar peurvan ha qanto teir gavr Dick kozh da lakaat en o c'hraou, rak teir en doa, an heol o vont da guzh (gant e vannoù diwezhañ e ruzie ar gompezenn dre-holl haq Alfred ha Marc'harid o tiskenn uhelennou ar reter, a seblante splujañ en ul lenn dan...) Marc'harid, ret eo hel lavarout, n'oa ket eus ar re hardisañ anezhi; en ur dremen ebioù ar vered, e krogas an aon enni. Alfred a strived'he dinec'hiañ. Ha setu, a-daol-trumm

K E N T A N   A R V E S T

MA EN EM GAVAS QANTO UR VAOUEZ BRAS-SPONTUS AR VENT ANEZHI HA DIVALAV EUZHUS AN DREMM DISKARN A OA OUTI ! « NAON AM EUS ! » EMEZI DEZHO GANT UR VOUEZH SKILTRUS ; HAQ HI HAQ ASTENN WAR-DU ENNO HE BREC'H HIR, MOAN HA BLEVEK, EVEL A RA AL LOQODENN-DALL GANT HE DIV-ASKELL. MARC'HARID A LEUSKAS UR YOUC'HADENN VRAOUAC'HUS HA, QWELLOC'H-QWELL, E REAS ALFRED EUS AR QWELLAÑ EVIT HE DINEC'HIAÑ. « NAON AM EUS ! » A ADLAVARAS AN HEVELEP MOUEZH, DEUET DA VEZAÑ GOURDROUZUS ; HA MARC'HARID DA C'HWILIAÑ BUAN EN HE QODELL. « RE ZIWEZHAT EO ! » A QENDALC'HAS AR SPONTAILHENN GANT UR VOUEZH PIŁTRENK ; « MARC'HARID, TE A ZO UR PEZH AONIK, AONIKOC'H EGET NE DOUT MADELEZHUS HA, TE, ALFRED, KARANTEZUSOC'H EGET NE DOUT FUR. CWAZH A-SE EVIDOC'H HO-TAOU ! » GOUDE BEZAÑ DIS-LONKET AR C'HOMZOÙ FLEMMUS-SE, E STEUZIAS AR WRAC'H KOZH EN UR ZISTAÇAÑ UR BOMM-C'HOARZH QOAPAU. SIWAZH, VA BUÇALE GEIZH, HE DIOUÇAN NE ZEUS DA WIR NEMET RE ABRED !... BETEK NEUZE EN DOA ALFRED KUZHET MAT OUGH MARC'HARID E KARE ANEZHI ; EVIT HE DIVEC'HIAÑ, EC'H ANZAVAS OUTI MENOZIOÙ KUZHET E GALON, AN DIEVEZH A OA ANEZHAÑ ! GRATAAT A REAS-EÑ IVEZ DEZHI KANT HA KANT TRA ALL ; E TREMENFE E VUHEZ EN HE C'HICHEN EN UR LABOURAT EN E WIR WELLÄN HAQ, EVEL MA'Z OA UR PAOTR TAER, STRIVANT HA SENTUS, EC'H ASANTFE DICK REIÑ DEZHAÑ E VERC'H E DIMEZI... HA KOULSKOUD, MARC'HARID HE DOA AON ATAV... DEGOUZEZHOUT A REJONT ER GÊR GANT O GIVRI ; ENO E WELJONT UR

A R Z H U R   B R E I Z H

MAREAD MARC'HEGERIEN dianav, qwisket qant hobre-gonoù ha tokou-houarn luçernus... Tujentil saoz eo ez oant. Int-i o doa gouezet e pelec'h edo kuzhet Alfred haq e teuent d'e aspediñ, d'e rediañ, da zont ganto, d'en em lakaat en o fenn. An hini a voe souezhet, en deiz-se, Dick kozh an hini a voe; en a leñvas, a leñvas forzh kevret qant e verc'h Marc'harid. Homañ a guzhe, gwellañ m'hellas, he glac'hар, en ur vont-dont dre an ti. Alfred n'en em lezas ket da gouezhañ er faz ; haq, evel ma'z edo-eñ leal en e wanerez, e klaskas an tu da dostaat outi ha da adlavarout dezhi e zezoioù ha, zoken, da adnevezin d'ar farodez e leoù en holl d'an holl. Hoñ hi, e qwir verc'h saoz, a lavaras dezhañ krak ha berr e fazie, hi n'e gare ket, n'he doa morse e garet ; haq, evit reïñ testeni dezhañ eus an dra-se, e lavaras e veze dimezet a-raok ur miz da Nichols, un tieg eus e ameziegzh. Alfred, kollet qantañ e fizian, a reas strivadennoù mantrus evit dizarbenniñ ar farodez ; aner, avat, e voe dezhañ... En a qimadas, eta, haq, a-benn ur miz, dizroet an trec'hour d'e gêrbenn, ec'h eureujas en desped dezhañ, ret eo her c'hrediñ, un itron a uhel ouenn ha ne blije ket dezhañ... Evel-hen eo emañ an traoù qant ar reneien-bobl. Hoñ Marc'harid, merc'h ar c'hozhiaid Dick, n'eureujas ket ar c'houseriad Nichols. D'an eur ma'z ae tre Alfred en e qêr veur qant e amheuilhenn, un ambrougañenn-qañv a gerzhe etrezek ar

K E N T A N   A R V E S T

VERED, bered Thone. An oabl a oa adarre ruz-tan haq e vez brud e voe qwelet en draonienn tasman, spes hirisus ar wrac'h kozh. Hi a adlavare : « Bevet ar roue Alfred ! » Ha qant ur bomm-c'hoarzh qoapaus : « KENAVO, KENAVO, ROUANEZ MARC'HARID ! »

MARI

PAOUR KAEZH MARC'HARID !

ARZHUR

BENNOZH DOUE, ITRON MORRIS. HO KOÑCHENN A ZO QWALL DEÑVAL... A DRUGAREZ DOUE, ALFRED OA UR SAOU.

MORRIS

AR PEZH NA VIR KET EZ EO QWIR AN DANEVELL, SKOUERIUS EO IVEZ, AOTROU. KRET EO EUS UR MAREAD TRAOÙ. HA DA QENTAÑ HOLL...

MARI

ME A SAV QANT MARC'HARID.

ARZHUR

NE DAMALLAN KET RE ALFRED.

MARI

ALFRED N'OA KET EVIT DIMEZIÑ DA VARC'HARID...

ARZHUR

DLEET OA DEZHAÑ DIMEZIÑ DEZHI PE CHOM HEP ANZAV E GARANTEZ.

A R Z H U R   B R E I Z H

MORRIS

N'EMAOCH KET QANTI, HAQ AN EIL NAG EGILE AC'HANOC'H, BUCALE... VA ISTOR A ZESK DEOMP, DA QENTAÑHOLL, NE ZERE KET D'AR MERC'HED YAOUANK BEZAÑ RE AONIK NA D'AR BAOTRED BEZAÑ SOT QANT AR PAOTREZED... (AR C'HERREG A DOSTA.) HI A ZESK DEOMP, OUZHPEENN...

EILVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, AR C'HERREC.

AR C'HERREC

... EZ EO MORRIS AMAÑ UR RANEZENN, HAQ A ZO MUIOC'H A BRES WARNI O TENNAÑ KOÑCHOÙ BORN EUS HE C'HELORN EGET N'HE DEUS OC'H OBER HE LABOUR.

MORRIS

VA DIGAREZIT, AOTROU... EVIT O DIDUIÑ AN HINI'OA.

AR C'HERREC

AN DRA-SE A ZO DIDUAMANTOU FALL. O LAKAAT A RIT DA LEÑVAÑ HA NE FELL KET DIN HER GRAFEC'H; (DA ZUG BREIZH) NEKETA, ARZHUR, N'EMAOOMP KET EN OAD DA GRENAÑ E-PAD MA TEZREVELLER DEOMP KONTADENNOÙ A-ZIVOUT AN TASMANTOÙ HAQ AR QWRAC'HED KOZH.

K E N T A N   A R V E S T

ARZHUR

VA SKANDALIT, MAR KIRIT, AR C'HERREG, HOGEN, HEN ANZAV A RAN, PLIJADUR VRAS AM EUS O KLEVET ISTORIOÙ BUCALE.

AR C'HERREC

RET EO KAROUT AR VUGALEAJ, HOGEN EVEL KENTAÑ KAMMED AR VICHER... AN TRAOÙIGOÙ-SE A ZO PERZHIOÙ MADIK A-WALC'H ENNO. INT-I A RO TESTENI EUS UR GALON DINAMM; MET AN NERZH A ZO IVEZ UR PERZH-MAT; KALZ DIAESOC'H, AVAT, EZ EO-EÑ DA BERG'HENNAÑ, O VEZAÑ MA N'HELLER KET E QAVOUT NEMET TAMM AMAÑ HA TAMM AHONT HA PIQNAT DAVETAÑ NEMET DEREZ-HA-DEREZ; RET EO EN EM QEMEROUT ABRED EVIT AN DRA-SE. INTENTET EO QANEOC'H AOTROU DUG, HA C'HWI IVEZ, MARI? D'AN AOTROU ARZHUR N'HELLAN OBER NEMET UN TAMMIQ TROUZ; DEOC'H-C'HWI, VA MERC'H, EM EUS AR QWIR DA C'HOUDROUZ. RET EO 'TA OBER HO LAVAROU OUZHOC'H-C'HWI BEPRED, C'HWI UR BUGEL SAVET RE EURUS, HAQ A FELL DEZHI QONIT HOLL AR PRIÑS EVITI? TENNAÑ RIT DA C'HONIT ANEZHAÑ. RE A LEVEZON A GEMERIT WARNAÑ, WAR UR GALON KER MAT A ZEN, MARI... HAQ EÑ HO SELAOU! UR C'HENBLIJADUR...

ARZHUR

TAMM EBET, AR C'HERREC. ME A LAVAR, EN ENEP, QANT AR VRASAÑ PLIJADUR AN HINI EO...

AR C'HERREG

N'eus forzh! peoqwir e ranker hel lavarout, ne gavan ket aes en deñf duç Breizh, deuet d'an oad ma'z eo, kement-se a vadelezh evit ar plac'hed yaouank, buçale!... Troet kement-se qant ar merc'hed! Savit ho penn, Aotrou, ha sellit uheloc'h. Ur Plantagenet, ur priñs uhelwad a dle lakaat e aked da soñjal e traoù pouezsoc'h eget-se. Setu ho Lez-Varn. En hoc'h evezh eo hon eus he galvet amañ. Deuit da gemerout al lec'h ma'z oc'h perc'henn anezhañ ha degasit da goun deomp qant ho parnedigezhioù an envor eus furnezh ho tad, Doue R'e bardono!

TREDE DIVIZ

AN HEVELEP RE, AL LEZ-VARN

Al lez a stag qant an abadenn. Arzhur eo ar Pennrener anezhi, a bep tu dezhañ ar C'herreg, beskont Leon ha meur a advarner all. Un tammiq en a-raok haq a-zehou, ar Beli.

ARZHUR, d'ar Beli

AOTROU Beli, qrît ho tlead.

AR BELI, o LENN

Dirak e veurdezh ar priñs galloudek Arzhur Plantagenet, duç Breizh, pennrener dre e renk a

bennaotrou, Lez-Varn uhel an Aotrou Gwilherm, marc'heg ar C'herreg, a zo galvet da zont amañ, dirazomp-ni :

Aotrou an Uhelgoad, den a uhelwad ha gwaz d'an Aotrou ar C'herreg, diouzh un tu,

ha per Adeodat Bornhouet den dieub ha koumanter an Aotrou a zo meneget, diouzh an tu all.

Int o deus diswintet an oberioù haq al lavaroumañ :

Aotrou an Uhelgoad a glemm war ziñarez ma en deus Bornhouet tennet goniñ eus un teñzor, bet kavet qantañ war e zouaroù ha ne fell ket dezhañ rannañ ul lodenn eus ar pezhioù-se qant ar perc'henn, perc'henn reizh an douaroù e-lec'h ma'z int bet kavet;

Bornhouet a respont kement-mañ : an teñzor kavet qantañ a zo holl dezhañ a-bezh, peoqwir emañ ar gwir-imbroudañ, diouzh e du;

Aotrou an Uhelgoad a eilger e ranker qwelout ar pezh a zo en aour haq ar pezh a zo en arc'hant haq ez eus lec'h da resteurel dezhañ kement haq a zo aour;

Bornhouet a gred start, diouzh e du, ne vije ket leal ober un hevelep rannediñezh hervez ar gwir reizh ha ne c'hell ket reiñ e asant, en abeg ma'z eo paour-ran. (aman ar Beli eo a gomz.) D'an diñareziou-se, ni, Beli perc'henniezhoù Aotrou ar C'herreg a zo o vont, qant aotreadur e veurded ar priñs gallou-

A R Z H U R   B R E I Z H

dek Arzhur, dug Breizh, hor rener karet, da lava-
rout hor soñj diwar-benn an dra-se.

Herkul a bennrene war an teñzorioù kuzhet...

ARZHUR

Deuit d'ar gaoz !

AR BELI

Ar Papinian pell-brudet, e kantved an impalaerien
Garacalla ha Geta...

ARZHUR

Deuit d'ar gwir broadel !

AR BELI

An impalaer Charlez-Veur en e bennadoù-lezen-
noù...

ARZHUR

N'it ket dre hentoù treuz ! Chomit war hent ar
gwir !

AR BELI

An teñzor, ha bez'ez eo ez leal teñzor ha da
biv ez eo-eñ ? En doare-se, Aotrou haq Aotrounez,
eo ez eus div gaoz lutziet dispak dirak ho furnezh
evit reiñ dezho muioc'h a frankiz, haq e vije dav
dibunañ istorvezh ar gwir-imbroudañ, adalek an
amzerioù koshañ betek hon amzer-ni ; dibunañ,
evit ar gwel-se, an hedroioù niverus haq iksis m'eo
tremenet an teñzor drezo, diskleriañ fraez stad

K E N T A N   A R V E S T

diwezhañ ar gwir reizh, e lakaat da zont da vad
haq ober stad anezhañ da c'houde-se. N'her gel-
lomp ket ober. (Teurel a ra ur sell a-gorn war al lez) HOGEN
ar reizhaouer, ma sav keuz qantañ, an den, en e
galon, n'hell nemet e veuliñ, rak eñ a sent ouzh
youl hael e rener, aberzhîn a ra e skiantelezh go-
nid ar breutaer.

ARZHUR

D'ar fed, d'ar fed !

AR BELI

Haq-eñ eo an teñzor teñzor, ha perak ?

AR C'HERREG, o vezañ goulenet ali diqant Arzhur

Trawalc'h, Aotrou Beli ! poan-galon a rae din
hel lavarout deoc'h, qant prezegennoù goulo eo e
rouestler an traou aesañ da qas da benn. Setu amañ
an oberou, Aotrou Dug :

Aotrou An Uhelgoad a gemer Bornhouet da
zevezhiañ. Hemañ, en ur duriat an douar, douaroù
an Aotrou meneget, a gavas ur bern moneiz, kant
lur war-bouez nebeut, hanter aour haq hanter
arc'hant... eñ a zo paour, tad un tiad bras a vugale,
nevez bet pulluc'het e di gant ar Gurun. An teñzor
en deus kavet a rafe ur vad dreist dezhañ ha n'eus
ket da souezhiñ ma venn e gaout holl. HOGEN
Aotrou An Uhelgoad a zinac'h outañ an hanterenn
wellañ anezhañ, ha gant lealded, ez eo dav hel lava-
rout, rak pennad-skrid al lezenn a zo sklaer haq.

A R Z H U R   B R E I Z H

ANAT : « KENKAS MA IMBROUDER UN TEÑZOR, HANTER AOUR HAG HANTER ARC'HANT, AL LODENN AOUR A ZO EVIT PERC'HENN AN DOUAR HAG AL LODENN ARC'HANT EVIT AN IMBROUDER. »

ARZHUR

PESURT HOCH EUS-HU DA LAVAROUT WAR-SE, AOTROU AN UHELGOAD?

AOTROU AN UHELGOAD

RA VEZO LAKAET AL LEZENN DA DALVEZOUT, A C'HOU-LAN-ME.

AR BOBL

A! A!

ARZHUR

HA C'HWI, BORNHOUET?

BORNHOUET

HO PARNADENN A VO VA HINI, MET DOANIEG BRAS ON.

ARZHUR

DA C'HOUDE BEZAÑ KLEVET MENOZIOÙ AR VARNERIEN HA KLEMMERIEN, EZ EO BARNET AN DRA GANEOMP EVEL-MAÑ : AN AOUR A VEZO DA AOTROU AN UHELGOAD (krosmoladeg), AN ARC'HANT DA VORNHOUET. HOGEN, O C'HOUZOUT EZ EO HEMAÑ PAOUR EVEL UR RAZH-ILIZ, E ROIMP DEZHAÑ DIWAR HON ARC'HANT HON-UNAN AR PEZH A QOLL EN E BROSEZ, HERVEZ AR QWIR.

K E N T A N   A R V E S T

AR BOBL

MAT-TRE! BARNET EEUN!

ARZHUR, d'ar Beli

Galvit an diçarezioù, ar glemmerien hag ar c'hlemmerezed.

AR BELI, Iuziet-meurbet

Ur maread hon eus, Aotrou, ha nemeur anezho a dalv ar boan...

ARZHUR

Galvit-i.

AR BELI, toutek

N'hon eus hini ebet ken, Aotrou.

ARZHUR

Ur wech all, Aotrou Beli, e kuzhot un tammig muioc'h ho teskadurezh lennegel hag e tiskouezot

A R Z H U R   B R E I Z H

BRASOC'HIK STRIVEREZH, AR QWIR DRO EO SE DA ABERZHÎN
AR SKIANTELEZH EVIT GOUNID AR BREUTAER.

AR BOBL

EMAÑ AN TRAOÙ EUS AR QWELLAÑ ! SETU AZE UR
BARNER ! BEVET HON DUQ HEGARAT !

ARZHUR

TRUGAREZ, VA MIQNED. LEZIT-i DA DOSTAAT, AR
C'HERREG ! (SEVEL A REER AN DRËFEN ; AR WERIN A RED BUAN DAVET
ARZHUR..)

UR VAOUEZ KOZH, EN UR STEKIÑ OUZH E VANTELL

GELLOUT A RIS-ME STEKIÑ OUZHIT-TE A FORZH DA
DORTAÑ !

ARZHUR

GANT PETRA EMAOC'H E CHAL, MAERONEZ VAT ?

AR WRAC'H

VA DIÇAREZIT, AOTROU DUQ ; HOGEN AN AOTROU
PERSON A ZEGASE DA GOUN DEOMP, EN DEIZ ALL, PENAOS
O DEVEZE AR RE GLAÑV AR PARE NETRA KEN NEMET O
STEKIÑ PENN O BIZ OUZH DILHAD AR SALVER. TIZHET ON
GANT UN DERZHIEENN HAQ A ZALC'H PENN OUZH PEP
LOUZOU HAQ EO FALVEZET GANIN STEKIÑ OUZH HO TILLHAD-
C'HWI IVEZ, RAK C'HWI EO EVIDOMP-NI AN HINI HAQ A
ZALC'H LEC'H AN AOTROU DOUE WAR AN DOUAR.

ARZHUR

DIWALLIT, MAOUZEZ VAT ! PEC'HÎN A REER ENEP DOUE

K E N T A N   A R V E S T

O KREDIÑ RE VUAN E TRAOÙ ZO. AR SENT HEPKEN A
C'HELL OBER BURZHUDOÙ... RA BAREO DOUE AC'HANOC'H !..
HA DALIT AN DRA-MAÑ EVIT HO KWERAÐAÑ, EVIT LAKAAT
TERMEN D'HO POANIOÙ ! (ARC'HANT A RO DEZHÎ. DA UR C'HOZHIAD
NAMMET.) SETU-C'HWI AZE IVEZ, KROAZOUR KADARN ! PENAOS
EMAÑ AR BED GANEOMP ?

AR C'HOZHIAD

BRAVIK-A-WALC'H. AR QWELAC'HANOC'H-C'HWI, AOTROU,
A RA DIN ANKOUNAC'HAAT VA GOULOÙ.

ARZHUR

ARABAT DEOC'H O ANKOUNAC'HAAT, VA DEN MAT.
SETU AMAÑ PEADRA DA ZEGAS KOUN ANEZHO DEOC'H.
(REÏN A RA DEZHÄN IVEZ UN NEBEUT QWENNEÏN. OUTAÑ EUNAN.) A ! AR
PAOUR KAEZH INTAÑVEZ ! AC'HANTA, ITROT VARTA, HA
REISHOC'H EO HO SPERED, EN DEIZIOÙ-MAÑ ?

MARTA

SIWAZH ! AOTROU ! OUZHÎN VA-UNAN EMAON ATAV
HA LEUN A DRISTIDIÑEZH.

ARZHUR

PAOUR KAEZH ITROT ! KOMPREN A RAN HO KLAC'HAR,
TRUEZÎN A RAN IVEZ RAK N'EMAON KET HEP O ANAVEZOUT.
PERZH A QEMERJOMP ENNO, VA MAMM HA ME, PA HOR
BOE AR BOAN VRAS DA GOLL, HI UR PRIED KARANTEZUS,
ME AR QWELLAÑ EUS AN TADOÙ. NE DOA EVIDOMP NEMET
UR FREALZIDIÑEZH, ITROT VARTA : AR BEDENN. HI HEPKEN
A LAKAE FIZIAÑS HA QOANAQ ENNOMP.

A R Z H U R   B R E I Z H

MARTA

TRUÇAREZ, AOTROU ! Pediñ a rîn muioc'h eget biskoazh... evidoc'h haq evit Breizh. (Mont a ra kuit.)

ARZHUR, d'ar barrezioniz

DEMAT, VA MISTRÌ. (O tiskouez ar baotred.) SETU AZE PAOTRED TAER ! (Ar paotrezed.) HOGEN SETU AMAÑ MER-C'HED FARO ! BREIZH EÜRUS ! HE FERZHIOÙ-MAT A DREMEN EN HO KWAZHIED... A ! MA KENDALC'H AR VUHEZEGERZH-REIZH-SE DA REN DRE AR VRO A-BEZH... HO KUITAAT A RAN HIZIV, VA MIÑNONED. DISTREIÑ A RAN DA ROAZHON E LEC'H EZ EUS EZHOMM AC'HANON EVIT STURIAÑ KARR AR RENADUR HA QWELLAÑ MAD AN DUGELEZH ; HOGEN N'EO KET HEP LAVAROUT KENAVO AN DISTRO DEOC'H. KENAVO ! EMBERR, EL LEZ A ENOR ! BEZ' E VEZO PRIZIOÙ EVIT AR RE STARDÄÑ HAQ AKUITAÑ EUS HOR PAOTRED ; BEZ' E VEZO LIETENNOÙ LIESLIV D'AR RE EUS HOR PLAC'HED KOANT HAQ A QOROLLO AR FLOURAÑ OUZH SON AR VOMBARD HAQ AR BINIOU, HAQ EVIT AR RE DEUET KOZH HA KABAC'H, MEUR A VARIKENNAD QWIN ANJOU.

AR WERIN

BEVET HON DUG HEGARAT !

K E N T A N   A R V E S T

PEVARVET DIVIZ

ARZHUR, AR C'HERREG, MARI, MORRIS

AR C'HERREG

YA, M'HEN TOU Ruz-qlaou-tan, ni a zidalo ar bari-kennou haq eus ar re wellañ ! Me an hini eo o fourvezo... haq e rîn !

ARZHUR

NANN, N'EO KET C'HWI A RAIO AN DRA-SE, AR C'HERREG, RAK ME AN HINI EO.

AR C'HERREG

AOTROU, NE VİRAN KET OUZHOC'H DA SEVENIÑ AR PEZH A VENNIT ; NE VIRIT KET OUZHIN DA VEZAÑ EÜRUS OC'H OBER PLIJADUR D'AR RE-ALL.

ARZHUR

RANNAÑ A RAN QANEOC'H AN EÜRUSTED-SE. AL LAOUENIDIEZHL A ZISKENNO E KALON AN DUD VAT-SE A RAIO VAD DIN.

AR C'HERREG

LEVENEZ AR WERIN, UR PENNADIG-AMZER HEGWEL O C'HENEI, UR PENNADIG AMZER HE QWEL OC'H ECHUIÑ. HOGEN, AR PEZH NE FEUKER KET OUZH E QANMEULIÑ HAQ OUZH E VENNIQAÑ, UR PRIÑS AN HINI EO, UN TIERN DELLEZEK A C' HOURC'HEMENNOÙ AN DUD DIDROÏDELL HA

A R Z H U R   B R E I Z H

GWIRION-SE, UR PENRENER HAQ A C'HRATA DEZHO BUHEZ
HIR HAQ EÜRUS. SELLIT, AOTROU, VA C'HREDIÑ A HELLIT,
NE DON-ME KET UL LESAOUR, UN TOSTENNER, UR FALS-
VEULER, NE LUBANIS MORSE DEN EBET, HOGEN NE DEUS
KET QWALL-BELLOÙ C'HOAZH E VOE DARBET DIN KOUZEZAÑ
E GOURSAV, TRA MA TRIDE VA C'HALON GANT UR BARR-
LEVEZ.

ARZHUR, EN UR VOUSC'HOARZHIN

Seblantout a ra din e pad c'hoazh an dra-se.

AR C'HERREC

KER YAOUANK ALL HA MA'Z EO, HAQ E VEIZ, E KOMPREN
KEN TRUMM-SE E WIRIOÙ HAQ E ZLEADOÙ ; AR BARNER
SKLERIJENNED A ZO ANEZHAÑ, A ZALC'H START DA BEP
GWIR, HAQ EN PRIÑS MAT HA TRUEZUS E-KEÑVER AN HOLL,
KARET HA DOUJET GANT E SUJIDI. ARABAT EO DONT DA
LAVAROUT DIN-ME EZ EO TREMENET HOR RENADUR, EZ EO
ECHU GANT GALLOUD AR VARONED.

ARZHUR

TRAWALC'H ! AR C'HERREG, TRAWALC'H !

AR C'HERREC

NANN, AOTROU, N'ON KET EVIT CHOM DISEBLANT O
KLEVOUT RANEREZH AN DUD A-VREMAÑ OUZH EN EM
SKIGN, NEVEZ' ZO, DRE AR VRO, HA NE VEZAN MORSE
LAQUENOC'H EGET PA C'HELLAN, EVEL AN DEIZ A KIZIV, O
DISLAVAROUT DIRAK AN HOLL. WAR MENO KEMENT LOUF-

K E N T A N   A R V E S T

TORCHENN A ZO EVEL MA'Z EO HOR BELI DEN BARREK WAR
GEMENT TRA A SELL OUZH AR STAD-RENEREZH HA MESTR-
LEZENNER, OUZHPENN NI NE DOMP NEMET SKAPERIEN,
RIBL-LAERON, TIZHET GANTO AR PAL, HAQ O DEUS LAKAET
AN NOZ WARLERC'H AN DEIZ HA BRUDET DRE AR VRO
QWALENNOÙ HOR C'HRIZDERIOÙ. AN AMZEROU BRAV, AR
C'HANTVEDOU KAER, RE GAESAR AR REOU... GENAOUIEN
PE DUD LAOSK, QINERIEN HAQ A ANKOUNAC'HA EUZHADENNOÙ
AN IMPALERIEZH HAQ HOLL HEUILHADENNOÙ
DOANIUS WARLERC'HERIEN CHARLEZ-VEUR... UN DEN KER
BIHAN-SE N'HELL KET BRIATA KEMENT-SE A DRAOU, OBER
KER BRAS BRIATA, TRA ! MA FELL DEZHAÑ STEKIÑ OUZH AN
NEÑV, NE QAV E DROAD TAMM HARP EBET HAQ E KOUZEZH
D'AN DOUAR. KOMZIT DIN EUS HOR C'HEVREDIGEZHIQ
KRISTEN-NI, AZE EMAÑ AN DALC'H ! AR BARON, TAD E
SUJIDI, A ANAVEZ HOLL AR VARONED E-GIZ BREUDEUR. AN
ILIZ, HOR MAMM DIMP HOLL QWITIBUNAN, A DAOI EVEZH
WARNOMP HOLL, PAOUR HA PINVIDIK ; E PEP LEC'H AN
UNVANIEZH, E PEP LEC'H AR FRANKIZ KUÑV HAQ A SAV
DIWAR QENGARANTEZ... HAQ INT-I O DEUS ANVET AR
QEIROU-SE AN DISURZH HAQ AR QOUEZONI ! MALLOZHIÑ A
REONT 'TA, İVEZ, ENEP AN TIEGEZH ; RAK AN TIEGEZH EO
HOR BUHEZ, AR VUHEZ A EZHEC'H-VEUR A ZESKAS DOUE
E-UNAN D'AR C'HENTAÑ TUJ A OA ER BED... EL LEC'HIOÙ
ALL UR WERIN DRABASEREZ EN EM SAV ENEP HE MISTRÌ,
EVIT DONT DA VEZAÑ PARREZIOÙ BOUTIN ! NI HON
EUS, NI, HOR PARREZIOÙ SIOLLIK, HAQ A RA NEBEUTOC'H
A DABUT, MUIOC'H A LABOUR DREIST-HOLL HA

A R Z H U R   B R E I Z H

Muioc'h a vad. Deoq ebet o flastrañ an dudiçoù evit gounid an dud-veur. An henanded, da lavarout eo ar re fur, a dailh lodenn pep-hini hervez gwir vreudeuriez h evit ar pezh a sell ouzh an deoqou haq an douaroù. D'an Aotrou, ar strad, ar berc'henniez; met d'ar c'houmananter ar gorre, an drevadoù, ha bez' ez eus eno evel div berc'henniez c'hoar haq a zeu haq a ya dorn ouzh dorn, an eil qant eben, evit en em unaniñ startoc'h ha kloañ qwelloc'h, evit mad pep-hini, ar paour gant ar pinvidig, ar gwaz qant an Aotrou.

ARZHUR

Un daolenn gaer, ar C'herreg, hoñgen ar skeud anezhi a ra diouer ha, gwashañ pezh a zo, an den eo a daol ar skeud-se. Kement ober-graou a zo a zo kaer da welout pa vezont graet en doare-se; ar pezhioù gwirion anezho hepken a zo teñval ha morc'hedus.

AR C'HERREG

Va lezit de echuiñ, Aotrou... Siwazh! nann, neket ar skeud eo a ra diouer em zaolenn... Hoñgen n'eo ket ac'hanoomp-ni eo e teu. En hor bro-ni, bann splannañ an heol madoberus, ar peoc'h haq ar strujerez, an eurjad, hoñgen en diaraok haq en diadreñv, an arnev... Seder eo Breizh en aner. E-qiz div valkenn du Bro-C'hall ha Bro-Saoz en em led war he dreñwel.

K E N T A N   A R V E S T

ARZHUR

Cant ur c'hwezhadenn, e pella Doue ar c'houmoul.

AR C'HERREG

Hoñgen piv a c'hellje bezañ kret n'en deus-eñ ket o berniet war hor pennoù-ni, mar ne deo ket d'hor c'hastizañ, da ober un amprou warnomp, da vihanañ. Dleet eo deomp chom diseblant... evel pa ne veze na bu na ba ennomp?

ARZHUR

Peseurt a vennfec'h-hu ober, Ar C'herreg?

AR C'HERREG, qant lid

Evit gwir, ar poent d'hel lavarout a zo en em gavet, Aotrou. Daskor, rentañ o renener d'an div Vreizh, o renener-reizh a lavaran. Hoc'h envel-c'hwi da roue Bro-Saoz.

ARZHUR

Me, Aotrou, me, roue Bro-Saoz! Ur paour kaezh bugele haq a c'hell a-boan derc'hel ar vazh-renerez, bazh-renerez va dugelez. Flastrañ a vennit-hu din va zal dindan samm an deirgurunenn? Chomomp, chomomp er gevredigezh kristen a gomzec'h ker flour din diouti bremaik. Haq hi n'eo ket ledan a walch d'am balchder ha d'am eurjad? Me a gemmje va galloud eurus, al levinezioù ken digemmesk, ar pleqou-mat ken aes, ouzh dleadoù dreist

A R Z H U R   B R E I Z H

VA NERZH HA REC'HIOÙ A BEP DOARE? HAQ E LAKAJEN EN ARVAR EURUSTED, N'EO KET HEPKEN HINI VA FOBL MUIAÑ-KARET, MET HINI PUBLÒU ALL HA N'AM ANAVEZONT KET, N'AM C'HARONT KET N'O DEUS TAMM EZHOMM EBET AC'HANON!.. AR GALLLOUD NE DIZHAN KET E GAROUT NEMET EVIT AN TAMMIQ MAD AM EUS DREZAÑ; AN ENORIÙ, SEUL VUI MA'Z AN, SEUL VUI E PELLAAN DIOUTO. MORSE, ABAOE MA'Z EO PELLAET VA MAMM DIOUZHIN EVIT MONT DA LEZ ROM, MORSE C'HOAZH NE DON-ME BET KEN EURUS HA BREMAÑ, ER MANER-MAÑ, DIN DAN BANNOÙ ALAOURET AN HEOL BENNIGET-MAÑ, E-TUEZ VA QWAZED HABASK, EN HO KICHEN-C'HWI, DREIST-HOLL, VA MIQNOM KOZH, HAQ E-KICHEN MARI, VA C'HOARIG VAT HA KOANT.

AR C'HERREC

RET EO LAKAAT AN TRAOÙ EVEL MA TLEONT BEZAÑ, ARZHUR. KOMZ A RIN, DAV EO... AN EURVAD A SAOURIT, NEKET A-WALC'H E RANNAÑ GANEOMP-NI; DLEET EO DEOC'H HER REIÑ D'HO PARONED. DOUE N'EN DEUS KET ROET DEOC'H HO KENELIEZH ROUEEL EVIT NETRA. C'HWI EO HOR MESTR, HON DIFENNOUR E TLEIT BEZAÑ. DAOU ENEBOUR A BOUEZ WARNOMP, FILIP HA YANN; DEOC'H-C'HWI AN HINI EO D'HON DIEUBIÑ. HAQ, O KAS UNAN ANEZHO DA SUTAL BRULU, E C'HELLER DIZARBENNAÑ EGILE... EVEZHIOÙ FILIP A ZO ANAVEZET MAT; MENNOUT A RA PERC'HENNAÑ BREIZH EVEL AN NORMANDI, EVEL AN ANJOU, EVEL AR GUYENN, EVEL KEMENT RANNVRO A ZO

K E N T A N   A R V E S T

WAR AN DOUAR BRAS. DEZOIOÙ YANN N'INT KET QWELLLOC'H, TAMM EBET; RENEREZH-BRO GOZH AR PLANTAJE-NEDED AN HINI EO HONNEZH, HA TIEGEZH ANJOU N'EO KET UNANET GANT QWAD DIREMZIET AR BENTIEVRED. HOGEN EUS AR RENEREZH DISLEAL-SE, EZ ADC'HOULENN BREIZH BEZAÑ DIEUBET HAQ HO SALUDIÑ A RA GANT AN ANV A ARZHUR, GANT AN ANV-SE HAQ OA A-BENN NEUZE UR GOANAG, UR FIZIAÑS VRAS. DIWEZHATOC'H, AR MAC'HER A REDIAS HO MAMM DA OBER UR FALS-EURED; HOGEN, PRESTIK QOUDE, KONSTANZA, E DISKLERIADURIOÙ BREIZH, A ARGASAS EUS HE ZI HAQ EUS HE C'HADOR AR C'HWTOUTZ, RANULPHE DE CHESTER. DA C'HOUCHE HERRI, RICHARD, EN IVEZ, A WALLAS AR FEIZ-TOUET, A GOUZHAS WARNOOMP HAQ A LAZHAS AN DÉKVET AC'HANOMP, DRE DRUBARDEREZH, E MEUR A DACHENN-EMGANN; HOGEN KANNET E VOE D'E DRO HAQ E RANKAS AOTREAL DEOMP UR PEOC'H ENORUS. HA BREMAÑ, YANN, HA N'EN DEUS EUD KOZH NEMET AR QWALL NAMMOÙ, A BEP SEURT FALLAGRIEZ, GALLLOUD ALL EBET NEMET AN HINI A LEZOMP NI QANTAÑ, YANN AN HINI EO HOR GOURDROUZ! LEZEL A RAFEC'H-HU AR REUZEUDIG-SE DA DENNAÑ QONID EUS HO LEZOBER, EUS HO TIÇASTED, D'EN EM VARREKAAT DIWAR HO KOUST HA; DRE HO KWALLEQEZH, DA ZONT DA ENEBOUR TOUET LEUN A C'HALLLOUD?

ARZHUR

UR WECH C'HOAZH, PETRA A VENNIT-HU?

AR C'HERREC

STOURM OUTAÑ, d'e flastrañ. Bro-Saoz a zo aet war he c'hement-all, hep armead, paour, hep tu ebet da sevel pinvidik na da sevel un arme. Ar gloer heskinet gant Herri, hegaset gant Richard, o deus muioc'h a nec'h c'hoazh ouzh troioù-kamm Yann. Ar varoned, a zo o paquez gwelet unan eus o c'hevelerien, Dug Glocester, uhel aet war c'houenn roue Bro-C'hall, o deus aon ec'h en em gavje ganto an heveler tro, haq a zo feuket o welout laoskentez ar mac'hher. Ar Bobl, kriñnet gant terzhienn an dieubidigezh, n'en deus ken traoù en e benn nemet boutinerezh haq ar youl d'en em sevel enep e zraster. Setu aze evit hon enebourienn. Da vignoned hon eus holl Vrezhoned an enezenn, hor breudeur a Gemru haq a Gernow, hor c'hendirvi a Iwerzhon, e enez Vanav haq a Albain; da vignoned hon eus c'hoazh kement stad a zo en douar-bras. Lavarit ur ger hepken, Aotrou, ha Breizh-Veur he devezo pelloc'h ur rener dellezek anezhi, Bro-C'hall un amezeg doujet.

ARZHUR

Ar ger-se ne vez ket distaget qanin-me, Ar C'herrec. C'hwi hoc'h-unan hen anzav; mar bez arsaillhet Breizh war he douar, ez eo didrec'hus. Ar peoc'h a ren enni hiziv : ra zalc'ho-hi d'ur vad ken talvoudus. Amzer a-walc'h he devezo atav d'en em zifenn pa zeuor da glask trabas outi.

AR C'HERREC

Ne kontit-hu ket evit netra an traoù hirisus a denn ar brezel d'o heul, ar brezel en em zifenn. Ha n'oc'h eus-hu ket peurankounac'haet hentoù-kev Foujera, e-lec'h ne dennañ hor Brezhoned-ni o skasoù ganto eus a-dre krabanoù gwaedek an Normaned haq ar Saozon, nemet evit kouezhan etre skilfouù un enebour krisoc'h c'hoazh, an naon! Haq an ilizoù santel e-lec'h ma'z omp bet mogedet war urzh ar roue Richard... Hor gwrañez gwall, hor buçale mac'hagnet, ar wreg yaouank, war-nes qwilioudiñ flastret frouezh haq all, hor paotredou yaouank kalonek lakaet e renk tud kozh ha kabac'h; ar vuhez e pep lec'h disec'h en hec'h andon; dismantrou el lec'hioù ma'z oa hon tiez, ripailh ha leoù-douet e ti an Aotrou Doue; an dour-beuz haq an tan-qwall war ar maeziou; en hon tiegezhioù ar vezh, an dic'hoanaq haq ar marv?

ARZHUR

Reuzeudigezhioù skrijus, Ar C'herrec, ha n'heller ket en em frealziñ ganto nemet en ur soñjal er verzerien. Hoñen, ha bez'e vezimp-ni merzerien, ni, haq a yafe da gas an houarn haq an tan e bro hon amezeien? Tonkadur ar briñsed a lak anezho e tro da ober brezel, met kablus int ma her greont hep un abeg reizh!

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREC, goude bezañ adpiqnet war al leurenn-c'hoari
An abeg-se, emaoch o vont d'he c'haout, Aotrou.
Selaouit! (Klevout a reer ar c'herniel-boud o voudal) Ra vezo
meulet Doue! Setu amañ hor salverien.

UN OFIZER

KANNADED RANNVROIOÙ SAOZ AN DOUAR-BRAS A'C'HOU-
LENN OBER UR PENNAD KAOZEADENN GANT AN AOTROU
DUG.

ARZHUR

RA ZEUINT TRE!

PEMPVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, KANNADED AR RANNVROILOU.

AR C'HONT DE LA MARCHE

AOTROU DUG, EN ANY KANNADED AR RANNVROIOÙ
Anjou, Poitou, Maine ha Touraine, OMP DEUT DA
lakaat etre ho taouarn ar goulenn dilorc'hus-mañ.

ARZHUR

TRUGAREZ, AOTROU KONT. (O LENN.) « D'E VEURDED
DUG BREIZH, NI KANNADED AR RANNVROIOÙ UNANET EUS
AN DOUAR-BRAS, E DUD DIEUB HA SERVICHERIEN LEAL,
SALUD HA SENTIDIĞEZH.

MARV AR ROUE Richard hor gra ho kwizien; ni a
zo deuet da adc'houlenn ho skoazell. Filip a Frañs,

K E N T A N   A R V E S T

WAR ZIGAREZ lakaat urzh-vat en hor stadoù, HOR
GWASK ENDRA C'HELL HAG E PEP LEC'H. Diouzh e du,
YANN A RO URZH DEOMP DA BENNGLINAÑ, DIRAZAÑ HA,
WAR HON DINAC'H, HOR GOURDROUZ A RA IVEZ. LAKAET
EN DOARE-SE ETRE NEC'HAMANTOÙ ROUE AR C'HALLAOUED
HA DROUK-RAÑSON KONT MORTAIN, N'HELLOMP KET
PADOUT KEN. HA KOULSKOODE, KREDIÑ A REOMP HEL
LAVAROUT, OUZH HOR SILVIDIĞEZH EO STAGET SILVIDIĞEZH
AN DOUAR-BRAS HAG HOC'H HINI-C'HWI, AOTROU. UNANET
GANEOC'H, E SAVIMP UR GLOUED DIDREUZUS DA ADKEME-
REDIĞEZHIÖÙ, PE D'AR SAOZON, PE D'AR C'HALLAOUED;
PELLAET AN EIL DIOUZH EGILE, E VEZIMP BEC'HET; HAG
HOR RANNVROIOÙ A ZEUIO DA VEZAÑ UN DACHENN-
EMGANN KEP TEVEL NAG ARSAV, C'HOARIVA GOUREN-
DEGOU QWADEK EUS AR RE WASHAÑ.

« ABALAMOUR DA SE OMP DEUET DA ADC'HOULENN
DIQANEOC'H, AOTROU, C'HWI HAG A ZO, DRE AR QWAD
HA DRE AN TEMZ-SPERED, KEN DELLEZEK A C' HOURC'HE-
MENN, D'HOR QWAREZIÑ. YANN N'EO KET ROUE : NE VEZO
MORSE, ZOKEN. HAG E VİJE, E BERR-AMZER, NI, O LAKAAT
DA DALVEZOUT HOR FRANKIZOÙ, A ZISKARF-EÑ E-GİZ DEN
LAOSK A RENER HA LAER ENOR E SUJIDI. QWAREZIT-NI
ENEPE AR QAOUIAD-TOUET; HABASKAIT EN UR ZERC'HEL
START WARNO BRO-C'HALL HA BRO-SAOUZ : SALVIT-NI OC'H
EN EM SELVEL-C'HWI HOC'H-UNAN. » (O LENN AN AROUÉ-
ZIOÙ-SKRID.) LA MARCHE, TOURS, LUSIGNAN, MAULEON HA
DAMPIERRE... EO ANVIOÙ QWIR GANNADED AR RANN-
VROIOÙ, RAK NE LENNAN-ME AMAÑ NEMET ANVIOÙ KLODUS.

A R Z H U R   B R E I Z H

HOGEN PETRA A C'HORTOZONT AC'HANON. ME A ZO RE WAN, RE YAOUANK, RE ZIAVIZET WAR VA MICKER A ZUG EVIT C'HOAZH...

AR C'HERREC, BUAN

AOTROU, N'HOC'H KET BARNER... HA N'HOC'H EUS KET DA C'HOULENN KUZUL PA ZEU HO PARONED DA GINNIQ DEOC'H AR PEZH A ALIEN-ME DEOC'H GOULENN OUTO.

KONT DE LA MARCHE

Ni a zo deuet d'ho pediñ, AOTROU, ha, mar bez ret, da c'hourc'hemenn ha reiñ deoc'h an dibab...

AR C'HERREC, GOURDREC'HOUR

EN EM GAVET EO AR MARE, AOTROU !

ARZHUR

DA VEZAÑ ROUE BREIZH-VEUR, AR C'HERREC, MORSE ! VA DLEAD EO DIFENN HOR BARONED HA QANTO E TIFENNIN IVEZ HOR FRANKIZOU QOURDROUZET. DOUE A VENN. SENTIÑ A RIÑ... KONT DE LA MARCHE; AR QALLOUD HOC'H EUS DA OBER UR FEUR-SKRID GANEOMP. PE ZIVIZ A LAKAIT KENETREZOMP ?

KONT DE LA MARCHE

N'EUS TAMM AMZER EBET DA QOLL, AOTROU... UN EMWELADENN A ZO DA GAOUT ETRE YANN HA FILIP; HI A C'HELL TREIÑ EN UN EMGLEVADENN HA RET-MAT EO MIROUT OUZH AN DRA-SE A ZONT DA WIR.

K E N T A N   A R V E S T

ARZHUR

E PELEC'H E TLE DEZHI BEZAÑ DIVIZET ?

AR C'HONT

E VERNON EN NORMANDI. A-BENN BREMAÑ EZ A DI HON HOLL VARONED.

ARZHUR

NI A YAE DA ROAZHON, MONT A RAIMP DA VERNON. KIMIADIÑ A RAIMP A-GEVRET GANEOC'H-C'HWI, AOTROUNED.

HOLL

BEVET DUQ BREIZH !

AR C'HERREC

A ! AOTROU, C'HWI A LAK HOR C'HALON DA DRIVLIAÑ. EMAOMP, ETA, O VONT EN ARBENN D'AR C'HALLAOUED. HAQ I KEL LORC'HUS, HOR QWELOUT A RAINT KEL LORC'HUS HAQ INT-I, DISPONT RAK PEP TRA, O CHOM HEP EN EM RUZAÑ DIRAZO, OC'H OBER DICCHIPOT HOR GOULENNOU HAQ O LAKAAT ETREZOMP AN DIVIZOU. (TROUZ HATABUT ER-MAEZ.) PIY A ZO OC'H OBER KEMENT-SE A DOUSMAC'H, AN DISPAC'H, MOARVAT ? N'EMAON KET O C'HOARI BOUTINEREZH, AMAN.

C'HWECH'VET DIVIZ

AN HEVELEP RE, MARI, MORRIS, ITRONEZED,
MAOUEZED, AR BOBL.

MARI

Ho tud-c'hwi ar reoù eo, va zad. Kavout a ra
dezhō emaeur o vont da skrapañ o duq karet diqanto
haq e vennont e zifenn. (Ar bobl a lamm war al leurenn-
c'hoari. Heman pe gant ur c'hleze noazh, heman pe gant ur falz, ur
forc'h houarn pe gant ur penn-bazh.)

AR C'HERREG

Sell'ta piv, va mîstri, en doare-se an hini eo e
tiskouezer deomp-ni hoc'h anaoudegezh-vat : dre
an disentidiqezh, dre an dispac'herezh ! Ha c'hwi,
mestr Jego, c'hwi unan eus tud koshañ ar barrez,
an hini eo a welan, ma ne fazi ket va daoulaqad a
zo e penn an dispac'herien !

MESTR JEGO

Evit mirout outo a ober droug an hini eo... N'eo
ket bras an torfed, AOTROU KONT.

AR C'HERREC

Ker bras eo, mestr Jego, ma emañ em galloud-me
evit hen deskiñ deoc'h-c'hwi... a-benn ur wech all,
ouzh ho stagañ ouzh ar peul-hont. (Diskouez a ra ur
groug.)

MESTR JEGO

Evit bezañ difennet hon duq hegarat, ha c'hwi,
AOTROU, n'her qrit ket... Da c'houde an dra-mañ,
mar deo se ho lealded, mar deo ret hen ober evit
ar skouer-vat, her qrit ! Va askre din-me ne rebech
netra d'an den eeun ma'z on ha ma chomin bepred.

ARZHUR

N'her graio ket, mestr Jego. Me an hini eo a
c'houlenn ma viot lezet e peoc'h... Bennozh Doue
deoc'h. Hiviziken, bezit muioc'h a fiziañs en ho
paroned ha kendalc'hit da vezañ ker gredus dezhō
ha m'hoc'h eus-hu diskouezet bezañ en deiz a hiziv...
Gant un AOTROU evel m'hoc'h eus-hu, n'en deus ur
bobl Morse netra a gement ez eus lec'h da qaout
neoc'h razañ... Kimiadïn a reont, gwir eo, hoñgen evit
distreiñ adarre en ho touez. Ni a ya a-gevret gant
kannaded nobl ho preudeur eus an Anjou, ar Poitou,
ar Maine haq an Touraine, abalamour da
stourm evidoc'h-c'hwi-holl, evit ho frankiz haq ho
prud-vat... Kenavo en distro, va miñnoned, va breudeur
(en ur zistreiñ war-du Mari.) Deoc'h-c'hwi va ger
diwezhañ, Mari. Kenavo va c'hoar ger. N'ankouna-
c'hait ket ho preur.

MARI

KENAVO, AOTROU...

ARZHUR

Na zistañ ket ar-ger-se, Mari... en deizioù-mañ

A R Z H U R   B R E I Z H

A ZEU, EN EM WELIMP ADARRE... Deizioù KAER-DREIST!
PEDIT DOUE M'EN EM QAVO BUAN AN DEIZ-SE. (DA VORRIS.)
KENAVO, iTRON MORRIS... ME NE DON KET SAOZ, ME!

AR C'HERREC

EMAOC'H O VONT DA OUELAÑ BREMAÑ, Mari? C'HOANT HOCH EUS D'AM LAKAAT DA QAOUT AVI OUZHOC'H? Alo! D'AN DAOULIN, MERC'H! PEDENN UN TAD WAR BENN E GROUADUR, AN DRA-SE A ZEGAS EURVAD DEOMP HONDAOU! VA DOUE, SELAOUIT VA FEDENN, QWAREZIT-VA BUQEL! HA BREMAÑ EN EM VRiatomp, pokomp-dibokomp... PAOUR KAEZH KROUADUR, N'AC'H EUS KET KEN DA VAMM, HOGEN BEZ'EMAÑ-HI EN NEÑV O PEDIÑ EVIDOMP-NI... MORRIS, EN EÑVOR EUS HO MESTREZ VAT, BEZIT MAT OUZH HE MERC'H. MAR QELLOMP DONT A-BENN EUS HON TAOL DU-HONT, E TEUI D'HOR C'HAVOUT, Mari. AHENDALL, E LAVARI IVEZ UR BEDENN EVIT AR VEAJOURIEN, MONT A RI DA WELADENNIÑ ALIESOC'H AR BEORIEN HAG AR RE GLAÑV, HAG AN AOTROU DOUE A ROIO HABASKDER DIT... KENAVO, Mari! (D'AR BARREZIAD.) KENAVO, C'HWI-HOLL, FAROUELLED! (SEC'HÎN A RA UN DAERAOUENN.) HA BEVET BREIZH!

ARZHUR, A LAKA E ZORN E DORN AR C'HONT, HAG E YOUNC'H :
BEVET BREIZH!

AN HOLL

BEVET BREIZH ! BEVET HON DUG ! BEVET AOTROU AR C'HERREC !

DIBENN
AR C'HERTAÑ ARVEST

EILVET ARVEST

VERNON EN NORMANDI

KAMP AR C'HALLAUED. — KARTER AR VREZHONED.

KENTAN DIVIZ

BESKONT LEON, AR C'HERREC, MARC'HEIEN,
SOUDARDED.

AR BESKONT

HON AOTROU NE ZISTRO KET. EVIT PESEURT EZ EO-EÑ
BET GALVET DA VONT DA QAOUT AR ROUE?

AR C'HERREC

PIV HER GOAR ? MARTEZE EVIT OBER UN EMGLEV
GANT BRO-SAOZ. YANN N'EMAÑ KET QWALL-BELL AC'HAIEN :

A R Z H U R   B R E I Z H

MARTEZE UNAN EUS E VARONED, MARTEZE EN E-UNAN,
ZOKEN, A ZO AET DA QAOUT AR ROUE.

AR BESKONT

UN DRA ZIC'HALLUS EO HONNEZH. DUQ BREIZH A VIJE
RAKKEMENNNET. NE VIJE KET BET, EN UN DIGAREZ KER
POUEZUS, PELLAET DIOUZH E VARONED.

AR C'HERREC, UN TAMMIQ QOAPAUZ DEZHAÑ

FILIP EO E BAERON, DOUETUS? PIJ A C'HELLFE REIÑ
ALIOÙ QWELLOC'H EGET HENNEZH DEZHAÑ?

AR BESKONT

NE QARIT KET ROUE BRO-C'HALL, AOTROU MARC'HEG?

AR C'HERREC

A! EZ LEAL HEL LAVARAN DEOC'H... HENNEZH A ZO UR
PRIÑS RE WIDREÜS EVIT BEZAÑ UR PAERON MAT.

AR BESKONT

SETU AN AOTROU, PELLLOC'H.

EILVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, ARZHUR

ARZHUR, E VQUEZH O KRENAÑ

AI VA MIÑNONED!

E I L V E T   A R V E S T

AR BESKONT

PESEURT A ZO 'TA, AOTROU?

ARZHUR

Deskit diçanin penaos roue Bro-C'Hall hor gal-
vas, a-daoù-trumm, evit hol lakaat dirak YANN, haq
en deus eno hon aspedet da benndaoulinan dirak
ar priñs-se.

AR BESKONT

HA C'HWI HOC'H EUS DINAC'HET HEN OBER, AOTROU?

AR C'HERREC

AOTREAÑ A RAJEC'H?

ARZHUR

KINNIG A RIS DA FILIP ADNEVEZIÑ DEZHAÑ VA DAOU
LE A LEALDED. DINAC'H AM EUS GRAET PEP TRA DA ROUE
BRO-SAOZ HOLL.

AR C'HERREC

HAQ EN DOARE-SE ROUANED BRO-C'HALL HA BRO-
SAOZ...

ARZHUR

DROUKLAOUEN O-DAOU, EN EM UNVANONT ENEP DIN.
AN DROUKRAÑS A ZO WAR VAR BEZAÑ TOST DA DARZHAÑ;
(D'AR VARC'HEÏEN) HAQ E ROAN ALI DEOC'H, AOTROUNEZ,
DA VEZAÑ PREST DA GIMIADIÑ AC'HALEN.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR BESKONT

Ha n'eus ket un unan eus baroned Bro-C'Hall
oc'h enebiñ, naq a gasko enebiñ zoken !

ARZHUR

Baroned Bro-C'Hall ! Pa c'honezis-me selladoù
ar roue, int-i a rae al lez din... Peseurt a lavaran,
ec'h en em ruzent dirazon evel miled-stlej. En deiz
a hiziv, pa gollan ar selladoù-se... pe e hañvalan o
c'hollo, e pellaont holl diouzhin, holl am dilezont.

AR BESKONT

Chom a ra ganeoc'h ar re n'o deus morse ho
tilezet, Aotrou.

AR C'HERREG

Niverit mat, va friñs, dek eus baroned Frañs ken
trabasus-se, ken hedro, ker skañvbenn, ker bua-
nek d'en em gannañ ne reont, pouezet mat, danvez
un Aotrou breizhat. Holl Vretoned tudjentil !

ARZHUR

Nann ; ar gwad breizhat n'en em zilavaro ket :
en a redo evit hon droukrañsiñ diouzh an dud laosk
ha diouzh an drubarded ; 'met siwazh eñ a redo...

AR BESKONT

Doue a fell dezhañ amprouiñ ac'hanomp ; hor
brec'h a raio ar peurrest, an dilerc'h.

E I L V E T   A R V E S T

AR C'HERREG

HOR brec'h deomp-ni, hep mar, a rafe kalz traoù...
Hoñgen, gant ar vrec'h, doue a roas deomp ar penn,
eñ a zo roet deomp iveau qantañ evit ober ganti,
gant e boell. Setu amañ ar pezh a dro em hini
din-me : Filip, abalamour ma ra an dra-se plijadur
dezhañ, hon eus-ni aberzhet da Yann ; Yann, evit
kelo ma talvezo dezhañ, hon aberzhø da Filip. Enep
an dra-se ez eus kalz traoù da lavarout, hep mar,
hoñgen, dre ar wall-stourmerez, netra da ober...
An hini kreñvañ a vezatav an hini kreñvañ, ha
diñarez hemañ eo atav ar wellañ. Klask a reomp-ni,
er c'hoari vell-se en em viroot a vezan bepred ar
bellenn a gaser-diñaser haq a ya, en diwezh, da ver-
vel pe d'en em goll!.. En em dennañ ac'hano a zo
ober un taol fall-du war ar c'hentañ seblant ; hoñgen
n'eus hini all ebet a gement hon tennfe ac'hano :
en em lezel ganto...

AR BESKONT

D'ar Vrezhoned d'en em stlabezañ, d'en em zuañ !

ARZHUR

Lezit-eñ da lavarout holl ar pezh a zo en e soñj !

AR C'HERREG

Ar bellenn, pa en em gaver da skeiñ outi a-vicher,
a dizh, a vloñs haq a laz. ar c'hoarier... Un taol-

A R Z H U R   B R E I Z H

MARZH AN HINI EO, HOGEN EVIDOMP-NI AN TAOL-MARZH N'EO KET DIC'HALLUS DEZHAÑ C'HOARVEZOUT... RAK AR VOULLAD ANEZHAÑ A ZO UN NERZH SPEREDEK HAQ A YOULVAT, BREIZH AN HINI EO... FILIP HON DILEZ! GWELL A SE! DEOMP A-DU GANT YANN! HEMAÑ, AR RIBLAER-MAÑ, O KAOUT FIZIAÑS ENNOMP-NI, N'HON EUS KET EZHOMM DA GAOUT AON RAZAÑ KEN : EÑ EO E WASHAÑ ENEBOUR DEZHAÑ E-UNAN HA, DIZALE, E FALLAGRIEZH HAQ E WALL-NAMMOÙ O DEVEZO E ZISKARET. UR PENNAÐ AMZER EUS AN HABASKTER-SE, AOTROU, HAQ E VIOT ANVET DA ROUE BREIZH-VEUR.

AR BESKONT

ME HEN DIOUGAN DIOUZH AN TU ALL, KADARNDED BREIZH A RA HE NERZH. MAR TEU DEZHI TREIÑ KEIN D'AR PERZH-MAT-SE, DA BETRA E TALVEZ DEZHI REIÑ LAMM DA YANN? DISKAR A REER AR MAC'HER, NE ANVER KET AN DUQ ARZHUR.

ARZHUR

KLASK A REER, ETA, GOUZOUT HA BEZ'E VEZIN-ME ROUE BRO-SAOZ? A! VA C'HARIADED, PEC'HIÑ A RIT ENEP DIN. VA DEZOIOÙ N'INT KET ARVARUS. VA DLEADOÙ O DISKOUEZ DIN. GWAZH DA FILIP, NE DROIN KET KEIN D'AN ENOR, HOGEN, EREET GANT VA LEOU E-KEÑVER AR RANNVROIÒÙ, EC'H IMPLIJIN HOLL VA QWIRIOÙ EVIT O DIFENN. WARLERC'H AN DRA-SE E TEUIO BREZEL. ME A RAIO BREZEL. DOUE A OAR E RIN AR PEZH A ZO EM GALLLOUD EVIT DISTREIÑ AR WALENN-SE DIWAR VA BRO.

E I L V E T   A R V E S T

AR C'HERREG

C'HWI A C'HALL RAKGWELOUT AN DIBENN ANEZHI.

ARZHUR

HA DA C'HOUDE MA RANKJOMP-NI MERVEL, RET EO E HARPAÑ. KREDIT, ME A WEL HOLL E REC'HIOÙ. AMZERIOÙ REUZEUDIK EO HOR RE-NI. GANT QIZIOÙ AN AMZER-GOZH, HOR QIZIOÙ GOURDADEL, E OA EURUS AN DUD. SIWAZH! MONT A REONT DIOUZHIMP A-GEVRET GANT HOR FRANKIZOÙ KOZH. HOR C'HEVREDIGEZH DOÑV HA FLOUR N'EUS BET MORSE ANEZHI NEMET DRE AN ANY. AR BARON N'EO KET TAD E SUJIDI; HAQ E SUJIDI EN EM SAV ENEP AR BARON. PESURT A LAVARAN-ME, AR VARONED EN EM ZEBR KENETREZO. N'EUS MUÎ A GENERE, NAQ A FIZIAÑS, NAQ A LEZENN, NAQ A VUHEZ VAT. NI A ZO KABLUS-BRAS. HAQ, EVEL QWECHALL-GOZH EN ISRAEL, E TEGAS DOUE DEOMP AR ROUANED EVIT HOR C'HASTIZAÑ; I A RENO, RAK HOR RENADUR-NI A GOUZEZHO, EN DAMANT EUS HOR FAZIOÙ. I A RENO, MAR BEZ AR FRANKIZ HARLUET DIOUZH HOR MANERIOÙ, QOUDORET GANT AR QADOR-ROUEEL. MET AC'HANN DI, NAQ A SOUEZHENNOÙ HAQ A REUZIOÙ! SELLIT YANN, SELLIT FILIP E-UNAN, AR ROUANED DEIZIAT-SE, KEMERET QANTO A-BENN BREMAÑ BOAZAMANTOÙ FALL AR VAC'HERIEN. EN EM LEZEL A RAIMP QANTO 'TA, EVEL MA KINNIGER DEOMP HEN OBER? HOGEN UN DRUBARDEREZH VRAS A VIJE AN DRA-SE. BEZOMP DOUJAÑSUS DA YOUL DOUE, ANZAVOMP HOR QWANDED, GOUZAÑVOMP UR GALLOULD DREIST HON HINI HAQ A DLE C'HOARVEZOUT...

A R Z H U R   B R E I Z H

ABRED PE ZIWEZHAT; MET EVIT MAT AR bobl, EN UR ABERZHIÑ HOR BRIENTOÙ KIZIDIK, NA ZILEZOMP KET AN NEVETAÑ EUS HOR QWIRIOÙ. MA VENNOMP KAOUT ROUANED VEUR, BEZOMP HON-UNAN SUJIDI VALCH, GOUVEZOMP BEPRED BEZAÑ DIEUB. . AR BED A RO SKOUER DEOMP EUS A GEMENT-SE.

AR C'HERREC

AR SKOUERIOÙ MAT A ZO TALVOUDUS. AR BERZH A REER O RENT QWIRIDIK. RAK-SE 'TA, NI A GEMER, EN UN DOARE ISKIS, HENT AR BERZH... A! AOTROU, VA FARDONIT, HA ROIT PEOC'H! E HERRDED HO KALON HUEL, NE WELIT NEMET AN TU MAT EUS AR VEDAËNN, HA NE QREDIT KEN ZOKEN E QWALL-REUZ AR bobl. HA, KOULSKOUDÉ, NAQ A ABERZHIOÙ E-TOUEZ AR bobl-se fiziet ENNOC'H EVIT MA TAOLFEC'H EVEZH WARNI. TUD UHEL HA MAT BREIZH, EZ AINT HOLL D'AR MARV... HOGEN C'HWI A GRED EN O C'HREDUSTED EVIDOC'H, SIOLLIK MET QWIRION, NE VEZO KET EN E STRAD UR C'HWERVONI VRAS? AR PAOUR KAEZH PENNTIEG HA NE C'HELL KET KEN REIÑ BARA D'E VUCALE, HAQ A WEL E DREVADOÙ FLASTRET, E DI SKRAPET GANT PREIZHERIEN DIVEZHET, E WREG, E VERC'H, BEZIOÙ E DUD KOZH, NEVEDENN E ZOUE, E ZOUE ZOKEN E TRO DA VEZAÑ DISPRIZET, HENNEZH, C'HWI A QAV DEOC'H NE SANTO KET E GALON O VIHANAAT HA N'EN DEVEZO KET BETEK EN E ABERZH, UR PENNAD DIC'HOANAG, FALLGALONI, PE, DA QREDIÑ EO, UN TAMMIQ DIFIZIAÑS HAQ AR YOUL D'EN EM SEVEL ENEP E VISTRI? HA MA VIJE GELLET ARMERZHAÑ

E I L V E T   A R V E S T

QWAD KEMENT-SE A DUD KADARN, PEBEZH KEUZ DIWEZHATOC'H HA PEBEZH MEZH EVIT AR PRIÑS EN DIVIJE O ABERZHET DA FALS-KEUZIOÙ A ENOR, DA UL LORC'H DALL HA FERV, A VENNAN-ME LAVARET!

ARZHUR

AR C'HERREG!

AR C'HERREC

VA DIÇAREZIT, AOTROU! HOGEN UR C'HOSKOR KOZH A DLE LAVAROUT AR WIRIONEZ PENN-DA-BENN. NI A GLASK AN EMROIÖÙ KLODUS; NI A ARGIL DIRAK AN ABERZHIOÙ TEÑVAL. AN OBERENNOÙ DIANAOUDEK, MET DIDALVEZ, AR SERVISOÙ DIVRUD, A ZO KOULSKOUDÉ IVEZ OBERENNOÙ QREDUS. KREDIT EM SKIANT-PRENET ME, AOTROU. DOAREBEVAÑ HA BLENEREZH AR BROIOÙ N'INT KET STUMMET EN UR C'HIZ MA C'HELLER ATAV, HAQ HEP DIAESAMANT, DIFORC'HAÑ AR MAT DIOUZH AR FALL HA PRIZAÑ QWELLOC'H AN EIL WAR ECILE ANEZHO. ALIES AR RENER A SANT UR BERN ARVAR O WASKAÑ DEZHAÑ E GALON HA SOUEZHENOÙ QWASHOC'H C'HOAZH O KRIGNAT NOZ HA DEIZ E SPERED. EN A VENN BEZAÑ MEUR : TREC'HIN WARNO A RANKO... AMAÑ DREIST-HOLL, AR PEZH HON EUS NEC'H DA QAOUT RAZAÑ, N'EO KET AN NEUZ DA QILAÑ HA DA QAOUT AON AN HIÑI EO; NANN, KAOUT AON EO, EZ QWIR, O CHOM DIN DAN TRAOÙ, DIÇAREZIOÙ A NETRA HAQ O PRIZAÑ FREALZIDIQEZHIOÙ TREMENIAT AR BRUD WAR HOR MAD HON-UNAN HA WAR HON DLEAD IVEZ... N'EUS KET ANV AMAÑ DA C'HOUZAÑV UR MARV PE VUIOC'H PE

A R Z H U R   B R E I Z H

NEBEUTOC'H KAOUREK, MARV UR SOUDARD TAER WAR AN DACHENN-EMGANN ; NANN, RET EO DIEUBIÑ, SAVETEÎN BREIZH.

ARZHUR

Ar c'homzoù peoc'hiek-se o tont eus ho kenou, Ar C'HERREG, o deus lec'h d'am saouzaniñ, d'am sougren. Haq ankounac'haet eo ganeoc'h ar c'hu-zulioù brezelgar hoc'h eus roet deomp-ni amañ bremaïk?

AR C'HERREG

An diçarezioù-se a zo kemmet, troet eo penn d'ar vazh ha qanto ar renerezh-bro, met va c'halon din-me ne gemm ket. Hi a zo bepred gredus d'he friñs evel ma'z eo d'he Bro.

ARZHUR

En dibenn, peseurt a ginniqit-hu deomp-ni?

AR C'HERREG

Kannad-meur Bro-Saoz en deus graet gouleñn ober ur genbrezeqadenn ganeoc'h, aotrou ; me ho ped d'am lezel da vont en ho lec'h, d'en em gle vont qantañ... Ha ma ne zegeasan ket deoc'h divizoù ur peoc'h enorus ha talvoudus...

ARZHUR

It'tal rak, daoust d'an heug re reizh evidomp-ni, ne zistaolan, beteqout, kostezenn ebet... Hogan,

E I L V E T   A R V E S T

c'hwi, Beskont Leon, haq a zo en hevelep lavar qanin, teurvezit fardañ ha gronnañ pep tra ma'z aimp-ni kuit ac'halen. (ar C'HERREG haq ar Beskont a ya er-maez.)

TREDE DIVIZ

ARZHUR, E-UNANIK

Ar C'HERREG haq e-leizh eus va baroned a zalc'h evit an unaniezh saoz... Ha, koulkoude, me a sant evit un hevelep kostezenn un doñjer bras, da lavarout eo ez eus, etre an emglev-se ha menoziou va c'halon, un dachenn hir a hent bouilhennek ha didreuzus... Haq, evelkent, lakaet on nec'hет o klasik gouvezout e pe du treiñ... Ma en em rentan ec'h en em gollan ; ma talc'hant start d'an unaniezh c'hall, va baroned am dilezo. Ar C'HERREG e-unan, va zad-mager, tad Mari ! Menoz doanius!.. Ha koulskoude, an dlead eo ; ouzh e c'hourc'hemenn, ret e vez sentiñ, ret e vez kimadiñ, diouzh va c'hantez ; va Doue, harpit va c'halon ! Setu-hi.

PEVARVET DIVIZ

MARI, ARZHUR

MARI

Va diçarezit, Aotrou ! en ho kichen e kave din
kavout va zad.

ARZHUR

Met petra a c'hoari ganeoc'h, Mari ? Aon hoc'h
eus-hu kemeret razon-me ?

MARI

N'em eus ket lavaret an dra-se, Aotrou.

ARZHUR

Netra ne ziskouez din qwell ahendall ne ran ket
plijadur deoc'h.

MARI

A ! va Aotrou... Na damallit an dra-se nemet d'am
zregas, d'am doujañs, d'am saouzan... haq aotreit
din mont da qavout va zad.

ARZHUR

Chomit... An doujañs, an azaouez ; qwell e veſe
ganin ho frankiz karadek a-wechall. Ar saouzan :
pehini eo penn-abeg ?

MARI

C'hwi her gouleñn ouzhin, Aotrou ? Daoust ha
n'em eus-me ket klevet ar pezh a adlaوار an holl ?
Daoust ha ne ouzon-me ket peseurt taçell a voe
stiñnet, an dispriz graet da zug Breizh haq ar
respont, leun a valc'her, en deus graet en ur vont
en arbenn da rouaned Bro-C'hall ha Bro-Saoz ?
Gouvezout a raen holl an dra-se, va Aotrou, ha
deuet on da c'houleñn ouzh va zad haq ober e
tleen va fak evit kimiadiñ ac'halen.

ARZHUR

C'hoar ger ! (en ur huanadiñ.) Sal' ne veſe ket ar
c'himiad-se ur bellaidiñezh, un disrann etrezomp-ni
hon-dou !

MARI

Petra a lavarit-hu, Aotrou ?

ARZHUR

Siwazh ! Emañ ar C'herreg ha me en em gavet
en ur poent ma n'hellomp ket en em glevout ken ;
emañ an hini en deus servijet din bepred a dad o
c'hourdrouz dilezel e vab, haq a venn, Mari, ho
pellaat diouzh ho preur.

MARI

C'hwi pe eñ eo an hini a zo penn-abeg eus an
dra-se, Aotrou ?

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

ME AN HINI EO, MARI! BEZ' EZ ON-ME, RE GREÑV,
RE FIZIUS ENNON VA-UNAN EVIT KAOUT EZHOMM EUS
SKOAZELL VA C'HARIADED MAT HA LEA! HA, D'AN AMPOENT
MA'Z ON DILEZET GANT FILIP, EO E PELLAIN-ME, LAOUEN
VA C'HALON, DIOUZH AR RE HEPKEN A OA VA GWIR
SKOAZELLERIEN! NEKET A-WALC'H EZ EO CHOMET AR PRIÑS
E-UNANIK; DILEZET EO; RET EO D'AN DEN CHOM E-UNANIK
IVEZ; N'EUS EVITAÑ, NAQ EN AMZER-VREMAÑ, NAQ EN
AMZER-DA-ZONT, HINI EBET EUS LEVENEZIOÙ KUÑV AN
TIEGEZH, E DIAD DEZHAÑ. E VAMM, AN DEGOUZEZH-
DENNOÙ HE FELLAAS DIOUTAÑ; E DAD-MAGER, AN EMRE-
NEREZH; A RA ANEZHAÑ UN ENEBOUR ENEP DIN... HA
NE CHOMO KET GANTAÑ UR C'HOAR DA REIÑ DEZHAÑ UN
TAMMIQ NERZH-KALON HA GOANAQ?... YA, YA... ME AN
HINI EO HAQ A VENNAT HOLL AN DRA-SE.

MARI

ARZHUR, VA BREUR!

ARZHUR

VA C'HOARIK KER! HOCH ADKAVOUT A RAN... C'HWI
A ZO KER MAT, KEN KARADEK, KEN KENEDUS, KER FEAL!

MARI

HA RET EO VA MEULIÑ KEMENT-SE, ABALAMOUR MA
KOMZAN EVEL MA SOÑJAN?

E I L V E T   A R V E S T

ARZHUR

C'HWI A ZO KEN DIDROIDELL HA MA'Z HOCH KOANT,
MARI, HAQ EN HO KICHEN E TEU AL LEVENEZ EM C'HALON.
A! ME A VIJE UR PRIÑS BRAS MA EM BIJE ATAV D'AM
ADSEVEL, D'AM ALIAÑ, HA D'AM AWENAÑ UR C'HOAR EVEL
MA'Z OC'H-C'HWI!

MARI

PEBEZH KUZULIER HO PIJE-HU AZE!

ARZHUR

AR WIR EMRENEREZH-BRO A ZEU EUS AR GALON, HA
MA O DIJE BET AN HOLL HO KALON, UR GALON HEÑVEL
OUZH HOCH HINI-C'HWI, MARI... HOGEN NE VEFE KET KEN
AR BED-MAÑ, AR BARADOZ AN HINI EO A VEFE ANEZHAÑ.

MARI

DAOUST HA VA ZAD-ME NE RA KET A EMRENEREZH-BRO
DRE AR GALON?

ARZHUR

HEP MAR, HEP KET A VAR. HOGEN DROUKVESKAÑ A RA
ENNÎ TREUZSKLAERDERIOÙ SAOZ HAQ UR MAREAD FIZIAÑS
ENNAÑ E-UNAN EUS E ARNODENNOÙ KOZH.

MARI

VA ZAD NE QOMZ HA NE LABOUR NEMET EVIT HO MAD
DEOC'H-C'HWI, AOTROU.

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

ME EO AN HINI KENTAÑ HAQ A ANZAV AN DRA-SE; MET AON AM EUS E FAZI-EÑ EVIT HON DROUGEUR DEOMP-NI HOLL.

MARI

PESURT A LAVARIT-HU, ARZHUR?

ARZHUR

E FELL DEZHAÑ VA REDIAÑ DA AROUEZIAÑ UR FEURSKRID A UNVANIEZH GANT AR SAOZON; TROET EN DEUS SPERED VA BARONED, AR PEZH NE VENNAN KET-ME.

MARI

C'HWI EO NEUZE, AOTROU, AN HINI EO A VENN KAELEIAÑ ETREZOC'H HAQ AR RE A VENEGET DIN?

ARZHUR

HA RET EO REBECH DIN DA ZERC'HEL D'AM LEOU?... MARI, HA KOUN HOCH EUS ATAV EUS AN DEVEZH-SE MA KIMIADIJOMP AN EIL DIOUZH EGILE, EVIT AN DRO QENTAÑ? E MANER HO TAD AN HINI 'OA. O TESKIN VA MICHER A RENER EDON HA NE QAVE KET DIN, TAMM EBET, SIWAZH! EDON O VONT DIZALE DA ANAVEZOUT HOLL AN DIAEZAMANTOU, AR PREDER HAQ AR REUZIOÙ.

MARI

EDOMP E SAL VRAS AR MANER HAQ, O TERC'HEL VA ZAD DINDAN E FAZI, MORRIS A OA EN TENN DA ZIBUNAÑ

E I L V E T   A R V E S T

DEOMP UNAN EUS AR MOJENNOÙ KOZH A BLIJ KENAÑ DEOMP.

ARZHUR

HA DALC'HET HOCH EUS KOUN EUS AR VOJENN-SE, MARI?

MARI

MA EM EUS DALC'HET SOÑJ ANEZHI! AR ROUE ALFRED O KIMIADIÑ DIOUZH TIIG SOUL DICK KOZH EVIT MONT DA ALOUBIÑ E ROUANTELEZH KAER... KENAVOIÖÙ MARC'HARID HAQ ALFRED HA, DA ZIWEZH, MARV AR PAOURKAEZHIG PLAC'H!

ARZHUR

N'HOCH EUS KET DALC'HET KOUN EUS A DRAOU ALL?

MARI

BEZ' E OA DA C'HOUDE HOR PREDERENNOÙ-NI. C'HWI, ARZHUR, A DAMALLE ALFRED; MA A VEULE MARC'HARID.

ARZHUR

HAQ, O SEVEL QANTO O-DAOU, N'HO POA KEN MENOZ NEMET EVITO, MARI?

MARI, DOANIEZ HA LAKAET NEC'HET

N'EM EUS KET DALC'HET SOÑJ EUS AN DRA-SE. N'HELLAN KET DERC'HEL KOUN EUS A NETRA EBET BET E QWALL-BELLOÙ.

ARZHUR

A! DERC'HEL A RIS SOÑJ-MAT, ME. HO MEULEUDIOÙ,

A R Z H U R   B R E I Z H

MERC'H DENJENTIL, A VENNE LAVAROUT : « MAT HE DEUS GRAET, MARC'HIRID KAEZH ; HI A ZO MARV EVIT ALFRED, HI N'HELLE KET E GAROUT MUIOC'H ». MET ME, O TAMALL ALFRED, A LAVARE : « ER GAOU EDO ALFRED ; EN A ZO BET GWALL-QABLUS ». PEOGWIR E GARE MARC'HIRID BETEK REIÑ HE BUHEZ EVITAÑ, E C'HELLE-EÑ, BRAVIK-TRE, REIÑ UR ROUANTELEZH DA VARC'HIRID. KOUNAÑ, SOÑJAL A RAN-ME ATAV EN DOARE-SE... HAQ E RIN BEPRED EVELHEN, MARI.

MARI

HA ME EVEL MARC'HIRID.

ARZHUR, GANT UR VOUEZH FENTUS

C'hwi ne soñjot MORSE EVELDON-ME 'TA, MARI ? A ! C'hwi n'och ket c'hoar din-me.

MARI

ARZHUR !

ARZHUR, LENTOC'H DEZHI

C'hwi n'oc'h ket c'hoar din-me... N'am c'harit ket a-walc'h pe me ho kar re... Me ho kar muioc'h eget na rae ALFRED MARC'HIRID, rak en he c'huitaas ; ha me n'ho kuitain biken. Pa'z edo, evit an dro gentañ deomp da santout ar gengarantez o TOMMAÑ HOR c'halonoù, eo an dlead haq hor pellaas an eil diouzh egile, en a lakaas etrezomp an ec'honder. Dre ar menoù edon ganeoc'h.

E I L V E T   A R V E S T

MARI, PREDERENNED
Evel ma'z oa ALFRED GANT MARC'HIRID ?

ARZHUR

NANN, TRA, O NE DEO KET, RAK EN A ZILENNAS UR GAREDIG ALL. HA C'HWI, MARI, A VEZO VA C'HAREDIG BEPRED, VA C'HARIADEZ DIN-ME ATAV !

MARI

DRE AR GALON HA DRE AR SPERED, DRE AR BEDENN HA DRE AR MENOZ N'HO TILEZIN BIKEN, AOTROU.

ARZHUR, DEZHAÑ EUNAN

AEL A C'HLANDED ! A ! NA DAOLOMP KET EN HEC'HENE AN TAN A ZEV EMQUESTADENN VA HINI-ME... (A-VOEZH UHEL) MARI, UN TESTENI A GARANTEZ D'HO PREUR... AR WALENN, AR BIZOU-SE.

MARI

Hi a zo talvoudus-bras din... diçant va mamm em eus hi bet... HOGEN BEZ'EM EUS RE ALL... SETU-HI. C'hwi a bedo Doue evit va mamm, ARZHUR.

ARZHUR

TRUGAREZ, O VA C'HOAR A GARANTEZ ! DEGEMERIT, E TROK, AR WALENN-MAÑ HAQ A ZO BET D'AM ZAD... HA BREMAÑ LEZIT ARZHUR DA OBER E BENN EUNAN ! EN A GAVO, EN AER HAQ EN AMZER, AN TU DA CHOM TOST DEOC'H BEPRED !

PEMPVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, AR C'HERREC.

AR C'HERREC, dezhāñ e-unan

O-daou o-unanik haq o-daou prederiet... Peseurt a c'hoarvez qant ar re-mañ 'ta? Alo! 'ta!... (Avouezh uhel.) Grataat keleier mat em boa graet deoc'h, Aotrou; berzh am eus graet. (D'e verc'h.) Mari, lez ac'hanoñ qant Arzhur, rak ober ur pennad kuzulikat a fell din.

MARI

A! peçer raneüs eo ar re-se, ar wazet-se, qant holl o c'hevrinoù a-berzh-stad.

ARZHUR

Me, n'em eus ket a gevriñoù, a draoù kuzhet evidoc'h-c'hwi, va c'hoar ger.

AR C'HERREC

Ha me, va bugel ker, az ped d'hol lezel honunani. Me a zegas qanin, ret eo qoanaqin, keleier mat. Pa zeuio da vezañ laouen eus an dra-se, neuze e tistroi d'al lec'h ma kimiadez.

MARI

Ya, ya, en doare-se eo e vez atav. Evit plijout

d'ar merc'hed, d'ar re wan o c'haser d'o gwanded. Tud, pezhioù dianaoudek. Ni haq a garfe kement rannañ ganeoc'h ho morc'hed!...

AR CHERREC

Haq hor c'hevrinoù, neketa? Alo! Mari, ho lec'h n'emañ ket amañ, en ur c'huzul-brezel.

MARI

Sentin a rin va zad... Hoqen ha grataat din a rit ne savo ket a zroug ennoc'h ho-taou, m'en em glevit atav, ha d'am gervel, añañ abretn 'r gwellañ, evit kemerout perzh en ho levenez? (Pokat a ra d'he zad, ha stardañ dorn da Arzhur ha mont er-maez.)

C'HWECH'VET DIVIZ

ARZHUR, AR C'HERREC

AR C'HERREC, dezhāñ e-unan

Atav ar saouzan-se... Me a c'houvezo peseurt eo ar c'hoari-se.

ARZHUR, keit ma komze e genlabourer-kuzulier n'ehanas ket da sellet ouzh Mari

Perak bezañ he fellaat, Ar C'HERREC?

AR C'HERREG

PERAK, AOTROU ? ABALAMOUR EZ EO DLEET DEOMP-NI KAOUT UN DISKLERIADENN-REIZH, DA GAS DA BENN A-GEVRET HA DIRAK MARI EZ EO DIC'HALLUS OBER UR SEURT DISKLERIADENN.

ARZHUR, dezhañ e-unan

EÑ A LAVAR QWIROC'H EGET NA SOÑJ DEZHAÑ. EVIT MIROUT OUZH AN DROUKRAÑS E RANKER KAOZEAL. (A-VUEZ UHEL) GWR EO, AR C'HERREG, NEUÑV PE VEUZIN A ZO RET DEOMP !

AR C'HERREG, dezhañ e-unan

BRAV EO LAVAROUT AN DRA-SE; YA, 'MET DRE BE DU BOUL'C'HAN AL LABOUR, DIBUNAÑ AR QUENN?.. PENAOS EN EM GEMEROUT? N'OZON KET!.. (A-VUEZ UHEL) LAVARET A RAEN DEOC'H 'TA, AOTROU, E TEQASEN QANIN KELEIER EUS AR WELLAÑ... UR PEOC'H KER MAT, QWELLOC'H ZOKEN EGET AN HINI EDOMP WAR C'HED ANEZHAÑ.

ARZHUR

E DIÇAREZ PESEURT DIVIZOU?

AR C'HERREG, dezhañ e-unan

EMAOMP QANTI ! (A-VUEZ UHEL) HO TUQELEZH A CHOM EN HE FEZH QANEOC'H, AN DRA-SE NEKET UL LAVAR AN HINI EO...

ARZHUR

O ! EVIT AN DRA-SE, EMAOMP AKORD !

AR C'HERREG

GWAZ AR ROUE EZ OC'H HAQ E VIOT... 'MET EVIT AN ANV HEPKEN, C'HWI N'EO KET DLEET DEOC'H PAEAÑ D'AR PRIÑS-SE QWIR AR C'HIIZ.

ARZHUR

HO PET KOUN ADARRE, AR C'HERREG, EUS AR PEZH A EILGERIAS MORVAN LEZ-BREIZH DA QANNAD IMPALAER AR FRANKED : « ME A BAEOM-E AR C'HINNIQ HOUARN D'AR ROUE-SE ! »

AR C'HERREG

COULENN TOLLEK HA DREINEK AR RANNVROIOÙ A CHOME OUZH TORGENN... AR QUENN-SE A ZO DIRQUEST-LET HAQ AN TREC'H A ZO QANEOMP, AOTROU, YANN A DRO KEIN D'E WIR.

ARZHUR

UN DRA DIC'HALLUS EO DEZHAÑ OBER AN DRA-SE ! PE, MAR GRA, EZ EUS ENO, DINDAN AR C'HOARI-SE, UR GRIPED, UL LAS-KROUQ BENNAK... PE ZIVIZ A LAKA-EÑ ETRE-ZOMP ?

AR C'HERREG

DA GREDIÑ EO, EÑ A LAKAO MEUR A HINI EVIT EN EM ZIGOLL EUS AR PEZH EN DEUS KOLLET. HOGEN FIZIIT ENNON-ME, AOTROU : N' EUS HINI EBET ANEZHO A GEMENT A VIJE DIZENORUS.

ARZHUR

KOMZIT 'TA !

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREC

Gwelomp, Arzhur ! Mar gellfec'h-hu armerzhin
gwad bugale Breizh, lakaat amezegiez vat da ren
etre an div bobl, div ouenn-dud qanet evit bevañ
e giz breudeur, da addegas ar c'henemglev e tiegezh
Plantañen ; ma vije goulenNET ouzhoc'h e trok
eus a gement-se a draou, nemet un aberzh, unan
hepken, haq e rofe holl ho paroned ali deoc'h
d'hen ober : lavarit din, me ho ped, ha c'hwi n'her
grafec'h ket ?

ARZHUR

Holl kement tra ha ma c'hell an askre aotren
haq an dlead gourc'hemenn, a vez graet qanin.

AR C'HERREC

An aberzh-se a zo disteroc'h eget na soñj deoc'h,
gonidoù bras ho po.

ARZHUR, war un ton kendrec'hus

A ! va doue ! Ar C'herrec, ne c'houennan ket
tennañ kement-se a c'honid davedon. Va c'hredenn
a c'hell bezañ ur fazi : va baroned n'o deus nemet
kentlavaret din... Evit mat va sujidi netra ne gavin
re ger da brenañ... Em buhez kuzhet, ma em bije ar
pezh a ra'r brasañ diouer din...

AR C'HERREC

A ! meizañ a ran : un anneze, un tiegezh, neketa ?

E I L V E T   A R V E S T

ARZHUR

Hel lavaret hoc'h eus graet. Dont a reer da
gozhañ haq an den a zo laouen da vezan karet-kenañ
n'eo ket karet dre ur garantez hep frouezh. En a
venn kaout startoc'h karantezioù eget ar c'hoarielloù-se, tud da wareziñ, holl ur gevredigezh da
ren ha da vleniañ. Ar serc'heg a ro e lec'h d'an tad
a diegezh.

AR C'HERREC, laouen dezhant

An dimeziñ, an dra-se eo.

ARZHUR

Hoñen na faziat ket ! War an dra-se, me am eus
ivez va menoziou. C'hwi, baroned, lorc'hus qant ho
kwirioù ha gourvennek eus ho prientoù, c'hwi a
glaskje a-walc'h ar garantez er briñdelezh, met
dreist-holl an enor... evit un netraïg da arçourou
pe dre wanded. Me a varn en un doare all. Ar briñdelezh
d'am meno-me, n'he deus ken buhez nemet
er garantez.

AR C'HERREC

Ni a zo war nes en em glevout.

ARZHUR

N'eo ket e klaskfen-me dilignezañ... « Bezañ nobl
a redi. » N'hen ankounac'hain ket. Hoñen seblant
tout a ra din ez eo an didaerigezh, ya, hañvalout

A R Z H U R   B R E I Z H

A RA DIN EZ EO AR PLEG-MAT-SE NERZH WAR UN DRO HA FURNEZH.

AR C'HERREG

DISTAGET MAT! DONT A RA BRAV GANEOC'H, AOTROU!

ARZHUR

MAR GOUVEZFE ENTA UR PRIÑS KARET QANT E SUJIDI
IKAAT HARZ D'E LORC'H DA VONT EN ARBENN D'O C'HARANTEZ-i; MAR KARFE, E LEC'H C'HOANTAAT ER BRIEDELEZH
UNAN BENNAK EUS AN DIMEZIOÙ-SE KEN BRESK DRE MA'Z
INT DIAZEZET WAR DEQVEZH LOC'H-DILOC'H AN AMPOENT
HA NEKET WAR ROC'H AN DEREADEGEZHIOÙ, YA, MAR KARFE
GOUENN QANT AR VAMM-VRO, QANT UN TIEGEZH MAT
QANT AR VUHEZ PREVEZ AR VAQUEZ A GLASK E GALON...

AR C'HERREC

ECHUIT, AOTROU!

ARZHUR, Goustadik

HA VA INTENTET EN DIJE? (A-VOUEZH UHEL) KREDIÑ
AWALC'H A RAFEN-ME E TISKOUVEZFE AR PRIÑS EN DRA-SE
KAOUT KEMENT A SPERED HAG A FURNEZH.

AR C'HERREC, QANT UR VOUEZH VELUS

O VA FRIÑS! NA ME A C'HOANTAFE, HEP KLASK E ZIZARBENN, AR PENNAÐ AMZER A VENN REIÑ DEOMP!

ARZHUR

VA LEZIT DA BENNLINAÑ DIRAK MARI... (MONT A RA D'EN
EM STOUIN.)

E I L V E T   A R V E S T

AR C'HERREG, OUZH E ZIZARBENN

DIRAK MARI?

ARZHUR

HEP MAR; HA DA C'HOUDE... WAR AR PEZH EMAON O
PAOUEZ KLEVET...

AR C'HERREG

GWELET A RAN ERVAT NE FAZIEN KET! EMAON QANTI!
MET MERC'H YANN AN HINI EO A GINNIGEN, HAG A FELL
DIN GOUENN DEOC'H DA BRIED. ALVISIA A C'HLOESTER
A RAER ANEZHI, AOTROU DUQ.

ARZHUR

DORN HO MERC'H EO A C'HOULENNAN DIGANEOC'H.

AR C'HERREC

DIGERIÑ A RA BREMAÑ VA DAOULAGAD... AR FROM-SE
BREMAÏK, BEZAÑ HO-TAOU HOCH-UNAN BEMDEZ KOULZ
LAVAROUT...

ARZHUR

AROUEZ HOR C'HARANTEZ AN HINI OA.

AR C'HERREC

HAG AR WALENN-MAÑ?

ARZHUR

MARI AN HINI EO HER ROAS DIN.

AR C'HERREC

HAG HI HE DEUS ANZAVET OUZHOC'H HO KARE?

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

KAVOUT A RAE DIN MEIZAÑ AN DRA-SE HEP DEZHI
BEZAÑ ANZAVET NETRA OUZHIN.

AR C'HERREG

HA C'HWI, ARZHUR, HA LAVARET HOCH EUS DEZHI E
KARECH ANEZHI?

ARZHUR

C'HWI HOCH-UNAN HA N'HOCH EUS DIVINET AN
DRA-SE?

AR C'HERREG

AON A DLEJEN BET KAOUT RAK SE. A! PETRA HOCH
EUS-HU GRAFT, ARZHUR?

ARZHUR

ME! O NETRA A ZIREIZH, AVAT! NETRA A GEMENT NA
VEFÉ KAER HA QWIR.

AR C'HERREG

MAR BEFE DISPRIZET HO MAMM, HA C'HWI WAR AL
IECH, PETRA A RAFAECH?

ARZHUR, O KAS AN DORN DA ZOURNELL E GLEZE

C'HWI A CHOULENN SE OUZHIN?

AR C'HERREG

ME, ARZHUR, N'EM BOA DEN EBET ER BED-MAÑ NEMET
UR VERC'H. ENNI E LAKIS VA HOLL FREALZIDIÉZH, HOLL VA

E I L V E T   A R V E S T

GOANAQ. HA C'HWI, AOTROU DUG, AN HINI EO HAG A
DAOL AN DISPRIZ WARNI!

ARZHUR

DISPRIZOUT MARI... ME !

AR C'HERREG

GWASHOC'H EGET SE HOCH EUS GRAFT. UN TAOL DIS-
MEAÑS A VEZ QWALC'HET GANT DORN UR MAB, UR PRIED,
UN TAD. HE GLANDED A ZO A-WALC'H, OUZHPPENN, EVIT
HE DIFENN... HOGEN QONID DIVALAV DIWAR-GOUST UR
C'HARIAD EVIT SKRAPAÑ DIQANTAÑ UR VERC'H DINAMM;
TEUREL E KALON GLAN UR BUGEL AR SOÑJ, AR C'HOANTE-
GEZHOÙ DIREIZH... KABLUS...

ARZHUR

O! PETRA A LAVARIT-HU AZE, AOTROU !

AR C'HERREG, OC'H OBER SKOUARN-VOUZAR

EN DOARE-SE EO E REJOC'H-HU, AOTROU, GOUDE VA
BEZAÑ BET KER MAT OUZHOC'H... DA C'HOUDE BEZAÑ BET
KER GREDUS DEOC'H-C'HWI, KEN AKETUS DA OBER WAR
HO TRO P'EDOC'H BIHAN, AN ANAOUDÉGÉZH-VAT, AR
GARANTEZ, AN ENOR, NETRA EBET N'HELLAS HO TIZAR-
BENN... PADAL EDON-ME O TERC'HEL START DA WIRIOÙ
DUG BREIZH, PREST DA SKUILHAÑ VA QWAD EVITAÑ, HAG
E-KEIT-SE DUG BREIZH N'EN DOA KEN MENOZ NEMET DA
DENNAÑ DIQANIN VA MERCH...

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

TAVIT, REUZEUDIG ! MARI A VEZO VA QWREG.

AR C'HERREC

ANZAV A RIT HO TORFED ETA ?

ARZHUR

YA, MAR DEO AN DRA-SE UN TORFED, ME A GAR MARI.

AR C'HERREC

MERC'H AR C'HERREC, DEN DISTER, N'HELL KET BEZAÑ
NE VEZO MORSE HO KWREG-PRIED !.. ASA ! C'HWI HER
GOAR MAT... SELLIT, C'HWI N'HOC'H EUS LAKAET EN HO
PENN DIMEZIÑ DEZHI NEMET DIWAR C'HOARI HAQ EVIT
KAS DA BENN UN AVI GAER... HA C'HOAZH E LAVARIT DIN-
ME HE C'HARIT ? PETRA HE DEUS AR PAOUR KAEZH BUGEL-
SE QRAET DEOC'H-C'HWI 'TA, EVIT MA KONTAMFEC'H HEC'H
ENE DIVLAMM QANT UR GARANTEZ HEP GOANAQ HAQ HEP
ENOR ?

ARZHUR

N'EM EUS KET QRAET AN DRA-SE, AOTROU AR C'HERREC... BREMAIK, PA'Z EDOMP EN HEVELEP LAVAROÙ, ME
A GEMERE EVIT AR WIRIONEZ PEZH NE OA NEMET FIZIAÑS.
BREMAÑ, N'HELLAN KET HEN OBER KEN. COUVEZIT MAT
AN DRA-SE 'TA : ABAOE PELL E KARAN MARI ; MORSE N'HER
ANZAVIS OUTI.

AR C'HERREC

Dic'HALLUS EO !

E I L V E T   A R V E S T

ARZHUR

DIRAK DOUE, M'HEN TOU DEOC'H.

AR C'HERREC

VA DIQAREZIT, AOTROU, ME A GAR KEMENT VA MERC'H !
HA BREMAÑ ROIT DIN HOLL VA FARDON ; EN EÑVOR EUS
HO TAD, DRE GARANTEZ HO MAMM, AN DUQEZ VRU-
DET KONSTANZA, TROIT KEIN A-QRENN D'UR GARANTEZ
DIC'HALLUS, HA N'HELLO BIKEN BEZAÑ KASET DA VAT.

ARZHUR

COULENN A RAN DORN HO MERC'H DIQANELOC'H.

AR C'HERREC

PETRA'LAVARO BRO-C'HALL HA BRO-SAOZ, AOTROU,
PETRA'LAVARO AN EUROP, MAR QWELFENT DUQ BREIZH
OC'H OBER UN EURED-MEUX EN DOARE-SE ? DAOUST HA
PETRA EO TIEGEZH-SE AR C'HERREC MA VENNfec'H DIS-
KENN ENNI ? Nobl, QWIR EO, HOGEN HEP KALZ A DEU-
LIOÙ ; NA MARKIZ, NA KONT, NA BESKONT ENNI. HEC'H
UNANIEZHOU A ZO UN NETRAÏG ; HE LEVE TREUT AWALC'H ;
N'EUS KET UNAN EUS E IZILI HAQ A VEFE PELLVRUDET NAQ
EN ARMOEÙ, NAQ ER VRO, NAQ EL LENNEGEZH ; UN TAM-
MIQ QREDUSTED A QAVFEC'H ENNI, SETU HOLL. PEBEZH
DROUQEIZ A DENNFEC'H WARNOC'H, AOTROU, HA WAR-
NOMP-NI IVEZ ! C'HWI A QOMZE DIN EUS DLEADOÙ UR
RENER, EUS AR RET, M'EO DA BREZEG, DA ZISKOUEZ
SKOUER-VAT : PENAOS, A QAV DEOC'H, E VELED LEAL D'UN

A R Z H U R   B R E I Z H

duq, MAR kendalc'hfec'h ken fall gant hoc'h hengouñoù? Va selaou a rit, Aotrou, ha keuz n'hoc'h eus ket! Selaou a refet d'an nebeutañ ouzh tad Mari! Bezit truez outi, ouzh va merc'h-me ; bezit truez ouzhin, Arzhur! Tad on; ar gwir em eus da soñjal en eurvad va c'houadur... Hi ne vefe ket eurus ganeoc'h, Arzhur... Ma ne vije bet ac'hanoç'h nemet ur baroniq hepken, ne lavaran ket, abalamour ma vefe hi ho kendere; gant duq Breizh, Morse... He stad dezhi atav brall-divrall ouzh he heskinañ bepred evel ur c'heuz bras o kriñnat he c'halon. Pennabeg a droukc'hoant evit ur maread kevezerez; en pal da droioù lorc'hentezh, hogos atav pell diouzoc'h dre ar c'hoarvezadennoù; pennabeg, douetus eo, eus ho tisleraatac'h eus ho koll, hi ne rafe ket a qozh eskern pe hi a chomfe da vagañ paourentez ha da ziwaskañ poanioù. Un dro-abeg eo honnezh eus eurvad va merc'h. He c'harout a rit-hu... Petore amzer da zont a aozit-hu dezhi, Arzhur?

ARZHUR

MET AN HIÑI EMAOC'H-C'HWI...

AR C'HERREG

O! MAR deo en doare eo emañ ar c'hoari, troet ez eus penn d'ar vazh! Ne qinnig ket deoc'h ur vaouez a netra. Nann; kinnig a ran ouzhoc'h merc'h roue Bro-Saoz?

E I L V E T   A R V E S T

ARZHUR, o pediñ
AR C'HERREG!

YANN EN DEUS AON RAZOC'H-C'HWI MAR doc'h dezhañ kenvrezelour; ho kemer a ra, avat, da zeuñv ho da vab-kaer dezhan.

ARZHUR, gant an hevelép c'hoari
VA MIÑNON KOZH!

AR C'HERREG
EN A C'HELLO FIZIAÑ EN HO KLEZE.

ARZHUR, ANWAZET
HAQ ANKOUNAC'HET HOC'H EUS VA LEOÙ-ME, AL LEOÙ A RIS DA VRO-C'HALL?

AR C'HERREG
TRUBARDET HOC'H BET GANT FILIP.

ARZHUR
YANN AM ZRUBARDFE.

AR C'HERREG
HENNEZH A ZO QWANOC'H EGET EGILE HA DIBOANIOC'H E VO DEOMP DONT A-BENN ANEZHAÑ.

ARZHUR
NE RIT FORZH EUS AN DLEAD; AR QOUNIDEGEZH, HONNEZH A ZO UN DRA ALL.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREG

YANN pe Filip, ret eo deoc'h dilenn.

ARZHUR

Duq Breizh, eñ e-unan, Aotrou ! Doue ne c'hor-toz ket o blev da louediñ evit reiñ da vibien ar briñsed haeldorf o gourdadoù. Mar n' eus amañ nemet meneg eus an enor, duq Breizh a zo kendere ganeoc'h-c'hwi ; ha, ma'z eus meneg a c'hourc'henniñ, eñ a zo, dre youl Doue, mestr warnoc'h. Rak-se 'ta, setu amañ hor youl deomp-ni : roet hon eus hor ger da Filip, ni her miro dezhan.

AR C'HERREG, fioun ennañ ken e fuc'h

Da Filip haq a voe a-viskoazh enebour-touet ho kouenn, a armas Richard ha Jafrez enep o zad, ha Yann enep Richard diwezhatoch haq hiziv c'hwi hoc'h-unan enep hoc'h eontr; da Filip, haq a c'hour-drouz n'eo ket hepken duq Breizh, hoñen Holl varoned ar gristeneliez : mac'her, distrujer, breser ken dall ken lorc'hus haq, evit gellout dont a-benn da breizata diarsav kement tra a gav diouzh ez oare, a gemer harp war an dud vilen ; da Filip, ar c'hristen nach'-doue-se, ouzhPenn ma'z eo gwallskouerius, haq a brezeg d'ar bed Holl an terriñ-bizoù, ar vuhez fall etre ar priedou, ar c'hasterez haq an dispac'h... Crít an dra-se, Aotrou, ha n'eo ket

E I L V E T   A R V E S T

ho paroned hepken eo a droio kein deoc'h, hoñen Holl gristenien ho tugelez.

ARZHUR

Ar jurdikoù-se a zeu deoc'h un tammig re ziwezhat, ya, qwall warlerc'hiet int. Perak n'hoc'h eus-hu ket komzet din evel-se p'edomp e Breizh ?

AR C'HERREG

Yann n'en doa ket lavaret c'hoazh e soñj... ha bremañ, me a wel sklaer en e c'hoari-gamm.

ARZHUR

Aze eo emañ ho ker diwezhañ... mat ! N'it ket da c'hoari tro o tistañ ar pezh a vennit displexañ. Aner eo deoc'h, Aotrou... Filip, a lavarit-hu, eo enebour va gouenn. Doare iskis evidon d'en em glevet qantañ en ur c'hoari divalav dezhañ haq ouzh e drubardiñ, war ar marc'had, d'am zro ! Eñ a ro tro d'ar bobl vunut d'en em sevel ; naq un tu fall evit en em gemer da zegas an urzh-vat e ve gwallañ va leoù ! Eñ a zo nac'h-Doue haq heretik : hoñen c'hwi a zo pab 'ta ? Ar fals-kredennadurezh n'hell ket bezan er vad en deus graet din. Paeron eo din, va Aotrou reizh eo eñ iveau, me a chomo feal dezhañ.

AR C'HERREG

Ni a stourmo evidoc'h enep deoc'h eta !... Kenavo, Aotrou !

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

Da lavaret eo e nac'hit ouzhin-me ar sentidigezh!
Kenavo, Aotrou Marc'heg!

AR C'HERREG, mont a ra etrezek an nor evit mont kuit,
met dont a ra war e giz

Va Aotrou! Arzhur! Ne gimiadin ket diouzhoc'h
en doare-se... Neket em gwallegezh din-me pa n'hell-

omp-ni ket en em glevet... War-du ho koll e kerzhit;
mennout a ran ho tizarbenn ha c'hwi ha va c'hemer
a rit evit un dispac'her, un den disuj en em savet
a-enep deoc'h.

ARZHUR

Paouezit gant ho rebechoù, Aotrou Marc'heg.

AR C'HERREG

Va diçarezit, Aotrou! Kint a lakaan ennoc'h... en
desped din an hini eo... N'ouzon ket penaos en em
gemeret. Sellit, Aotrou, daoust ha ne gredit ken
em gwir fealded? Daoust haq ar C'herreg kozh,
kariad ho tad, ho kariad, Arzhur! Gant holl e sioufällt,
e vouezh rust, e c'her rok, e dreuzweladennou
dibareüs, mar karit, daoust ne reas ket bepred e
seizh wellañ evit sachañ dour d'ho milin deoc'h-
c'hwi? Daoust ha n'ho karas ket?

ARZHUR

Se a zo pennabeg, den didruez, mar deo ker
poanius hon disrann... Va c'huitaat a reot 'ta?

70

E I L V E T   A R V E S T

AR C'HERREG

An dra-se a vezo diouzh ma reot-hu din.

ARZHUR

Diouzh a rin?

AR C'HERREG

Ya, c'hwi end-eeun! Hoñgen, petra? Haq adlakaat
a rin ar c'hoari da vont en dro? Dre urvad, setu
va merc'h!

SEIZHET DIVIZ

AN HEVELEP RE, MARI

MARI

Va zad, o vezañ n'am adgalvec'h ket, me a gave
din edon ankounac'haet ganeoc'h... ha setu-me.
Alo! Iavarit din ho kevrin bras ma rannin ho levez-
nezh ganeoc'h... Hoñgen petra! An neuz doanies-se
a zo warnoc'h, ar sioulder-se: ha se a ve ho levez-
nezh? Ul levezenez iksis honnezhi! (Outi hec'h unan.) Krenien
a zo warnon.

AR C'HERREG

Kouezhet mat out, Mari, evit hor barn pe d'hol
lakaat emglev...

71

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR, goustadik da Gwilherm Ar C'herreg

PETRA A RIT-HU, Gwilherm Ar C'herreg?

AR C'HERREG, goustadik da ARZHUR

EVIT ENOR HA PEOC'H VA BUÑEL, TAVIT, AOTROU!
(Avouezh uhel) HA KREDIÑ A RAFFES, MARI, E PELLA DIOUZ-
HIMP AN AOTROU DUG, DIOUZHIN-ME HA DIOUZH E
VARONED, ABALAMOUR MA FELL DEOMP MIROUT OUTAÑ A
OBER UR FAZI EUS AR QWASHAÑ, UR FAŁS-UNANIEZH, AN
DRA-SE HEPKEN...

MARI, sebez

ME NE DON KET BARNER.

AR C'HERREG

TE EO, EN ENEP, AR BARNER A VANK DIN. YA, MARI,
DA VREUR KARET ARZHUR, HAQ A C'HELLJE, PA QARO,
DIMEZIÑ D'UR BRINSEZ A WAD ROUEEL HA DRE AN EURED-
SE REIZHAÑ, LAKAAT AR PEOC'H-VAT DA REN E BREIZH, E
BRO-C'HALL HAQ E BRO-SAOZ, ARZHUR, HAQ A ZO SOT
GANT N'OZON DOARE PE BLAC'HIG YAOUANK, A ZINAC'H
A-GRENN HOLL HOR C'HINNIGOÙ.

ARZHUR

ARSavit, Ar C'HERREG, pe me a lezo al lec'h-mañ
GANEOC'H... da Ober ho tivizou hoc'h-unan. (Ober a ra
an neuz da vont kuit.)

AR C'HERREG

AR galloud d'hen Ober hoc'h eus, AOTROU; HOGEN

E I L V E T   A R V E S T

AN NEP A DENN E SPILHENN DIOUZH AR C'HOARI A ANZAV
EMAÑ AR QAOU QANTAÑ PE E RA NEBEUT A VAN, OUZH E
VARNERIEN.

ARZHUR

CHOM A RAN AMAN 'TA, HOGEN EVIT HO REDIAÑ DA
AZOUZEZIÑ AR PEZH A ZELLEZ AZOUZEZ. SIWAZH! ME A ZO
NEBEUT A DRA, UN DRA DISTER E-KREIZ AN TRAOÙ MEUR
HAQ A ZO KEMENT A VERV QANTO; HOGEN DOUE A OAR
EZ EO VA C'HOUSTIAÑS VA BLENIEREZ NEMETI!

MARI, dillo

N'HEN DOUETAN KET, AOTROU.

AR C'HERREG

AI TE A LAKAAR QWIR DIOUZH E DU... DEOMP DEZHI
'TA, BETEK AR PAL! AR PRIED NOBL A ZINAC'H-EÑ A-GRENN,
MERC'H AR ROUE YANN AN HINI EO END EEUN... ALVISIA
A C'HLOCESTER... AN HINI A BRIZ-EÑ WAR BRINSEZ C'HLO-
CESTER...

MARI

VA ZAD... DOUJAÑ A RAN DA QEVREN AR PRIÑS...

AR C'HERREC

A ZO UN DRA QAER! HOGEN NEUZE, RO DEOMP DA
ALI; (GOUSTAD DA VARI) MARI, FELLOWT A RA DIN! SILVIDIGEZH
AR PRIÑS A ZO EN ARGOLL.

A R Z H U R   B R E I Z H

MARI, krenn warni

Ar wîrionez a zo ganeoc'h, va zad... Ar wîrionez a dle bezañ ganeoc'h... C'hwi a gar kement an duq Arzhur... Un treuzdimeziñ, pa vez anv eus tonkadur ur vro. Se a veze muioc'h eget ur fazi... muioc'h eget ur pec'hed... se a veze un torfed bras...

ARZHUR, TAER

Hen menet hoc'h eus, Gwilherm ar c'herreg, ra vo Mari hor barner-ni! (da vari.) C'hwi am barn haq am laka kablus, Mari... Met ar c'homzoù emaoec'h-c'hwi o paquez lavarout aze din-me, ho meiz o dianzav, ho kalon muioc'h c'hoazh. Her gwelet a ran ervat dre ho saouzan, diouzh ho taeroù, o! va c'hoar! va barnedigezh hep galv eo emaoec'h o vont da zistagañ! N'am lakait ket da goll va goanaq...

AR C'HERREG

Dres! aner eo dit, va merc'h, klask kuzhat an disteran tra ouzhin! Da venoz a zo dizolo brav ganez, neketa? Kemer un tammiç nerzh-kalon! Dispak, a-wel d'an holl, da zizenor ha va dizenor din, me, da dad, klevout a rez, Mari.

MARI, o kouezhañ d'an daoulin dirazañ

Va zad!

ARZHUR

Bezit truez outi haq ouzhin-me iveau, Ar C'HERREG!

E I L V E T   A R V E S T

AR C'HERREG

Ho pet truez ouzhomp-ni, Aotrou?

MARI, en ur leñvañ

Her c'hoantaet hoc'h eus, va zad. Sentiñ a rin. Va saouzan, va daeroù, n'on ket evit chom peoc'h war an abeg anezho... Karout a ran... Kablus on... Huñvreal am eus graet en ur garantez zic'hallus, en ur garantez kablus... en ur fals-unaniezh!

ARZHUR

Mari!

AR C'HERREG

Lavar din anv da garantez enta!

MARI

Siwazh! Loeiz de France.

ARZHUR

Va doue!

AR C'HERREG, outañ eunam

Buqel nobl! Paouriq kaezh! Echuomp. (a-vouezh uhel) Her gweolut a rit, Arzhur, ma ran-me mat o karout ar c'halloqued! Ha c'hwi, chom a reoc'h atav feal dezho?

ARZHUR

Ret-mat eo din, Ar C'HERREG!

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREC

KENAVO 'TA AOTROU ! Mari, va bugez, lavar kenavo
d'az preur.

ARZHUR

KENAVO, Mari... er baradoz !

MARI, GANT UR VOUEZH C'HIC'CHARUS

ER BARADOZ ! (HE ZAD A SACH WAR HE BREC'H DA VONT KUIT.)

DIBENN
AN EIL ARVEST

TREDE ARVEST

POATIE

AR C'HOARILEC'H A ZISKOUEZ DIABARZH UR C'HASTEL-KREÑV. D'AR C'HENTAÑ
GWEL, UR SAL VRAS; A-ZEHOU, KAMBR ARZHUR.

KENTAN DIVIZ

AR MAER HA CHUINED PARREZ POATIE,
HUBERT DE DINARZ, DOUCER-SKOUED ARZHUR,
MARC'HEGERIEN, SOUDARDED.

AR MAER

LAVARIT D'AR PRIÑS EMAÑ AMAÑ CHUINED AR BARREZ.

HUBERT

AR PRIÑS N'HELL DEGEMER NIKUN.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR MAER

HOGËN HON DEGEMER A RAÏO, NI, PENNOÙ AR BARREZ...

HUBERT

DIGAREZ, AOTROU ! HA GOUDE MA VEFEC'H HOLL
PENNOÙ KURUNENNET... SETU PEMP DEVEZH HA PEMP
NOZVEZH EMAÑ VA AOTROU WAR EVEZH. UN EUR A ZO
HEPKEN ABAOE M'EO AET D'E WELE, HAG EZ AFEN-ME D'E
DENNAÑ DIOUZH E GOUASK !

AR MAER

KOUSKET E-KREIZ AN DEIZ, PA 'Z EUS SEZIZ WAR HOR
C'HÊR-NI... SEZIZET HA PEILHET...

HUBERT

N'EUS KET EZHOMM HEN OBER, AOTROU, PA DREMENER
AN NOZVEZHIOÙ EN UR QWELE MAT, BLOD HA TOMM.

AR MAER, OUTAÑ EUNAN

AR PEZH DIVERGONT ! (KREÑV) AOTROU SKOUEDOUR, AD
LAVAROUT A RAN DEOC'H, DIAMBROUQIT D'HO MESTR
IZILI AR C'HUZUL-PARREZ.

HUBERT

DRE ENE VA ZAD, NE RIN-ME SEURT-SE.

AR MAER

AC'HANTA ! NI EN EM ZIAMBROUQO HON-UNAN.

HUBERT

NE DREMENER KET, AOTROU !

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR, TEQUEZHOUT

PERAK OBER KEMENT-SE A DROUZ ? IZILI KUZUL POATIE...
BEZIT DEUET MAT, AOTROUNEZ !

AR MAER HAG E CHUINED, OC'H EN EM STOUÑ

HO SALUDIÑ DOUJUS A REOMP, AOTROU !

ARZHUR

RET A VEFE BET DEOC'H, HUBERT, BEZAÑ DEUET DA
LAVARET DIN EDO EN EM GAVET AN DUD-MAÑ AMAÑ.
LIKIT ANEZHO D'AZEZAÑ.

AR MAER, O SEVEL WAR E ELLOÙ

AN DRA-SE EO A LAVARIS-ME DEZHAÑ BREMAÏK.

HUBERT, O KROZMOLAT

RE VAT OMP-NI OUZH LASTEZ-TUD EVEL MA'Z OC'H-C'HWI ! (TOSTAAT A RA KADORIOÙ HAG EZ A KUIT.)

EILVET DIVIZ

ARZHUR, AR MAER HAG AR CHUINED.

ARZHUR

C'HOANTAET HOCH'EUS KOMZ QANIN-ME, AOTROUNEZ;
ME VA-UNAN A VENNE HO KWELOUT. GRATAAT ARC'HANT
HA POURVEZIOÙ-DEBRIN HOCH'EUS GRAET DEOMP; HA

A R Z H U R   B R E I Z H

gellout a rafec'h o degas betek amañ da reiñ da
gêriz ha d'ar soudarded?

AR MAER, lakaet diaes e Benn

C'hwi a oar ervat, Aotrou, ezomp-ni holl amañ
en ho servij.

ARZHUR

Abalamour da se ivez eo e c'houleñnan diouz-
hoc'h ez-euñ ur c'hret nevez. An arc'hant haq ar
bevañs-se, ha prest int ganeoc'h?

AR MAER

Kredabl sur, Aotrou, ni ne c'houleñnomp ket
gwelloc'h eget ober plijadur deoc'h... Met an
arc'hant a zo rouez!

AR C'HENTAN CHUIN

Haq hor pourvezioù n'int ket deomp.

AR EIL CHUIN

D'ar Barrez int.

TREDE CHUIN

Aon hon eus rak ar werin.

PEVARE CHUIN

Ar gernez, an naonegezh...

PEMPVET CHUIN

Ha graet ganeomp a-benn bremañ kement a
aberzhioù...

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR, MEURDEZUS

Aberzhioù, ni holl hon eus graet anezho, Aotrou-
neze; hep rebech deoc'h, an hini eo. En em viroot
a goll ar frouezh anezho eo a dileomp... Sellomp!
An arc'hant haq ar bevañs, haq o reiñ a reot-hu
din?

AR MAER

Daoust haq-eñ ne veje ket, Aotrou, tro da qaout
an tu d'en em viroot a ober an dispignoù-se ha da
zistreiñ diwarnomp war un dro reuzeudigezhioù
bras?

ARZHUR

Pe du kavout?

AR MAER

Evidoc'h-c'hwi an dra-se a vije diaes da qaout,
kroget evel ma'z oc'h er c'hourenadeq-se... Hoñen,
ni, izili kuzul ur Barrez dishual ha diqabestr, daoust
ha n'hellfemp-ni ket talvezout da jubennerien?

ARZHUR

Etre an enebour ha ni, neketa, Aotrou? Ret e
veje bet din meizañ abretoch'an dra-se. Keit ha ma
kave deoc'h-c'hwi edomp-ni ar re grenañ, ennomp-
ni eo ho poa fiziet miridiézh ho frankizioù. Hoñen
hiziv, pan emañ skoulmet-mat ar brezel, pa ranker
paeañ, dre ret, gant hoc'h aour pe gant ar gwad,
c'hwi a c'hin haq a chom da dortañ.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR MAER

UN DRA EUS AN EEUNAÑ EO AN DRA-SE. YANN HAQ-EN N'EMAN AN HOLL CHANSOU EN E C'HOARI?

AR C'HENTAN CHUIN

DA GENTAÑ-HOLL E RANKEMP KLASK AN TU DA VIROUT HON TAMMIQ BUHEZ.

ARZHUR

ARSavit, TAVIT, AOTROUNEZ, PE INTENTIT QWELLOC'H OUZHOC'H HOC'H-UNAN !!! DAOUST HA NE VE KEN AC'HA-NOC'H UNAN EUS AR C'HEVREDIQEZHIOU YAOUANK-SE, DIEUB, MAR DEUS, HOGEN HAEL IVEZ, HAQ A ZO ANVET, PARREZIOU? AR GER-SE HAQ A LAK KINTOÙ EN HOR BARONED, ME E ZEGEMER MAT EVIDON YA-UNAN, HOGEN ME A FELL DIN NE VEFET KET AN DRA-SE UN DRA ANER... YA, AR GUMUN A ZO HIŽIV MUIOC'H EGET UN DRA C'HRAET : TEST EO-HI EUS UN EZHOMM, HI A LAKA ANAT UR QWIR. FAZIOU HOR BARONED, HO KLEMMOU, LABOUR HO TI-VREC'H, ... HA PERAK HEN ANKOUNAC'HAAT? HO TELLEZIOU, HO PERZIOU-MAT, AN TRAOÙ-SE HOLL O DEUS GRAET AC'HANOC'H AR PEZH EZ OC'H; C'HWI HOC'H EUS BREMAÑ UL LEC'H DINDAN LAQAD AN DEIZ, HEOL BENNIGET AN AOTROU DOUE; C'HWI A ZO, C'HWI A DLE BEZAÑ UR GALLOUD, UN NERZH C'HALLoudus. KOULSKOUDE, LAKIT EVEZH HO KOLL. AR PENNABEG EUS AN DRA-SE A VEFET UR MENOZ difizius, RE ARVARUS, RE C'HOURVENNEK, UR QARANTEZ-

T R E D E   A R V E S T

DREIST EVIDOC'H HOC'H-UNAN HAQ AN DIQASTED O KALEDIÑ HO KALON. C'HWI A FELL DEOC'H KAOUT AR PEOC'H; HOGEN DAOUST HAQ EZ OC'H AMAÑ KANNADED AR POATOU, RE HE ZUDJENTIL KADARN HA RE HE QWERIN TAER? AR BRASAÑ KARG A ZALC'HIT-HU EVIDON EO HINI UN NEBEUDIG TUD HAQ IVEZ UN TAMMIQ QONIDIQEZH A ZINERED DIWAR-QOUST AR RE-ALL, TUD DIVOULC'HET, DIANTERIN HA RE C'HOANTUS. AN DRA-SE EO, OUZHPENN, AR PEZH A ZO DA VEZAÑ QWELET QANEOMP... HUBERT! (HUBERT A ZEU ER SAL.) GALVIT MARC'HEGERIEN AR POATOU, O GALVIT AMAÑ HA DASTUMIT AR MUIAÑ A C'HELLOT EUS AN DUD VUNUT.

AR MAER

PETRA A RIT-HU, AOTROU ! NI NE LAVAREMP NEMET AR PEZH A GAVE DEOMP E OA MAT REIZH, UN ALI, TRA KEN, HAQ E C'HELLOMP BEZAÑ KRET EUS HOR BRASAÑ DOUJAÑS OUZHOC'H-C'HWI.

AR C'HENTAN CHUIN

EUS HOR BRASAÑ SENTIDIQEZH.

AN EILVET CHUIN

EUS HOR SKOAZELL AL LEALAÑ.

AN TREDE CHUIN

EUS HOLL HOR GREDUSTED.

ARZHUR

AR QWELLAÑ A ZO DA OBER EO SKLERIJENNAÑ HOL ETERN, EN EM SKLERIJENNAN AN EIL EGILE. (D'AR VARC'HEGERIEN

A R Z H U R   B R E I Z H

EN EM GAVET ENO.) LAKAET HON EUS HO KERVEL AMAÑ,
AOTROUNEZ, EVIT GOULENN ALI DIGANEOC'H EN ABEQ MA
KEMENN DEOMP KUZUL POATIE OBER AR PEOC'H; HAQ
HO MENOZ-C'HWI EO AN DRA-SE?

AR C'HENTAN MARC'HEG

AR PEOC'H GANT SKRAPER AR GONTEZ DE LA MARCHE!

AN EILVET MARC'HEG

CANT UR REUZEUDIG GALVET DIRAK LEZ AR BAERED!

TREDE MARC'HEG

AR PEOC'H, DERC'HENT AN TREC'H! POATIE, HEP KET
A VAR, A C'HELL DERC'HEL BLOAZ. YANN N'EN DEUS NEMET
GOPR-SOUDARDED DINDANAÑ HAQ, A-BENN BREMAÑ,
EMAÑ AR C'HALLAOUED MISTRÌ WAR DOUR.

MARC'HEIEN ALL

ARGAD! ARGAD!

ARZHUR, d'AR GUZULIEREN

AC'HANTA, AOTROUNEZ, HA KLEVOUT A RIT-HU? HA
BREMAÑ, GOULENNATAOMP AR WERIN, RAK AR BOBL
VUNUT HE DEUS IVEZ 'AR QWIR DA LAVAROUT E C'HER.
DEUIT, MIQNED! (D'AR BOBL EMVODET.) VA MIQNED,
BEZ' E C'HELLOMP KAOUT AR PEOC'H : HO TUÐ-A-LEZENN
HER QWARANT DEOC'H... UR PEOC'H ENORUS... HA PLI-
JOUT A RA AN DRA-SE DEOC'H?

T R E D E   A R V E S T

AR BOBL

ARGAD! ARGAD!

ARZHUR

AC'HANTA, AOTROUNEZ, HA KENDREC'HET OC'H? HA
DINAC'H A RAFEC'H-HU BREMAÑ DEOMP-NI AR SKOAZELL A
VANK, A ZO RET DEOMP?

AR MAER, ABARZH MONT KUIT

EMEUR O VONT DA SENTIÑ OUZHOC'H, AOTROU! KREDIT
NE OA NEMET MAD AR BOBL HEPKEN... (OUTAÑ E-UNAN.) NI
A C'HORTOZO AR SAOZON.

ARZHUR

KENAVO, AOTROUNEZ.

TREDE DIVIZ

AN HEVELEP RE, HEP AR CUZUL-KÊR.

AR VARC'HEIEN, O C'HOARZHIN

AIA!

AR C'HENTAN MARC'HEG

AN DORRERIEN PENNOÙ-TOUSEGED! AR SKAMPERIEN!

AN EIL MARC'HEG

LABOUR HOR BEZO QORTOZ HAQ O ARCH'ANT HAQ O
BEVAÑS.

A R Z H U R   B R E I Z H

AN TREDE MARC'HEG

A druçarez Doue, m'hon eus ezhomm anezho,
ni a c'houvezo pelec'h mont d'o c'herc'hat.

ARZHUR

A-walc'h a gunujennoù, Aotrounez ! Tud haq a
ve boas da vezañ qwall-qaset evel ar re-se a zeufe
da vezañ difizius. Ha, dreist-holl, arabat skeiñ warno !
An taolioù-se a zizenorfe ar pezh emaomp o tifenn.
(Mont a ra da sellout dre ur prenest hag a sko war ar ploue.)
Peseurt a c'hoari 'ta ? N'eus ket a geleier eus bes-
kont Leon ! Va goanag, e gadarnded, daoust haq
e vijent gaou ? Haq e arsaillh e diavaez ker, daoust
ha c'hwitañ en dije graet ? Beskont Thouars, it dillo
war e roudoù, ma vezo roet skoazell dezhañ en e
souzadenn. C'hwi, Aotrou Luzignan, it da zor an
Añjou, ha lakait aozañ afo an eoul, ar peg, an
traezh haq ar manikinoù. C'hwi, e keit-se, kont ar
Marche, inqalit ho soudarded dre gêr evit kenner-
zhañ ar bobl haq evit dizarbenn, mar bez ret, youlf-
fall ar c'huzul-kêr. Me a chom amañ da zeçemerout
ar C'hallaoued.

HUBERT

Va Aotrou ! Diouzh dor Tour, e spurmanter ur
strollad marc'hegerien.

ARZHUR

Al ar C'hallaoued, erfîn ! Filip en deus dalc'het
mat d'e c'her... Ha niverus int, douetus ?

T R E D E   A R V E S T

HUBERT

Un nebeudiq hepken anezho, Aotrou !

ARZHUR

N'eo c'hoazh nemet ar rak-qward. Ra vezo meu-
let Doue ! qant skoazellerien seurt-se emañ graet
gant ar Saozon.

PEVARVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, LOEIZ DE FRANCE,
MARC'HEGERIEN C'HALL.

LOEIZ, O VRÎATA START ARZHUR

ARZHUR !

ARZHUR

Loeiz, Va Aotrou !

LOEIZ

Lavarit din kariad, ha breur... N'edoc'h ket ken
ouzh hor gortoz, néketa ?

ARZHUR

Goanaqîñ a dileen ; ho ker ho poa roet din.

LOEIZ

Truçarez, Arzhur ! Siwazh !

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

PETRA 'TA?

LOEIZ

CHOMOMP HON-UNAN HON-dAOU!

ARZHUR, d'E VARONED

AOTROUNEZ, HON URZHIOÙ HOC'H EUS BET. HUBERT,
DEOC'H-C'HWI EO INTENT OUZH AR VARC'HEIEN QADARN-
SE. (Holl e STOUONT HAG EZ EONT ER-MAEZ.)

PEMPVET DIVIZ

LOEIZ, ARZHUR.

ARZHUR

N'EUS NEMEDOMP-NI HON-dAOU AMAÑ, AOTROU.

LOEIZ

KELEIER FALL, ARZHUR! NA TUD, NAQ ARC'HANT.

ARZHUR

PESURT A C'HOARI QANT HO TAD, ENTA? EN A DRO
KEIN DIN EVIT EN EM UNANIÑ QANT YANN; HA GOUDE
M'EN DEUS HEMAÑ SKRAPET AN ITROT CONTEZ DE LA
MARCHE HA DRE SE DISKENNET DA IZELAÑ DEREZ AR FAL-
LAQRIEZH, VA QERVEL A RA EN-DRO EN UR GRATAAT DIN
ADARRE E HOLL BROMESAOÙ. HA SETU BREMAÑ NE ZALC'H
DA KINI EBET ANEZHO.

T R E D E A R V E S T

LOEIZ, TOUTEK

VA ZAD A LAVAR BEZAÑ ROET DEOC'H ARC'HANT HA
POURVEZIOÙ HA DAOU C'HANT MARC'HEG.

ARZHUR

TRAWALC'H E OA EVIT AR STOURMADOÙIQOÙ; HOGEN
EVIT UR BREZEL RENET BETEK BEZAÑ FAEZHET.

LOEIZ

HEN ANZAVOUT A RA AR ROUE, 'MET DISKLERIAÑ A RA
N'HELL KET OBER QWELLOC'H KEN. SETU AMAÑ AR QERIOÙ
DEUET DIOUZH E C'HENOU : « KAROUT A RAN ARZHUR
EVEL VA MAB HA NE REKETAN DEZHAÑ NEMET EURVAD;
HOGEN ANER E VEZO DEZHAÑ DONT A-BENN EUS E DAOI,
HA N'HELLAN KET ABERZHIIÑ PELLOC'H VA AMZER QANTAÑ...
NA KENNEBEUT VA ARC'HANT NA VA SOUDARDED. GOA-
NAQIÑ A RAEN EN DIVJE CHEÑCHET ALI, O WELOUT AR
PEZH A C'HOARVEZFE; ME A VENNE IVEZ ARMERZHIIÑ LORC'H
AR BROIOÙ... UN ALI BENNAK A ROI'S-ME IVEZ ZOKEN;
KAVET FALL INT BET : O QWALLEUR EO HA NANN VA FAZI-ME.
PETRA A GLASK AR RE-SE, UR WECH C'HOAZH, QANT O UNA-
NIEZH EUS AR BROIOÙ HA BREIZH? DERC'HEL PENN DA
VRO-C'HALL HA DA VRO-SAOZ? RE ZIWEZHAT EO! DIGOUL-
ZET INT! BRO-C'HALL HA BRO-SAOZ A ZO RE GREÑV HIZIV.
DEZHO O-DIV EO AN DACHENN-EMGANN, ABALAMOUR
MA'Z EO ETREZO EO AR QWIR C'HOURENADEG! AN DILERC'H
NE DEO NEMET C'HOARIELL HAG HUÑVREOÙ. »

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

AN DOMANI EO E LAKA-EÑ DINDAN E VELI! DRE BE
WIR?

LOEIZ

DRE WIR AN ALOUBER. AR RANNVROIOÙ EZ OC'H
DIVARREK DA ZIFENN OUZH YANN A ZEU DA VEZAÑ SKRA-
PADENN VRAV ANEZHO : AR ROUE O C'HEMERO... HON-
NEZH A ZO IVEZ, DRE WIR, RAKQWELED FUR. MAD AR
FRAÑS N'AOTREO BIKEN E CHOMFE PELLOC'H AN ENEBOUR
OUZH TOULL HE DOR; HI A ADC'HOUENN HAQ A VENN
START MA VEZO KASET AR SAOZON D'AR GÊR.

ARZHUR

AN DRA-SE A C'HELL BESAÑ RENEREZ-VRO QWIZIEK,
TUET EUS AR QWELLAÑ; HOGEN NE WELAN-ME AZE NEMET
DIWIRIONEZ.

LOEIZ

ANKOUNAC'HAAT A RIT, ARZHUR, EZ EO EUS VA ZAD-
ME E KOMZIT.

ARZHUR

HA PIV 'TA OC'H EVIDON-ME, AOTROU, HAQ A ZEGAS
GANTAÑ KOMZOÙ SEURT-SE?

LOEIZ

DA GENTAÑ-HOLL, MAB ROUE BRO-C'HALL HA N'EN DEUS
NETRA DA ZISLAVAROUT DIOUZH KOMZOÙ E DAD. ABALA-
MOUR MA HOCH EUS-HU QRAET UN DRA HUEL, HOGEN

T R E D E   A R V E S T

DIWIRION, EUS HO TLEADOÙ. C'HWI HON TAMALL DA
VEZAÑ DISLEAL, C'HWI A ZIFENN MADOU HA N'INT KET DA
VREIZH INT, HA ROUE AR FRANS N'EN DJIE KET AR QWIR
DA ZIWALL MADOU BRO-C'HALL?

ARZHUR

ME A ZIFENN UN DRA KALZ HAELOC'H EGET AN DRA-SE :
AR FRANKIZ!

LOEIZ

AR FRANKIZ! PIV HE QOURDROUZ 'TA? AR VARONED
GANT O DIZURZHIOÙ PE AR ROUEED HAQ A VENN HER
REIÑ D'AN HOLL?

ARZHUR

PESEURT QWARANTOÙ A ROÏNT, I HAQ A VAC'H DINDAN
O ZEULIOÙ HOL LEZENNOÙ-NI?

LOEIZ

O QONID, PANEVET O DLEAD. TREDEOGED ETRE AR
VARONED HAQ AR WERIN NE ZALC'HONT AR VELI NEMET
EN UR STRIVÄÑ DA VEZAÑ EVEZHIEK HA LEAL.

ARZHUR

PEBEZH FENTIGELL C'HOAPAÜS! DLEET OA DIN BEZAÑ
WAR-C'HED ANEZHI... NEP PIV BENNAK A QEMER UR
GALON A C'HELL KEMEROUT UR RANNVRO.

LOEIZ

ARZHUR, NE VEIZAN KEN AC'HANOC'H.

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

LAVARIT 'TA N'HOC'H EUS KET TENNET QONID DIOUZH
HOR MIQNIEZH-NI, DIOUZH AR REPU A ROIS-ME DEOC'H,
EVIT LAKAAT UR PLAC'H YAOUANK DINAMM DA ZISTREIÑ
DIWAR AN HENT MAT.

LOEIZ

KOMZOÙ FLEMMUS MAR DEUS!

ARZHUR

NE QARIT KET KEN MERC'H MARC'HEG AR C'HERREG?

LOEIZ

TAMM EBET KEN!

ARZHUR

HA C'HWI HOC'H EUS HE LAKAET D'HO KAROUT!

LOEIZ

NAQ OUZH HE C'HAROUT, NA KARET QANTI, M'HEN TOU;
SETU AZE 'TA PENN-ABEG HO FLIPADOÙ!

ARZHUR

HEN PROUIT DIN.

LOEIZ

KREATAAT WAR-SE, ME! O VEZAÑ EZ OA DIC'HALLUS DIN
KAOUT SKOAZELL EVIDOC'H DIGANT VA ZAD, ME A ZEU,
ARZHUR, DA QINNIQ DEOC'H VA YALC'H HA VA C'HLEZE;
HA C'HWI N'HOC'H EUS KET A FIZIAÑS ENNON : C'HWI A
C'HOULENN E KRETAHEN-SE.

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR

NEKET EÑ AN HINI EO! (A-VOUEZH UHEL) VA FARDONIT,
VA MIQNOM! ME A ZO KER REUZEUDIK, KER DOANET...
HOGEN D'AN AMPOENT-MAÑ EC'H EN EM SANTAN DIVE-
C'HIER, EÜRUS... (LOEIZ A SELL OUTAÑ QANT ESTLAMM.) YA, KALET
OA DIN KREDIÑ E VEFE BET UR C'HARIAD EVEL MA'Z OC'H-
C'HWI, UR MARC'HEG EUS HOC'H ANV, EUS HO TEMZ-
SPERED, HAQ EN DEFE GRAET UN DRA KEN DIVALAV...

LOEIZ

HOGEN AN DAMALLADENN-SE...

ARZHUR

O! NETRA, NETRA!.. AR BRUD FAOS O REDEK HAQ EM
BOA DEGEMERET DA WIR DRE GARANTEZ OUZH UR QWAZ
KOZH HAQ A OA DEUET MAT QANIN... HAQ E KOUEZHAS VA
MEUD EM DORN, HAQ E VORENNAS VA C'HALON QANT AR
C'HWERVONI. UR WECH C'HOAZ, VA FARDONIT, LOEIZ !..

LOEIZ, O STARDAN DORN ARZHUR

ME A SANT, DRE C'HRAS DOUE, ENOR VA QANEDIQEZH;
NE STREBOTIN KET. HAQ HER MENNOT A RAFEN, AN
NEÑV A VIRFE OUZHIN HEN OBER. KAROUT A RAN-ME,
ARZHUR, YA, MET UR VAOUEZ DELLEZEK OUZH UR MAB A
FRAÑS. HI A ZO NOBL EVEL MA'Z EO QLAN HA KENEDEK;
HI HE DEUS AR QURUNENN ROUEEL EVEL M'HE DEVEZO AR
QURUNENN NEÑVEL; MEURDED UR ROUANEZ, IZELEGEGH
UR WERC'HEZ, AN AOUR E PENN HE BIZIED, AR QWIR

A R Z H U R   B R E I Z H

deñzorioù en hec'h ene; maouez kreñv, plac'hig
hegarat; gwenn a galon evel a anv : Pennherez
Castilla an hini eo.

ARZHUR

O! kuzhomp mat hor c'hevrin!

LOEIZ

Aze emañ va huñvre kuñv-me, ha n'eus ket nemetañ. Arzhur, va miñnon, va breur, mar gouvezfec'h peseurt dezo eo va hini en ho keñver! Me am eus ur c'hoar kenoad ganeoc'h... C'hwi a anavez ar bugeñ nobl-se... N'emañ-hi ket hep prizañ duq Breizh. ...Va zad a fell dezhañ ho kwelout eurus... Arzhur, chomit hiziv hor c'hariad... Warc'hoazh, marzeze, e viot-tre va breur.

ARZHUR

Se a zo re a enor evidon-me, Loeiz, ha ne don ket dellezek anezhañ... Hoñen ha p'em bije hen dellezet em bije hen dinac'h et a-grenn. Graet em eus al le a fealded... Broioù a-bezh o deus lakaet ennon o fiziañs, em enor; va enor din eo a zo kret war an dra-se. C'hwi, Loeiz, a zo diçabestr! It gant hoc'h hent. Eus a-dost haq eus a-bell e vezin bepred ho miñnon.

LOEIZ

Ha va miñnon am dispriz! KENETREZOMP-ni, ni a chomo leal an eil d'egile, betek ar marv.

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR

Va c'hariad, va breur! neket evidon eo e komzan.

LOEIZ

Her gouvezout re vat a ran-me. Hoñen, miñnon haël, evit mad ho kenunanidi, n'hellfec'h-hu ket, hep cheñch penn d'ar vazh, kemerout unaniidi all? Peseurt e tevio da vezañ hon enebadur? Dismantrou, hep tamm qonid ebet da dennañ diouto. Hiziv sujidi da Vro-Saoz, warc'hoazh qwizien da Vro-C'Hall, c'hwi a vezo atav aberzhou, koll e viot bepred, ne vern e pe du e trofec'h... Chomit en ho tugelezh vat a Vreizh; na roït ket harp da dud ar rannvroioù d'en em sevel ouzh o renerien. Nann, n'it war o skoazell tra ken nemet evel tredeog, un tredeog peoc'hius... Neuze, ha neuze hepken, roue Bro-C'Hall, ur wech ha ma en devezo kannet ar Saozon, a savo e qabestr diwarnoc'h, a vezo hegaratoc'h en ho keñver... N'eo ket enebour d'ar c'hummioù; en a lakaio astenn en o brientoù, en o frankizioù; haq ar frankizioù-se, qwiroc'h eget n'eus forzh pehini eus ar re-all, frankizioù e gwarez ar qador-roueel, a vezo hoc'h oberenn haq ho kloù, Arzhur!

ARZHUR, EN UR HUANADIN

A! ma vijec'h-hu bet roue Bro-C'Hall!.. Met ren a reot un deiz ha va strivadennoù ne vezint ket kollet.

A R Z H U R   B R E I Z H

LOEIZ

ROUE BRO-C'HALL, NE WELIN-ME NEMET BRO-C'HALL.
MARC'HEG HEPKEN, C'HWI HOC'H EUS VA FEALDED. ROÏT
DIN AL LEC'H A ENOR, ENTA, AL LEC'H MA'Z EUS AR MUIAÑ
FREUZ HAQ ARVAR.

ARZHUR

EM C'HICHEN-ME, VA BREUR, NI A CHOMO TOST
BEPRED AN EIL D'EGILE.

C'HWECH'HVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, HUBERT.

HUBERT

ESTRANJOURIEN A C'HOULENN BEZAÑ DEGEMERET QA-
NEOC'H, AOTROU.

ARZHUR

O ANVIOÙ?

HUBERT

DONT A REONT QANT TAL O ZOK-HOUARN WAR-DRAOÑ,
HA NE FELL KET DEZHO O SEVEL NEMET DIRAZOC'H HEPKEN.

ARZHUR

N'EM EUS NETRA DA GUZHAT OUZH VA BREUR. RA
ZEUÎNT TRE! (HUBERT A YA ER-MAEZ.) N'EUS KET BET C'HOAZH
A GELEIER EUS AR BESKONT... NEC'HEZ-BRAS ON.

T R E D E   A R V E S T

SEIZHVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, AR C'HERREG,
MARC'HEGERIEN SAOZ.

ARZHUR, QANT ESTIAMM
AR MARC'HEG GWILHERM AR C'HERREG!

AR C'HERREG
EÑ END-EEUN, HAQ A GUIASAAS, UR PENNADIG ARMEAD
AR SAOZON EVIT DONT D'HO SALUDIÑ, AOTROU DUQ!

ARZHUR
TRUGAREZ HA KEVARC'H IVEZ, AOTROU MARC'HEG!
HOGEN PETORE C'HOARI EO HOMAÑ?

AR C'HERREC
PA 'Z OC'H DILEZET QANT HO MIÑNONED A FRAÑS,
HOC'H ENEBOURIEN A VRO-SAOZ A ZO BEPRED AZE EVIT
REIÑ DORN DEOC'H.

ARZHUR
UN TAMMIÑG RE HIR EO HO TEOD, AOTROU. (EN EM HAR-
PAÑ A RA WAR LOEIZ A VRO-C'HALL HAQ A ZO DENESAET.) HOR MIÑNONED
A VRO-C'HALL NE DROONT KET KEIN DEOMP, EVEL
A WELIT.

AR C'HERREC, O STOUÏN, TOUTEK
VA DIGAREZIT, AOTROU, ENORIÑ A RAN SEUL VUI AR

A R Z H U R   B R E I Z H

QADARNDED HAQ AL LEALDED, MA'Z INT ROUESOC'H, DREIST-HOLL EN DEIZ A KIZIV.

ARZHUR, HAQ A SEBLANT BEZAÑ KEMERET PLIJADUR GANT
NECHAMANT AR C'HERREG

AC'HANTA, AOTROU MARC'HEG, VA MIÑNON KOZH,
RAK N'EM EUS KET HOCH ANKOUNAC'HAET KENNEBEUT,
LAVARIT DEOMP-NI AR PEZH A RO DEOC'H DA ZONT D'HOR
GWELADENNÎN AMAÑ.

AR C'HERREC, O KEMEROOUT HARDISEGEZH

VA AOTROU, ME A ZEGAS DEOC'H AR PEOC'H.

ARZHUR

HA MA NE FELL KET DIN ?

AR C'HERREC

RET E VO HEN REIÑ DEOC'H DRE HEG.

ARZHUR, GANT UR VOUEZH FENTUS

!PEBEZH ROGENTEZH ! HA GOUVEZOUT A RIT, AOTROU
MARC'HEG, E C'HELLFEMP-NI, GANT UR GERIG KEPKEN,
LAKAAT KREGÎN ENNOC'H HAQ HO TOULLBAC'HAÑ EVEL
GOUR DISEVEN, UN TRUBARD MA'Z OC'H!

AR C'HERREC

N'HELLFEC'H KET HEN OBER, AOTROU. NI HON EUS UN
AOTRE REIZH ETRE HON DAOUARN. (KINNIG A RA AN AOTREADUR
DA ARZHUR.)

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR, O LENN

DIGANT AR GUMUN EO E TEU ! AR REUZEUDIGED
ANEZHO ! MAT EO. KOMZIT 'TA.

AR C'HERREC

A BERZH AR ROUE YANN EO E TEUOMP, AOTROU, DA
GINNIQ DEOC'H AR PEOC'H. SETU AMAÑ AN DIVIZOU :
C'HWI A QIMIADO DIOUZH POATIE GANT ENORIOÙ AR
BREZEL. HOGEN EVEL MA'Z EO CHEÑCHET PENN D'AR VAZH
GANT AN DEGOUZEZHADENN-SE, EVIT ARMERZHÎN QWAD
TUD AN DIV QOSTEZENN HA PEURREIZHAÑ QWIRIOÙ AN EIL
HAQ EBEN, UN ARSAV-BREZEL A VEZO QRAET KENETRE-
ZOMP ; EVELKENT, E VEZO QALVET AR STADOÙ RANNVROEL
D'UR VODADEG HAQ A ZILENNO DIEUB O AOTROU. AR
ROUE YANN A ZO A-DU GANT AN DILENN-SE A-BENN BRE-
MAÑ ; C'HWI, AOTROU, A RAIO EVELTAÑ, HAQ EN DOARE-SE,
NE VEZO KET KEN ETREZOMP NA PENNADEG NA DIGAREZ
DA OBER BREZEL.

ARZHUR

HA C'HWI AN HIÑI EO, AR C'HERREC, HAQ A ZO DEUET
AMAÑ DA ZEGAS DIN MARC'HADOU SEURT-SE ?

AR C'HERREC

YA, ME, HAQ EN DRA-SE ON MUIOC'H BREIZHAD EGET
SAOZ. CRIT DIOUZH VA C'HELENN, AOTROU !

ARZHUR

N'HER GOANAQIT KET.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREG

Crit diouzhin... pe emañ graet ganeoc'h.

ARZHUR

Ankounac'haat a rit e c'hell Poatie derc'hel pell...

AR C'HERREG

Ar gumun a ziñoro deomp an dorioù.

ARZHUR

Emañ ar C'hallaoued...

AR C'HERREG

Me a wel o c'hannad-meur, 'met an dalvoudegezh ne splet ket war an niver.

ARZHUR

Mar teuje da vihanañ Beskont Leon...

AR C'HERREG

Hor paourkazh miqnon... Kouezhet e-touez ul lazad tud armet, ha laket en ul lec'h ne zeuio ket ken er-maez, siwazh dezhan ! Menntout a ris, hep gelout din mont war e skoazell.

ARZHUR

Eñ, va doue ! Hogan an dra-se a zo dic'hallus... Lavarit din n'eo ket gwir an dra-se, hoc'h eus ken imbroudet evit va spontañ haq ober din gouleñn

T R E D E   A R V E S T

ar peoc'h... loeiz, it da welout haq-eñ ez eo arnez gantañ ; emañ ar marc'heg-mañ, haq a zo muioc'h saoz eget Brezhon, o vennout ober aon dimp-ni...

LOEIZ, o vont war-du penn pellañ al leurenn
Siwazh ! ar wîrionez a zo gantañ !..

EIZHVENT DIVIZ

AN HEVELEP RE,
BESKONT LEON, dougennet war ur c'havrash ha tizhet marvus.

ARZHUR, o vont da ziambroug an dud
Herri ! ha gwir eo ?

BESKONT LEON, qant ur vouezh doc'horik
Tizhet marvus, Aotrou, met awalc'h a nerzh a chom c'hoazh ganin evit pokat d'ho torn... ha gouleñn va fardon.

ARZHUR

Ho pardon ! ha petra lavarfent, me an hini haq a gemennas deoc'h mont e-maez kér da ober ar c'hrogañ fall-se. Hogan c'hwi a bareo, Herri, c'hwi hen talvezd deomp.

BESKONT LEON

N'eus da qaout tammoù fizian s'ebet ken... Santout

A R Z H U R   B R E I Z H

A RAN AR MARV O TOSTAAT. GWERZHET QANT SPIERIEN, KOUEZHET EN UR GRIPED... HAQ HOLL VA SOUDARDED, HOLL VA MARC'HEIEN QANIN... HAQ E TISTROAN VA-UNANIK! HOGEN KENT PELL EZ IN D'O C'HAVOUT, AOTROU... VA SELAOUIT, ROIT SKOUARN DA VOUEZH UN TREMENIAD, UN DEN TOC'HOR; NA GLASKIT KET ENEBIÑ, RAK ANER E VEFE DEOC'H... EVIT MIROUT NA VE KASET QWIRIOÙ HA FRANKIZOÙ BREIZH DA GET, HA DA NETRA, EN ANV DOUE, GRIT AR PEOC'H! EN EM RENTIT! EN EM ZASKORIT!

ARZHUR

O! TRA, TRA... RA ZEUIO YANN, AL LAZHER!

BESKONT LEON

VA AOTROU, ARZHUR, C'HWI A OAR NA BEGEMENT A EVEZH A DAOLEN-ME WAR HOC'H ENOR... HOGEN BREMAÑ EO RET PLEQAÑ. NIVERUS INT. ARABAT REIÑ TRO DEZHO... DIWALLIT DIOUZH AN DUD KRIZ HA DİGERNEZ-SE... YANN A ZO EN O FENN... (DRE E AMBRENN E LAVAR.) O QWELOUT A RIT-HU? REDEK A REONT, TREMEN A REONT WARNON... A! INT AM FLASTR! HAQ INT HO KOURDROUZ, INT HO TIZH... ARZHUR! DIT-TE VA C'HARANTEZ! HA VA ENE DA ZOUE. (MERVEL A RA.)

ARZHUR

MIGNON VA BUCALEAJ, VA C'HENTAÑ BREUR-AN-ARMOÙ, VA HARP AL LEALAÑ!

BESKONT KASTELLBRIANT

O! NA LEÑVOMP KET DEZHAÑ, QWAD OUZH QWAD!

T R E D E   A R V E S T

ARZHUR

KASTELLBRIANT, PORZHOEZ, C'HWI HOLL, VA C'HENEIBED! N'HOC'H EUS KET E QLEVET? MENNOUT AR QWALL BREMAÑ A VEFE EN EM QOLL... O! TRAWALC'H EO, RE EO QANT KER BRAS DROUGEUR... ENOR AR RANNVROIÖÙ A ZO SALV, VA MAD-ME HEPKEN A ZO EN ARGOLL... PLEQAÑ A RAN. (O NESAT D'AN HINI MARV.) KENAVO, VA C'HARIAD KER, KENAVO ER BARADOZ! DIT-TE HA D'AZ KENEILED PALMEZ AR VERHERIEN! DEOMP-NI AMAÑ AR C'HEUZ DA CHOM HEP QELLOUT TALVEZOUT O MARV. MENNOUT A REZ-TE: NI A SENTO OUZHIT. KLEZE AR RE QADARN A STOOU DIRAK TREC'H AR RE LAOSK. NI A DREMENO, HEP TUFT DEZHO OUZH O DREMM, DIRAK DA VUNTREIEN DIVEZH; I A QOMZO A BEOC'H, HA NI A RAIO AR PEOC'H. MARTEZE ZOKEN E TEUÏNT DA GLASK STARDÄÑ HON DAOURN, DA SAOTRAÑ AC'HANOMP QANT NEUZIOÙ-KROUG DINDAN O MIN HA QANT O FOKOÙ JUDAZ... O! HERRI, HERRI! EN EM VESTRONIAÑ EN UR VEZH KER BRAS-ALL A ZO TESTENI, UN DESTENI VRAS EUS AN AZAOUEZ, EUS AN DOUJAÑS HAQ EUS AR GARANTEZ AM BOA EVIDOUT HAQ A C'HELLAN C'HOAZH DIZKOUEZ DIT. (KAS A REER KUIT AR C'HORF-MARV.)

NAVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, KONT DE LA MARCHE.

AR C'HONT

AOTROU, N'ON KET KEN MESTR WAR VA ZUD... N'HEL-LAN KEN O LAKAAT DA SENTIÑ OUZHIN. AR GUMUN A ZINAC'H REIÑ DEZHO ARC'HANT HA BEVAÑS ; I A VENN OBER UN ARSAILH D'O DISTRUJAÑ HOLL.

ARZHUR

RET EO O DIZARBENN, O DIBENNADIÑ. LEZOMP GANT TUD AR GUMUN AN HEUG HAQ AR VEZH EUS O DIREIZHADENN... AOTROU MARC'HEG AR C'HERREG, AN TREC'H A ZO DEOC'H. SINAÑ A REOMP AN ARZAV-BREZEL HA KUIT, O LEZEL KÊR GANEOC'H.

DEKVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, YANN, BARONED SAOZ,
SOUDARDED.

YANN

NEKET EN DOARE-SE, EVELATO, HEP LAVAROUT, KENAVO
DEOMP !

ARZHUR, D'E VARONED
WAR-RAOK, MARC'HEIEN !

YANN, OUGH O C'HELCHIAÑ GANT E SOUDARDED
A-DREÑV !

LOEIZ, O VONT WAR-RAOK
PRIÑS, AR FEALDED TOUET HE DEUS TESTOÙ.

YANN
AOTROU DUQ, C'HWI A ZO DIEUB.

LOEIZ
NE GIMIADAN KET DIOUZH DUQ BREIZH.

ARZHUR
LOEIZ, C'HWI ZO ER MAEZ EUS AR C'HROQAD-MAÑ.
LOEIZ

NI KEVRET N'HELL KET HON TIZHOUT.

ARZHUR
EN HOR RANNO AN EIL DIOUZH EGILE. CHOMIT DIGABESTR EVIT HON DIEUBIÑ.

LOEIZ, DA ARZHUR
HER MENNOT A RIT-HU, ARZHUR : RA VEZO ! MONT A RIN KUIT. (DA YANN.) HEL LAVARET HOCH EUS-HU, AN AOTROU LOEIZ A FRAÑZ A ZO DIEUB, HOGEN DRE BERZH EWIR HAQ E GLEZE. KENAVO'TA ! MET ABARZH HO KUITAAT, DALC'HIT MAT AN DRA-MAÑ GANEOC'H : RA VEZO DIEUB

A R Z H U R   B R E I Z H

DUQ BREIZH HA RA VEZO AN ARSAV-BREZEL QRAET ETRE-ZOCH HEUILHET MAT HA SEVENET REIZH PE, M'HEN TOU DRE MESTR AN NEÑV HA DRE HOLL AN DUDJENTIL OUGH VA SELAOU AMAÑ, C'HWI A RENTO KONT DIRAK HO PARNE-RIEN-VEUR.

YANN

CHOMIT 'TA, CHOMIT DA DEST. (EN UR DREIÑ WAR-DU ARZHUR.)
DUQ BREIZH, HA DASKOR A REOT-HU A-YOUL-VAT AR RANN-VROIOÙ HOCH EUS, DRE UN TAOL-TRUBARDEREZH, BEN TENNET DIQANEOMP-NI?

ARZHUR

ME A ZALC'H D'AM QWIRIOÙ.

YANN

HO PET KOUN E LAKIT HO FRANKIZ EN ARGOLL.

ARZHUR

GWELE AN ENOR!

YANN

HAQ E KOLLIT HO PROIOÙ...

ARZHUR

TENNIT 'TA DIQANIN KARANTEZ VA SUJIDI !

YANN

HAQ HO PUHEZ...

ARZHUR

EN NEÑV EM BEZO BUHEZ ALL.

106

T R E D E   A R V E S T

YANN, da Loeiz

E GLEVET HOCH EUS ! (D'E SOUDARDED.) SOUDARDED,
KROGIT ENNAÑ !

LOEIZ

GWELET AM EUS, KLEVET AM EUS OBER AN DIVIZOÙ A
WALLIT-HU... UR VEZH EO DEOC'H OBER KEMEND-ALL !
C'HWI A VEZO QALVET, EN DEIZIOÙ-MAÑ, DIRAK LEZ-VEUR
PENNVARNERIEN AR VRO.

YANN

NI HON EUS ROET DEOC'H MUIOC'H EGET HO POA
QWIR DA QAOUT; NE REOMP KET KALZ A VAN O KLEVOUT
HO KOURDROUZ...

LOEIZ, da ARZHUR

HO PEZET NERZH-KALON, ARZHUR ! KENAVO 'VIT AN
DEIZIOÙ.

ARZHUR

KENAVO, LOEIZ !

AR C'HERREC

CORTOZIT UN TAMMIQ QANIN, AOTROU ! D'AM ZRO-ME
BREMAÑ. (DA YANN.) AOTROU ROUE, VA DIQAREZIT, 'MET
BEZ'EZ EUS AMAÑ UN DRO FAZI. AN ARSAV-BREZEL A OA
SINET, QWIR EO.

YANN

PETRA A RA DIN-ME AN ARSAV-BREZEL ?

107

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREC

HOGEN NI A RA STAD ANEZHAÑ, EVIT MIROUT OUZH AR
pobloù d'horc'h EMEROUT EVIT KANNADOURIEN divezhet.

YANN, d'ar soudarded

TAOLIT HO KRABANOÙ WAR HENNEZH IVEZ HA WAR E
GENEILED RE BISMIG.

LOEIZ

NA KEUZ, NA EEUNDED, NA MEZH. BREZEL OUZHIT,
PRIÑS DISLEAL, ROUE DIWIRION!

YANN

RA VEZO AR PEOC'H GANEOC'H-C'HWI, VA AOTROU
YAOUANK!.. (D'AR Soudarded.) IT DA ZIAMBRoug AN AOTROU
LOEIZ A FRAÑS... (OUTAÑ E-UNAN.) A! MA NE VEFES KET BET
MAB DA ROUE BRO-C'HALL... (KREÑV.) Arzhur Breizh da
FALEZ! (REIÑ A RA URZHOÙ DRE SKRID.) Gwilherm Ar C'HERREG
HAG AR RE ALL D'AM C'HASTELL MAT A CORF. (O KAS
KUIT A REER LERC'H-OUZH-LERC'H. Gwilherm Ar C'HERREG A GLASK POKAT
DA ZORN Arzhur; AR WARDÉD A VIR OUTAÑ.) DRE AN DIAOUL-KAMM,
VA ZAD-PAERON, AN DEVEZH A ZO BET GWALL-GALET,
HOGEN EUS AR RE WELLAÑ. TREMEN-POENT EO OBER UR
PENNAD EHAN HA KEMEROUT UN TAMM plijadur.

T R E D E   A R V E S T

UNNEKVET DIVIZ

YANN, AR SENECHAL ha MARI.

MARI

TRUEZ! TRUEZ!.. ME HO PED, AOTROU!

YANN, d'ar SENECHAL

PIV EO HENNEZH, AR VAQUEZ-SE?

AR SENECHAL

UR VAQUEZ A HEUL HO MAMM DOUJUS, MERC'H MAR-
C'HEG AR C'HERREC, AOTROU ROUE.

YANN

KOANT EO... NI A SELAOOU OUTI GOUDE M'HOR BEZO
TORRET HOR SEC'HED. HA BREMAÑ D'AN TI-KÊR! KUMUN
LEAL POATIE EO A RO REPUDOMP.

MARI

TRUEZ, AOTROU, PE EZ IN D'HOC'H HEUL DA GEMENT
LEC'H...

YANN

HAG ADARRE! NAQ HI A ZO PLAC'H VRAV! SENECHAL,
KASIT UNAN BENNAK DA LAVAROUT D'AN DUd QORTOZ...
HA RA VEZIMP SERVIJET AMAÑ. (DA VAR.) GWELOMP, VA
BUGEL KAER, PETRA A C'HOULENNIT OUZHIN?

A R Z H U R   B R E I Z H

MARI

TRUEZ OUZH VA ZAD, AOTROU, TRUEZIT DEZHAÑ!

YANN

HAG ADARRE?

MARI, LENT

... EVIT E GILEED PAOUR.

YANN

GORTOZIT UN TAMM ; ARABAT MONT RE VUAN... C'HWI
A C'HOULENN TRUEZ EVIT HO, TAD, AR MARC'HEG Gwil-
HERM AR C'HERREG, MA NE FAZIAN KET.

MARI

EÑ END-EEUN, AOTROU.

(E KEIT-SE EPAD MA KENBREZEG AR ROUE HA MARI EZ EUS BET DEGASET
ENO UN DAOÙ EUS AR RE QAERAÑ, UN DOUZIER WENN WARNEZI HA PEP TRA
DA EVÄN WAR HE QORRE; MERZOUT A REER, E-TOUZEZ AN TRAOÙ ALL, DIV
ASIED KAER-DREIST.)

YANN

AN DRA-SE A ZO A-BENN BREMAÑ UN TAOL-MARC'HAD
BRAS... HA BEZ' EZ EUS RE ALL C'HOAZH! AN DRA N'HELL
KET BEZAÑ EMZIVIZET KEN DILLO-SE HA C'HWI A VENNJE
AZEÑ AMAÑ EM C'HICHEN-ME... MA KAOZEIMP DIWAR-
BENN AN DRA-SE EN HON AEZ.

MARI

VA LEC'H-ME N'EMAÑ KET EN UR FEST, P'EMAÑ VA ZAD
KAEZH!..

T R E D E   A R V E S T

YANN

HA DINAC'H AM EUS QRAET DEOC'H DIDAERIÑ OUTAÑ.
(EÑ A RA DEZHÌ AZEZAÑ DRE HEG, HOGEN HÌ NE FELL KET DEZHÌ RANNAÑ GAN-
TAÑ E BRED; EÑ A ZEÙR HAG A EV KEMENT HA DAOU.) C'HWI HO PEZO
AR PEZH A VENNIT : FRANKIZ EVIT HO TAD... HOGEN C'HWI
A DLE MEÏZAÑ : KRET A RANKER KAVOUT... UN TRUBARD,
WAR ZIGAREZ VA SERVÏJAÑ, A RA KEFRÉDIOÙ DUQ BREIZH.

MARI

SAVETEIÑ DUQ BREIZH, HA N'EO KET HO SERVÏJAÑ AN
HINI OA ENTA?

YANN

A! C'HWI A SOÑJ EVELTAÑ! KRET A RANKAN KAOUT
MUIOC'H EGET BISKOAZH.

MARI

PENAOS OBER, AOTROU ?

YANN

NEMET... SELLIT, EN EM LAKAAT DA C'HOESTL... O,
BEZIT DINEC'H! NE FELL DIN NEMET OBER VAD DEOC'H...
YAOUANK HOCH HA KENEDEK. DA BETRA E TALV AR
GENED HAG AR YAOUANKIZ... MAR DLEONT BEZAÑ DOUARET
EN UR MANER?

MARI

ME A ZO E GWAZONI HO MAMM VRUDET, AOTROU.

YANN

UN DRA BENNAK EO AN DRA-SE, MES NEKET AWALC'H.

Selaouit 'ta, bugel vrap, en toull santed-se, e-lec'h m'eo en em dennet va mamm, n'ho poa ket kalz a ziduamant. Daoust ha n'en em blijfec'h ket qwelloc'h el lez e-touez an noblañsou, an teñzoriou haq ar plijadurezhioù?

MARI

Va zad ha Breizh, Aotrou.

YANN, GANT AR GOUNNAR

A! an doare-se an hini eo!.. Hep kret, hep gousti, hep divizoù!.. Va selaouit, da vihanañ. (Gant ur vouezh flour.) Pebezh doare-bevañ a qinnigan-me deoc'h-c'hwi, bugel, e trok eus an doare reuzeudik; ma'z emaoc'h kouezhetennañ. Pebezh devezhioù! An heol piqnet uhel en neñv ha c'hwi, astennet flour war ho kwele a vez brañsiqellet c'hoazh ouzh skouret gwezenn varzhus an huñvreou kuñvañ. C'hwi a seblanto deoc'h bezañ un heol, haq holl ar stered a steuzio kerkent ha ma teuot-hu d'en em ziskouez dezho en ho tilhad kran. Ho taoulaqad miliour, damlozet ganeoc'h, ho tremm sioul disliv, haq ho hed kerzh luskellus a roy neuze testeni eus ho langiz hegarat. Ar vleuñvenn moeltr ha stouet dindan pokou tarzh-an-deiz an hini eo, pa n'en deus ket c'hoazh gwrez an deiz he devet. Hoñen setu er strink lugernus e sav klogor ar gwin kozh. Ar wastell winizh c'hwezh-vat, ar skaotenn ar saouraplañ, ar madiqou a qinniq deoc'h ur pred kentañ.

Haq ar blantenn yaouank a adsav, ar plac'h yaouank a zihun, pelloc'h... Kerkent trouz skiltrus ar c'hornboud ha mouezh lirzhin ar c'hamgorn a genn deoc'h da gemer perzh e plijadurezhioù an hemolc'h. Piqnet war un hinkane skañv, ar falc'hun kluet war meilh ho torn, al levez o skediñ en ho taoulaqad, ho kalon o trivliañ, c'hwi a amheulio a-dost an hemolc'h. Ar falc'hun a skamp haq, e-pad manij warlerc'h ar goulm, ar falc'huner karantezus a lak ur pok war an dorn a zouje an evn hemolc'h. C'hwi a zistro d'ar gêr : eno, brasoc'h plijadurezhioù a zo ouzh ho kortoz. An drompilh he deus sonet, eur ar stourmadoù an hini eo... Penaos livañ deoc'h amañ ar c'hourenadeg war varc'h haq he zrivliadennoù. Pebezh anken, 'met pebezh trec'hlid! Ha chom diseblant a c'hellfec'h-hu en drivliadennoù hollek-se? Enor d'ho marc'hég : d'e gadarned, d'e oberioù-berzh. Dezhañ an tokiq! Ne vern ha pa veze ho plev melen dispaket a-fuilh war ho tivskoazh gwenn. Dezhañ ar skerbenn. Eñ ne welo ho kalon o lammat nemet qwelloc'h a se haq ho prennid o sevel. Dezhañ c'hoazh... O Petra na rofer ket! Evelkent gant an deiz ez echuer al labourioù tenn. Mall eo mont da ziskuizhañ hoñen an diskuizh iveau eo ar vuhez, ar vuhez haq a aoz, a zres, a zegas an awenn haq a rent laouen. Dindan bolzioù gwareget flour, gant sked lugernus an e tevioù-tan, e-mesk kenembrezeg soutil haq ar c'hoarzhadennoù bras,

UN DAOI QAER-DREIST A C'HALV HAQ A RO QWALC'H DA BEPHINI HERVEZ E C'HOANT, UR SONIRI LIRZHIN A SKUILH UR MOR ANAO... HAQ AR GARANTEZ A ZALC'H NEUZE HE LEZ PEOC'HLEUN HA, DRE C'HENOU AR QENED E TEU DA ZISKLERIAÑ DEOC'H HE LEZENNOÙ TENER... HAQ AR VARZHEZ A ZANEVELLO QWERZIOÙ HA DEZREVELLOÙ HAQ A DENNO DAEROÙ DIOUZH HO TAOULAÇAD... Skuizh-divi, hep bezañ bet ho kwalc'h, daoust haq e klaskit an disheol haq un aezhennig avel; aezhenn c'hwezh-vat an noz a zegas deoc'h e vil valzam haq holl e drouzioùiçoù kevrinus. El leton, dindan an deliadoù, nes d'al lenn, e pleg ar skav e bleuñv, e kement lec'h e viot, e kuntuilhot klemmadennouïçoù hiboudus. Haq ouzhoc'h hoc'h-unan... pe, ma kavit qwelloc'h, o rannañ qant unan all ho kursav, ho plijadur divent ha kaer-dreist, e lezot an amzer da vont ebiou, betek ar poent ma sklerijenn Rouanez an Noz, qant ur bann didrouz, sioulder ar garantez haq an abardaez oc'h echuiñ.

MARI

An diduamantou fur ar re wirion hepken. Haq ar re-se hepken a zo aotreet qant Doue, Aotrou roue. Va doare-bevañ a zo reishoc'h eget se, ha me a zo eurusc'h en doare-se, a-dra-sur. Diouzh ar mintin, e kinnigan va c'halon da Zoue; e-kerz an deiz e labouran, dindan sellou va zad; diouzh an noz, e tennan qonid diouzh an teñvalijenn evit

MONT DA WELADENNIÑ AR BEORIEN HAQ AR RE GLAÑV; HA PA VEZ DIWEZH D'AN DEVEZH, N'EM EUS TAMM C'HOANT EUS HO PLIJADUREZHIOÙ, TAMM EBET.

YANN

HOR PLIJADUREZHIOÙ NE VÍRONT KET OUZHOMP DA VEZAÑ MAT, D'OVER VAD D'AN DUDIQOÙ KEIZH. HOR YALC'H A VEZ BEPRED DIRIKL DA OVER ALUZEN DEZHO. AN ILIZOÙ KAER-DREIST E-LEC'H MA'Z IT-HU DA BEDIÑ, AN TIEZ-DOUE, REPÙ AR GLAÑVOURIEN, PIV 'TA A LAKAAS O SEVEL? AR FEIZ UN TAMM; HON ARC'HANT MUIOC'H C'HOAZH... PESURT EO HO LABOUR DEOC'H-C'HWI, PAOUR-KAEZH KROUADUR, HA PETORE KRESK A LAKA-EÑ EN HO MADOU? KOMZIT DIN EUS AN DOMANIOÙ DIVENT, EUS AR PARKEIER TREVADUS, EUS AR PEURVANIOÙ DRUZ HAQ EUS AR MENGLEUZIOÙ A GAVER ENNO AN AOUR HAQ AN ARC'HANT. GWELET HOR C'HRAZUNELLOÙ EC'HON LEUNKOUCH A ED, HA NIVERIT, MAR GELLIT, AR MEURIADOÙ EUS HOR CHATAL, KEN LOENED-TI HA LOENED-PORZH; ARRESTIT OUZH AL LISTRI HERREK A YA HAQ A ZEU DRE VORIOÙ BRAS AN HOLLVED D'HOR POURVEZIÑ A WIN EUS AR QWELLAÑ, EUS A DEMZOÙ-BOUED AR ROUESAÑ, EUS AR QWIADOÙ, AR SEIZ HAQ AR VOULOUZ, AL LIMESTRA, AR FROND-C'HWEK, AR MEIN-PRIZIUS HA, QWELLOC'H C'HOAZH, LEVRIOÙ KAER AR OUÏZIEGEZH.

MARI

AON A RAFA DIN KEMENT-SE A BINVIDIGEZHIOÙ. PEBEZH

A R Z H U R   B R E I Z H

MADOBEREZH A RANKFED KAOUT EVIT DONT A BENN ANEZH !

YANN, OUTAÑ E-UNAN

Na follez, na c'hoantus. Daoust haq hi a ve brasorius ? (A-vouezh uhel) An eneoù meur n'o devez ket seurt fromoù. C'hwi a ra fae war ar pinvidigezhioù ; arabat deoc'h kaout aon rak an implij anezho. C'hwi a zo graet evit gwelout diouzh uheloc'h eget-se. Seulvui m'ho selaouan, seulvui ec'h estlamman. Ker yaouank ha ma'z oc'h, ha sellout ker reizh-all ouzh ar bed, ouzh ar bed-mañ qant e drubruilhou ! Aze emañ merk un tonkadur pell-brudet, plac'h yaouank !.. Va selaouit. Mar bije, qant ar plijadurezhioù ha qant ar pinvidigezhioù-se haq a rit fae warno, kinniget deoch brasoc'h qwazonezh... Mar deuje ur priñs bennak, karet qant an Neñv, barrek d'ho meizañ, laouen-bras da ober anaoudegezh ganeoc'h, haq a lakaje dirazoch' ar renk uheleñ haq azeulidiqezhioù an engroez, ur bobl a-bezh...

MARI

Doue hepken a c'houenn bezañ azeulet, Aotrou... Ra deurvezo Gantañ ho teneraat ha rentañ din va zad !

YANN, OUTAÑ E-UNAN

O ! n'helli-te ket sachañ da skasou ganez en doare-se ! (A-vouezh uhel) En aner eo e rit-hu din-me koll fizian, plac'h didruez !.. Ho kwel, ar gwel ac'ha-

T R E D E   A R V E S T

NOC'H, HO PREZEGENNOÙ HAQ HO TINAC'HOU O DEUS GRAET DIN KOLL VA SKIANT-VAT... NA DAMALLIT NEMEDOC'H HOC'H-UNAN EUS AN HARDISEGEZH, HINI VA C'HARANTEZ OUZHOC'H. (EN A FELL DEZHAÑ REIÑ UR POK DEZHI.)

MARI, O REDEK QANT ALTER ETREZEK ASPLED AR PRENESTR CHOMIT REIZH, TAVIT, AOTROU !

YANN, OUTAÑ E-UNAN

UR BOMM-KOUNNAR D'AN AMPOENT-MAN A VEFE UN DIEVEZHIEGEZH. (A-vouezh uhel) Pelec'h e redit-hu, buqel qouez ? Ereiñ a ran-me va zreid ha va daouarn evit plijout deoc'h haq ober ho c'hoant... Alo, alo ! deuit ennoc'h hoc'h-unan !.. Distroit amañ ! Sellit !.. Ne fell ket deoc'h ken eta em be truqarez evit ho tad ?..

MARI, O TISTREIÑ D'AL LEC'H M'HE DOA KUITAET O, VA ZAD ! O, ARZHUR !

YANN, OUTAÑ E-UNAN

Arzhur, emezi ? Ha qant gras he zad, hi a c'houenn unan all. Haq hi a veule Gwilherm Ar C'herreg da vezañ kasket e zieubiñ... Pebezh diotaj edon o vont da ober ! (A-vouezh uhel) Ho spontañ, hoc'h anwaziñ am eus graet, plac'h yaouank : c'hwi am qwel mezhek ha keuziet... Na vezit ket disoubl ! Skuizhderiou an devezh-mañ, ar pred-mañ lonket en un teurkad, ho kened dreist-holl... O va digarezit !.. Ar briñsed o deus tro alies da vont diwar an hent

A R Z H U R   B R E I Z H

REIZH. Klask a reer kenlies-all o faziañ!.. Amañ ar fazi a zo doanius, hoñen evidon-me dreist-holl, va c'hredit mat... Siwazh! Itron, evit va drougeur evel evit va gلوar, ez on eus tiegezh Plantañenet anavezet mat qaneoc'h : « Taer d'ar mad, taer d'an droug... » Va skoazellit, me ho ped a-greiz-kalon, da aozañ, da zresañ an droug am eus graet.

MARI, outi hec'h-unan

Ha gwir a lavar-eñ? (A-vouezh uhel) Trugarez evit va zad, Aotrou!

YANN

C'hwi a choulenne muioc'h eget se.

MARI

Evit e geneiled baour.

YANN

Nebaon da c'houlen re. Deuit dezhi!

MARI

Va Aotrou, mar kredfen, me a adlavarfe deoc'h-c'hwi ur gomz haq a zisplijas d'ho Meurded : salviñ duq Breizh a zo servijañ roue Bro-Saoz.

YANN

Ha c'hwi a servijo unan o saveteiñ holl ar re-all, merc'h nobl! Ne lakaan da se nemet un diviz hepken.

MARI

Va Aotrou!

T R E D E   A R V E S T

YANN

Duq Breizh, dallet, a gendalc'h start, daoust d'e golloù, da zerc'hel penn ouzhin. Ret eo e sklerijenn-añ haq e zibennadiñ.

MARI

Va zad a c'hell gwelloc'h egedon-me...

YANN

Derc'hel a reer penn da boell an den; kilañ a reer rak eeunded ar vaouez.

MARI

Gourc'hemennit, Aotrou!

YANN

Ni a ya da Falez. Emaon o vont da lakaat mont buan. (Eñ a ya er-maez.)

MARI

Va Doue, mar klask va zouellañ, kasit da qet e vennadoù!

Dibenn
an trede arvest

PEVARVET ARVEST

Falez

AR C'HOARILEC'H A ZISKOUEZ DIABARZH UR C'HREÑVLEC'HIG. D'AR C'HENTAÑ QWEI, ANNEZIOÙ AR GOUARNOUR. UR SAL Vras O SKEIÑ OUZH AR C'HREÑVLEC'HIG. UN NOR EN TRAOÑ. DIV ZOR, AN EIL E-KENVER EBEN A BEP TU D'AL LEUR, AN HINI GLEIZ A GAS D'UN DORELL.

KENTAN DIVIZ

GWILHERM A VRAOZ.

AR ROUE YANN A RO DIN-ME AZE UR GEFRIDI VRAV! HA KEMEROUT A RA E OFISERIEN EVIT BOUREVIEN? KOMZ KEN DIVALO OUZH UR PRIÑS KER YAOUANK-ALL HA MARTEZE OBER FALLOC'H C'HOAZH DEZHAÑ ZOKEN, DA VAB VA MESTR KOZH-ME... A! MAR BEFEN-ME DIEUB! HOGEN KILAÑ A RAÏO, WAR A GREDAN. SETU-EÑ.

EILVET DIVIZ

CWILHERM, ARZHUR.

ARZHUR

Sell'ta, c'hwi an hini eo Gwilherm a Vraoz.

CWILHERM

GOUARNOUR Falez evit ar roue Yann, ya-da,
Aotrou Dug.

ARZHUR

Ha dleet oa din-me hoc'h adkavout en doare-se?

CWILHERM

Ha perak ket? Skouedoùr ho tad da gentañ,
gwaZ on bremañ d'ar roue Yann. N'em boa-me ken
tra em anv nemet un dalc'h-haoberz; Yann am
greas ar pezh ez on, ha me am eus anaoudegezh vat
outañ.

ARZHUR

N'ho tamallan ket, Gwilherm... tamm ebet... Haq,
en doare-se, ez a bravik an traoù ganeoc'h, peoqwir
ez eo deuet ho c'hoant da vat... Dimezet oc'h?
Bugale hoc'h eus?

CWILHERM

O ya, haq ur maread zoken. Ur wreg em eus haq

a zo dellezek ouzh ur priñs; ha bugale! gwir c'ho-
belined.

ARZHUR

Haq ez oc'h eürusoc'h eget ur priñs, Gwilherm.
Siwazh! qwelout a rejout va zad o vervel; va
mamm a rankas addimeziñ haq e chomis va-unanik...
A! perak n'on-me ket iveau evel doc'h-c'hwi nemet
perc'henn d'un dalc'h-haoberz!

CWILHERM, OUTAÑ EUNAN

M'e selaouan, e brezegeñn am zeneriao. (A-vouezh
uhel) Alo, d'ar fed! A-vremañ, Aotrou Dug, ne dom-
meken evidoc'h c'hwi amañ nemet gouarnour Falez...
Haq ur gefredi em eus da gas da benn, ur gefridi
hirisus, skrijus. Diouzhoc'h hepken e tle bezañ pe
vat pe fall, da lavarout eo : diouzh ma reot, e kavot.

ARZHUR

Komzit, va miñnon!

CWILHERM, OUTAÑ EUNAN

C'hoantaat a ran ez afe droug ennon evit dont
din un tammiq nerzh-kalon; n'her gellan ket. (A-vouezh
uhel) Ne anavezan ket ur si falloc'h eget ar re a ra
an droug en ur gemerout neuz ar sent : ur chape-
led ganto en eil dorn haq ur gontell-gamm en egile.

ARZHUR

Pe zroug am eus-me graet?

CWILHERM

C'hwi hoc'h eus nac'het ho kwad, dianavezet ho priñs, armet ho paroned an eil enep egile, dedennet an enebour en hon tiez... Ha c'hwi a c'houlenn pe zrouq hoc'h eus graet?

ARZHUR

C'hwi hoc'h-unan, bezit barner, Cwilherm. Ma en em lakafe tud mac'het, qwasket ha breset dindan ho kwarez, c'hwi a yafe war o skoazell, neketa?

CWILHERM

O! na qlastik ket va zrec'hiñ qant ho komzoù fougëüs! Ne roan ket skouarn d'ho selaou. C'hwi a zellez kant qwech ar marv ha, mar teufe d'ar roue Yann ho tieubiñ... Ya, ma trofe en e Benn dezhañ ho lezel en ho frankiz...

ARZHUR

TRUEZUS EO.

CWILHERM

C'hwi a gont marzeze bezañ diçarc'hariet qantañ da vat evit mont da adderaouiñ ar brezel milliget! Tennit ar froudenn-se diouzh ho penn! Me, da qentañ-holl, a zo karget da lakaat urzh en ho froudennoù, haq hel lakaat a rin, bezit sur.

ARZHUR

GRIT HO TLEAD, CWILHERM.

CWILHERM

Ret eo deoc'h-c'hwi, bremañ-souden, en em zizerc'hel diouzh ho tezoioù holl.

ARZHUR

TRAWALC'H, AOTROU!

CWILHERM

Her qwelet a rit ervat, bez' ez eus ac'hanoec'h ur pompadur, un den dallet qant e vrasoni, ur queziad. Kentoñc'h eget en em zislavaret, e lakafec'h an tan e Bro-Saoz haq ar qwad da redek enni, ouzh-penn.

ARZHUR

GRIT HO TLEAD HEP VA C'HUNUJENNIÑ.

CWILHERM

Ha gouzout a rit-hu e c'hellfec'h sachañ war-noc'h ur c'hastiz eus ar re skrijusañ?

ARZHUR

AR MARV? PREST ON.

CWILHERM

UR C'HASTIZ SKRIJUSOC'H EGET AR MARV!

ARZHUR

PETRA A C'HELLFER OBER QWASHOC'H EGET-SE OUZHIN?

A R Z H U R   B R E I Z H

CWILHERM

ASTENN, lakaat un astenn divent en ho merzherinti ; tennañ deoc'h ho taoulaqad eus ho penn en ur lezel ganeoc'h ar vuhez... Deviñ ho taoulaqad gant un houarn ruz.

ARZHUR, OUTAÑ E-UNAN

EN DESPED DIN, E TEU KRENIEN WARNON. (A-VOUEZHL UHEL.)
HA YANN E VE, EN E-UNAN, AN HINI EN DEUS GOURC'HE-MNET BEZAÑ KEN KRIZ EM C'HEÑVER? N'HO PEZO KET AR GALON, C'HWI, CWILHERM, DA OBER KEMEND-ALL DIN-ME!

CWILHERM

HEP DAOULAQAD AN ENE, DA BETRA EO MAT DAOULAD AR C'HORF?.. EO, EZ-WIR, HEN OBER A RAFEN.

ARZHUR

NANN, CWILHERM! NE QASTIZER KET EN DOARE-SE UR MARC'HEG; HA C'HWI NE DOC'H KET UR BOUREV. BEP QWECH MA SAVJE AN HEOL E REBECHFE DEOC'H HO TORFED. A! NEDEUT A AON A RA DIN HESKINEREZH AR C'HORF. HOGEN BEVAÑ EVIT MONT DA C'HOARIELL D'AN DUD YUT, KLEVOUT, EN UR SKRIJ DINERZHET, YOUN'C'H-ARGOLL VA MIQNED; CHOM ER BED-MAÑ EN O QOUDÉ, PE, TRA HIRISUSOC'H, QOUZOUT EZ ON DIANAVEZET, TRUBARDET, ANKOUNAC'HET GANTO; DA C'HOUDÉ BEZAÑ BET ABEG O DROUËUR, DONT DA VEZAÑ PENNABEG EUS O ZORFED; SANTOUT, DA BEP PRED, AR C'HRIZDERIOÙ-SE O TISTREIÑ;

P E V A R V E T   A R V E S T

GOUZAÑV AN DIC'HOANAG, HEP AR MARV OUZH E ECHUIÑ; UR WANEREZH SEURT-SE A ZO DREIST VA NERZH. EN ANV VA ZAD, CWILHERM A VRAOZ, DRE DRUEZ OUZH VA MAMM HAQ OUZHIN-ME, AR MARV, KENTOC'H AR MARV!

CWILHERM

DIZALC'HIT DIOUZH HO LORC'H ENTA!

ARZHUR

NE C'HOULENNAN NEMET AR MARV; HEN DINAC'H A RIT-HU OUZHIN? C'HWI HOC'H EUS BUGALE, CWILHERM : PEBEZH POANIOÙ QARV A BRIENTIT-HU D'AM MAMM! HI A ZO E ROM, OC'H ERBEDIÑ AR PAB; HI A ZEGASO GANTI KOMZOÙ A BEOC'H; AR ROUE YANN A DENERAIO, A HABASKAO DEZHAÑ D'AN DIWEZH; HA, PA ZEUIO AR VAMM BAOUR DA BOKAT D'HE MAB, NE QAVO TRA KEN NEMET UR C'HEF MAC'HAGNET... AN DRA-SE ZOKEN N'HELL KET TENERAAT HO KALON... A! C'HWI HOC'H EUS 'TA, NEUZE, UR GALON GALETOC'H EGET AN HOUARN A DLEE SKEIÑ OUZHIN-ME... SENTIT ETA! BEZIT AN NERZH-KALON QOUZ-SE! AN AOTROU DOUE A ROIO NERZH DIN... VA DOUE, AN AMPROU-MAÑ A ZO HIRISUS, HA NA PEGER QWAN ON-ME... HOGEN NE LEZIT KET AN DIBAB QANIN. HO YOUL SANTEL RA VEZO QRAET!

CWILHERM

C'HWI AN HINI A ZO DICERNESOC'H EGET HO POUREVEN, KALON QWEÑVET AC'HANOC'H. SETU UR PAOUR-KAEZH OFISER, TAD UN TIAD BRAS A VUGALE, HA NE C'HELL

A R Z H U R   B R E I Z H

NEMET SEVENIÑ AN URZHIOÙ A ROER DEZHAÑ ; HAQ E LAKAAT A RIT EN DOARE D'OVER DRE RET TRAOÙ SKRIJUS PE DA VONT DA GOLL... HA QANTAÑ HOLL E RE... UR WREG VAT, BUCALE DRANT HA KOANT...

ARZHUR

PAOURKAEZH GWILHERM ! NE FELL KET DIN EC'H EN EM GAVFÉ DROUGEUR QANEOC'H NA NETRA ALL A FALL. URZHIOÙ HOC'H EUS : SENTIT ! HO TLEAD EO. N'HO KARIN-ME KET NEBEUTOC'H EVIT AN DRA-SE.

GWILHERM

YA, YA, ME A SENTO... D'AM ASKRE; VA MESTR KENTAÑ EO. PETRA A LAVARFÉ VA QWREGIQ PAOUR, MAR AM QWELFE GLOLET QANT UR SEURT QWAD ! HA VA BUÇALIQOU KOANT, I O DEFE AON RAZON... AR ROUE YANN A RAIO HAQ A LAVARO AR PEZH A QARO ! HOGEN, DA QENTAÑ, DIWALLOMP DIOUZH E QOUNNAR... EZ AN D'HO KUZHAT AZE, EN DOURELL, HAQ E LAVARIN DEZHAÑ OC'H MARV. UR PRIZONIAD HAQ A ZO TREMENET DA VAT, EÑ, E LAVARIN EN DEVEZO HO POUREVET... DA C'HOUDE-SE, NI A WELO... D'AR MARE-MAÑ N'HELLAN KAS NETRA DA BENN; DIC'HALLUS DIN HEN OBER... MET, SELLIT, IT KUIT 'TA !

ARZHUR

NANN, GWILHERM, NE FELL KET DIN HO LAKAAT EN ARGOLL.

P E V A R V E T   A R V E S T

GWILHERM

EVIT EN DRO-MAÑ, C'HWI A ZO RE BENNEK, RE AHEUR-TET... ESTLAMMUS EO ZOKEN ! HA RET E VEZO DIN-ME PEQAÑ ENNOC'H EVIT HO SAVETEÑ ! C'HWI A FELL DEOC'H VA MARV 'TA?.. AN URZHIOÙ HEUGUS-SE, N'O ROIÑ KET... N'O MENEGENT NEMET EVIT HO SPONTAÑ... MET NEKET SPIERIEN EO A RA DIOUER AMAÑ; HO KWELOUT A RAINT GANT HO TAOUAÇAD EN HO PENN, HA VA DISKUILH D'AR ROUE YANN... HA NEUZE E VIOT LAOUEN A SE ! C'HWI HO PEZO ABERZHET UR PAOUR KAEZH DEN HA N'OA KET HO KENKABLUS, EN DOA KASONI OUZH AN DISPAC'H HA NE C'HOULENNE NEMET BEVAÑ E PEOC'H, A ZOUJE DOUE HAQ AR ROUE HA NA RAE DROUË DA ZEN EBET.

ARZHUR

NI A VEZO HON-DAOU, GWILHERM, DOUE A LAK FIZIAÑS EM C'HALON, RAK EÑ A ZASKOR DIN UR C'HARIAD. DIS-KOUZEZ DIN AN HENT !

GWILHERM

AC'HANTA, EMAOMP QANTI, PELLOC'H ! DRE AMAÑ, PIÑGIT AN DEREZIOÙ HAQ, ER GAMBRIG A ZO LAEZ AN DOURELL, E CHOMOT D'AM GORTOZ... DOUE HO SALV HAQ AM QWAREZ. (ARZHUR A YA ER-MAEZ DRE AN NOR GLEIZ...) UN DRA BENNAK A LAVAR DIN... YA, BEZ'EZ EUS UN DRA BENNAK HAQ A LAVAR DIN E RAN MAT... EVELATO !.. N'ON KET EM BLEUD, HEP NEC'HAMANT... TRA ! PIV A ZEU ?

TREDE DIVIZ

CWILHERM, YANN.

YANN

AR PRIZONIAD!

CWILHERM

AOTROU!

YANN

AR PRIZONIAD!

CWILHERM

SEVENET AM EUS HOCH' URZHIOÙ, AOTROU.

YANN

KOMZ A RI-TE?..

CWILHERM

MARV EO!

YANN

REUZEUDIK! TORFEDOUR A ZO AC'HANOUT! KROUGET
E VEZI, DA VADOÙ A VEZO LAKAET DINDAN AR SIELL, DA
WREQ HA DA VUGALE KASET DA LABOURAT DOUAR... REIÑ
A RIS URZH DIT D'E C'HOURDROUZ... HAQ OUT AET D'E
ZALLAÑ, D'E VAC'HAGNAÑ, D'E LAZHAÑ!

CWILHERM

RA VEZO MEULET DOUE! MEÏZAÑ A RIS-ME HO C'HOANT,
AOTROU... EN A ZO BEV HAQ A WEL KERKOULZ HA C'HWI.

YANN, OUTAÑ EUNAN

A!.. (A-VOUEZH UHEL.) KAE DA GENTAÑ DA ZEGEMEROUT
AR PLAC'H YAOUANK A ZO DEUET AZE D'AM HEUL HA DEGAS
GANEZ WAR UN DRO AR PRIZONIAD AMAÑ... HEP LAVAROUT
QRICK EBET DEZHAÑ. (CWILHERM A YA ER-MAEZ.) HA BREMAÑ
DEOMP-NI HON-DAOU, AOTROU ROUE BRO-SAOZ! N'HEL-
LIS-ME KET TENNAÑ DIGANEOC'H-C'HWI NAQ AR GURUNENN
NAQ AR VUHEZ; ME A DENNO AN ENOR DIGANEOC'H. AN
DIMEZIÑ QANT AR PLAC'HIG-SE A LAKA DISKAR ENNOC'H
A-BENN BREMAÑ; ME EN EM GARG DA LAKAAT ASTENN EN
HO MEZH; HA MAR GRIT DIN AN DISTERAÑ KAELE DIRAZON
WAR VA HENT, EVEL MA N'EM EUS QUONID EBET KEN, WAR
A SEBLANT, DA DENNAÑ DIOUZH HO MARV... ME HO LAZHO!

PEVARVET DIVIZ

YANN, CWILHERM HAQ ARZHUR.

CWILHERM

AOTROU, AN DIMEZELL A ZO EN HO RANNDI; AR PRIZO-
NIAD A ZO AZE WAR DOULL AN NOR. (O TISKOUZ AN NOR DA
ZONT TRE.)

YANN

RA ZEUJO TRE! (DA ARZHUR O TONT WAR WEL.) AC'HANTA, NIZ
KOANT, N'EDOC'H KET OUZH VA GORTOZ D'EN EM GAVOUT
AMAÑ KEN TRUMM-SE. (KERKENT HA MA LAKA ARZHUR E GREID ER
GAMBR, CWILHERM A YA KUIT.)

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

Ne dleñ ket ho kwelout ken, Aotrou.

YANN

C'hwi a gomz din, dre zindan, eus va gourdrouzoù dizrouk, gourdrouzoù ha ne vijent ket bet kaset Morse da benn, kredit mat.

ARZHUR

Her c'hrediñ awalc'h a rafen-me, hogen kement tra a ro din testeni eus ar c'ontrol... abaoe devezh Poatie.

YANN

Devezh Poatie ! Haq envel a rafec'h-hu qant an anv lidus-se ul lastez kevrinerezh e-lec'h ma'z oc'h en em dañellet evel ur c'hrouaduriñ ? Ar re-se neket komzoù fur na menoziou tu d'eeun ez int, met sor-chennoù ha netra ken.

ARZHUR

E-lec'h ma redas ar gwad ha ma'z eo bet peur-c'hraet an terriñ-le, me a wel muioc'h eget ur c'hoari ; qwelet a ran un torfed.

YANN

Harz aze, niz koant ! C'hwi a ankounac'h ha ho troioù-lous haq ho terriñ-le, an hini hepken a cheller tamall amañ. Piv a dleñ ober gwazoniez

P E V A R V E T   A R V E S T

din-me e Vernon ? Piv, evelkent, a oa deuet da zegas dispac'h, tan ha skuillh-gwad em stadoù-me ?

ARZHUR

Ne ris-me le ebet ; derc'hel d'am gwir hepken am eus-me graet.

YANN

Ho kwir, ar roue Richard e zinac'h ouzhoc'h war e dremenvan.

ARZHUR

Ar roue hael Richard n'helle ket e dennañ digañin ; en n'oa ket mestr.

YANN

C'hwi a chom aheurtet en holl neuizioù foll-se ?

ARZHUR

Ne fell ket diñ terriñ va le.

YANN

Selaouit, Arzhur ! Ho pennogerezh didec'hus a chellfe reiñ tro da galz walleurioù... Haq ar gwall a vez dooc'h-c'hwi hepken rak ne vez ket lavaret n'am bezo-me, ho roue, hoc'h eontr, ho kariad, — ya, ho kariad, penaos bennak e rofe an darvouduoù testeni eus an dra-se, — nann, ne vez ket gellet lavarout n'am bezo-me ket graet pep tra evit ho sklerijennañ-c'hwi haq ho tibennadiñ diouzh hoc'h

A R Z H U R   B R E I Z H

HUÑVREOÙ goullo. Sellit! ha mennout a rafe deoc'h peurober etrezomp-ni ur peoc'h mat ha gwirion, reizh ha padus?

ARZHUR

Ar peoc'h a doujec'h-hu d'ar roue Richard, pa hoc'h eus... pa ez edoc'h o skrapat diqantañ e Gurunenn ; da Filip, roue Bro-C'hall, e banvez Evraog, pa hoc'h eus roet urzh da zic'houzougañ tri c'hant eus e varc'hegerien ; ha, n'eus ket gwall-belloù c'hoazh, d'ar c'hont de la Marche, m' hoc'h eus lorbet ha sammet diqantañ e bried.

YANN

Pardonïñ a ran d'hoc'h oad tener, Arzhur, ho flemmadoù kontammus e diouer diqarezioù mat. Diwezhatooc'h e teskot, ra blijo gant Doue na vo ket diwar ho koust an hini eo, da beseurt diwezhioù hor stlej allies ar mererezh-stad. Ar pezh holl eo a vennan-me lavarout, rak n'em eus ket da rentañ kont deoc'h eus a netra. Deuit ennec'h hoc'h-unan ha qwelit skaer en traoù a berc'hennit. Peseurt a vennit? Ren e Bro-Saoz, en desped da Vro-Saoz, da c'houde ma en deus ar roue Richard va anvet da bennhér dezhañ, m'o deus e varoned va anavezet da Benn-Aotrou warno ha m'en deus ar vro, nemet teir pe beder rannvro, touet sentiñ ouzhiñ. C'hwi a adc'houlenn gwirioù ar gwad, feur-emglev Messir, ha me oar-me? Taskanioù fall, lakaet en ho penn

134

P E V A R V E T   A R V E S T

Gant kuzulieren sot-nay, pe c'hanas, haq an dra-se evit ho koll. Hoñgen lakaomp, mar karit, ez eus breud etrezomp-ni ; evel daou varc'h-heq kadarn an hini eo e rankfemp skarzhañ an diemglev, an arguz etrezomp-ni hon-daou. Padal, ha n'eo ket an dra-se un dra c'hraet, neketa? Ha devezh Poatie, evel a lavarit, ha n'en deus ket diskouezet fraez awalc'h pehini ac'hanoomp-ni hon-daou a roas lamm an eil d'egile?

ARZHUR

UN TAOL-TRUBARDEREZH, NEKET UN TREC'H AN HINI EO.

YANN

Honnezh a oa an dro-bleg wellañ da savetei deoc'h ho puhez ha da arboellañ gwad ho soudarded. C'hwi, hoc'h-unan, a hañval bezañ her meizet, pa yeas beskont Leon...

ARZHUR

Na zuit ket an anv-se. Aet eo an haroz da sant. Salv e vefen-me bet marv en e raok.

YANN

Ha me a fellas din e vevfec'h, Arzhur ; evidoc'h, evidomp-ni ; evit Breizh haq ho kar haq he deus kement a abeg d'ho karout ; evit Bro-Saoz a dilee haq a c'hell fiziañ en hoc'h unvaniez... Hoñgen qwelomp betek ar penn pere oa ho tezoioù. Trec'het

135

A R Z H U R   B R E I Z H

E POATIE HA REDIET DA ANAVEZOUT PEGEN DİGEVATAL EO AN EMGANN ETRE C'HWI HA ME, C'HWI EN EM DAOLE ETRE DIVREC'H BRO-C'HALL... DIEVEZHTED DALL! BRO-C'HALL A-BENN NEUZE HO STARDE, BEZ' HE DIJE HO MOUGET. HA N'HOC'H EUS KET BET AR QWIR-DESTENI EUS AN DRA-SE EN DEVEZH-SE A BOATIE, UR WECH C'HOAZH, PA N'HOC'H EUS BET DA SKOAZELL C'HALL TRA KEN NEMET PROMESAOU FILIP? HOGEN MARTEZE, OC'H ARQAS DIV UNVANIEZH, KER REC'HUS AN EIL HAQ EBEN, HO PIJE-C'HWI KLASKET EN NEPTUEGEZH HO SILVIDIGEZH... UR QWALL FAZI ALL... AR C'HOURENADEF EN EM SKOULME DREIST HO PENN HA C'HWI EO A BAEE HOLL AN DISPIGNOU. FAEZHET QANT AR BREZEL, FILIP HA ME, HEP MAR, HOR BIJE GRAET AR PEOC'H HAQ, EVIT KENGWARANT, HOR BIJE RANNET ETREZOMP BRO-VREIZH...

ARZHUR

SETU AZE, EZ QWIR, UR WIAD NEUDENNET START; HOGEN AN NEUDENN WELAÑ A RA DIQUER ENNI. EVIT UR SEURT TORFED, E RANKFED KAOUT DAOU ROUE YANN WAR AN DOUAR HAQ, A DRUGAREZ DOUE, N'EUS NEMET UNAN HEPKEN... YA, YA, ME A LAKA VA FIZIAÑS E POBL HUEL BRO-C'HALL... N'HE DEUS KET, N'HELL KET KAOUT UR RENER DIZELLEZEK ANEZHI. MA NE GAR KET FILIP AR SAOZON KASET-EÑ AN DORZH D'AR GÊR : RENTET-EÑ AN TAOLIOÙ EN DEUS BET DİGANTO HA, MAR DASKOR DEZHO QWIDRE EVIT QWIDRE, N'EUS GRAET NEMET MAD D'AN DUD DİGERNEZ-SE; AL LEALDED EO. HOGEN EÑ NE SAVAS KET E ZORN WAR E DAD;

P E V A R V E T   A R V E S T

EÑ N'EN DEUS KET LAERET KURUNENN E VREUR; EÑ N'EN DEUS KET KLASKET, DRE UN TAOL-TRUBARDEREZH, LAZHAÑ E C'HOAR HAQ E NI.

YANN

KEMERIT NERZH-KALON, FLOC'HIG HUEL! BERGNIT FALS-TAMALL WAR FALS-TAMALL, FOLLENTEZHIOÙ WAR FOLLENTEZHIOÙ... HAQ IT QANT SE D'EN EM DEUREL ETRE DIVREC'H BRO-C'HALL. BRAV E VEFE QWELOUT UR PLANTAGENET OC'H EN EM ARMÎN ENEP BREIZH-VEUR HA DUQ BREIZH-VILHAN KEN KRISTEN O VONT DA HEUL UN ESKUMUNUGED. ME A QAVE DIN IVEZ, ARZHUR, KAVOUT ENNOC'H, QANT AN EÑVOR EUS HO KENELIEZH, DOUJAÑS QWIRIOÙ AR QWAD A OACH O VENEZIÑ BREMAIK QANT KER BRAS ANER. NE QLEVIT MUI ZOKEN MOUEZH DOUE... HA, DRE QASONI, UR QASONI KEN DALL HA MA'Z EO-HI DIC'HALLoud OUZH UN DEN HEPKEN, C'HWI A LAKAY EN ARQOLL, HEP QINAÑ TAMM HAQ HEP TAMM KEUZ EBET, TONKADUR DIV BOBL VRAS A DUD; PETRA A LAVARAN-ME? C'HWI A ABERZHO HO SUJIDI INT O UNAN! HER QWELOUT A RAN-ME RE VAT, C'HWI A ZO SKLAVOUR D'UN DROUQEZH DIBARE. PAOURKAETH ARZHUR! TRUEZ AM EUS OUZHOC'H, MET EVIT KAVOUT LOUZOÙ OUZH HO KLEÑVED, N'EM EUS TAMM FIZIAÑS EBET D'HEN OBER MORSE. UR GER C'HOAZH KOULSKOUCHE. MAR DEUS RE-ALL, CHAÑSUSOC'H EGEDON-ME, HAQ A ZEUFÉ A-BENN D'HO KENDREC'HIN; MAR TISKOUZFENT DEOC'H AR BED A WELIT KEN DU, DINDAN LIVIOÙ SKLAEROCH, DIDEÑVALOC'H; MA NE VEFE AR ROUE-SE, A DAMALLIT-HU OUTAN

A R Z H U R   B R E I Z H

AN holl dorfedoù, ma ne veſe hennez h nemet un den evel ar re-all, dezhañ evel dezho-holl e duioù fall ha mat haq e zellezioù, mar dilec'h-c'hwi dezhañ un devezh bennak, pinvidigezh ho stadoù, ha sioulder ho puhez; neuze, Arzhur, na lakit ket re a gresk en ho keuz evel ma rit hiziv en ho tamalladennoù haq en ho kounnar, deuit en-dro davetañ, eeun ha leal; haq, evit holl ho pinijenn, en em virit hiviziken a qomz Morse dezhañ eus ar pezh zo o paouez tremen amañ etrezomp-ni hon-dou.

PEMPVET DIVIZ

ARZHUR, OUTAÑ EUNAN

Mar deus re all chañsusoc'h... Pitiaoul a venne da hennez h lavarout 'ta? Hoqen bez'ez eus en dra-se, douetus, tres eus unan e widreou divalav-mezhus. Ar breboreg a zo anezhañ! Ha, padal, n'em eus ket gouvezet diframmañ diwarnañ ar gweenn hudur a zo o c'holeiñ dezhañ e vennadoù!. Haq e c'houzañ-vis-me hoqos, en desped din, levezon e helavarded paotr-ifern... Na pegeant a droioù-ganas e c'hoarie-eñ evit tennañ qonid diouzh e drec'h... Ha ma lavare Yann ar wirionez koulskoude?.. O! biken, foeltr birviken! Ha da c'houde ha ma veſe kemennet-groñs din hen ober, ne vin ket kevret qantan Morse

PEVARVET ARVEST

EN E RENEREZH-STAD... tra! Neuze e veſe ankounac'h aet ganin youloù ha gourc'henn diwezhañ va zad, aet da anaon, Doue d'e bardono! Harluet war douar Bro-C'hall, haq eñ e par ar Marv, me her qwel c'hoazh... Ezremm a save diouti hinon an eneoù gwenvidik. A-daol-trumm, linennaduriou e zremm a griz; glizienniñ a ra e zivrec'h en ur fiñval; ur maread gerioù a zistaq-eñ : «Va mab!» Degaset gant va mamm, e nesaan... eñ en em zibrad diaes haq, e zorn o krenañ, e ro din e vennozh santed : «Va mab», a c'hell-eñ lavarout c'hoazh, va Arzhur, bez war evezh atav, diwall diouzh da eontr! Touïñ a ris-me se dezhañ dre le, haq a-dreuz va daeroù, e rafen diouzh e gelenn... Siwazh! N'am c'hleve ken. Al le meur-se, va mamm e zegas din da goun allies; hi hel lavare c'hoazh din, d'an ampoent ma kimiade diouzhin... Va zad, va mamm, me a sento ouzhoc'h... Unan bennak o tont? Yann, hep mar! rak c'hoari gaer a goustez dezhañ, douetus, adkemer a ray e zremm fero... Met nann... Ur vaouez... Va Doue! Mari!

C'HWECH'HET DIVIZ

ARZHUR, MARI.

ARZHUR

C'hwi amañ, Mari?

A R Z H U R   B R E I Z H

MARI

Ya, AOTROU, EVIT HO TIEUBIÑ.

ARZHUR

Eus a-dre daouarn YANN!

MARI

Ha perak se ne veſe ket?

ARZHUR, OUTAÑ E-UNAN

KRENAÑ A RAN. (A-VOUEZH-UHEL) EN ANV DOUE, TEURVEZIT LAVAROUT DIN...

MARI

O paouez ho herzel edod, AOTROU, ha va zad ganeoc'h iveauz. Kroget ar spouron ennon o klevout ur seurt keloù, e chomis pell abafet, evel pa veſe bet tec'het va skiant-vat diouzhin. Deuet ennon vuanan, e c'hellis pediñ ha leñvañ. Neuze ec'h adgalvis, ec'h aspedis va fatronez santel... En un taol e teuas din kuzul ha kalonded. Hañvalout a rae din edon kemennet gant an Neñv da vont da gavout ar priñs ha gouenn diqantañ truez va zad haq hoc'h hini c'hwi iveauz war un dro. Sentiñ am eus graet ha sevenet eo bet va menoziou.

ARZHUR

Bet oc'h o welout ar roue YANN, haq eñ a c'hrataas deoc'h truez ho tad, va hini-me iveauz...

140

P E V A R V E T   A R V E S T

Echuit! eñ e-unan eo en deus ho tegaset betek ennon amañ?

MARI

Eñ end-eeun. Eñ a ro deomp-ni, va Morris feal ha me, herberc'h eus ar gwellañ.

ARZHUR

Haq ho tad, Mari, penaos emañ ar bed gantan?

MARI

Siwazh! E bac'h Poatïe emañ-eñ atav. Gortoz a ra ho tieubidiqezh evit kaout e hini e-unan. Ha c'hwi a aspedañ bremañ, AOTROU.

ARZHUR

Ho fiziañs hoc'h eus lakaet en trubard-se?

MARI

Ha ne veſec'h ket re strizh, AOTROU? Pa ra un den fall ar mad, ha dav eo rebech dezhañ e-fazioù?

ARZHUR

Gwell eo en em deurel etre diwrec'h ur reuzeudiq.

MARI

Me a gred e kreuz an dud fallakr...

ARZHUR

Haq en eeunded YANN-DIZOUAR... Haq ez oc'h en em roet, hep nec'h amant d'an avoultrer a zo pried-

141

A R Z H U R   B R E I Z H

REIZH DA JANED A C'HLOESTER, LORBER DIVALAV AR GONTEZ DE LA MARCHE!

MARI

EVIT SAVETEIN BUHEZ VA ZAD... HAQ HOCHINI-C'HWI,
E OA, AOTROU.

ARZHUR, OUTAÑ EUNAN

ANZAV A RA ! (A-VOUEZ-H-UEL) MEIZAÑ A RAN... N'HELLE
KET AR ROUE YANN CHOM DISEBLANT OUZH KER BRAS
GREDUSTED... EN EN DEUS GRATACHT DEOC'H TRUGAREZ HO
TAD, VA HINI-ME... HA PESEURT DIVIZOÙ A VOE LAKAET
ETREZAÑ HA C'HWI, MARI ?

MARI

AN DIVIZOÙ A REKETEC'H-HU, UN TACHAD AMZER ZO.
C'HWI A ZIZALC'H DIOUZH KURUNENN BRO-SAOZ, RE BON-
NER D'HO TAL ; C'HWI A ANAVEZO GWIRIOÙ-REIZH AR ROUE
WAR AR RANNVROIÖÙ HAQ A CHOMO EN DOARE-SE, EVEL
QWECHALL, RENER DIEUB HA DOUJET HOR BREIZH KER.

ARZHUR

ABAOE-SE, MARI, EZ EUS BET CHEÑCHET TU DA VEUR A
DRA... HEP O NIVERIÑ HOLL, BEZ' EZ EUS REOÙ KEN DOA-
NIUS ! ME AM EUS TOUET CHOM FEAL DA ROUE BRO-C'HALL,
REIÑ VA SKOAZELL HA VA QWAREZ D'AR RANNVROIÖÙ.

MARI

SIWAZH ! NE VEÏZAN NETRA E SKIANT AR VEREREZH-

P E V A R V E T   A R V E S T

STADOÙ, HOGEN, ME A QAV DIN, EVIT DIFENN AR GWIRIOÙ
KOLLET, E KROUIT DEOC'H-C'HWI DLEADOÙ MOJENNEK, HEP
PENN NA LOST. HO LEOU E-KEÑVER BRO-C'HALL, FILIP EN
DEUS HO TIREEET DIOUTO, O VEZAÑ MA EN DEUS TORRET
E LE. AR RANNVROIÖÙ, INT-I, A ZO BET KANNET PE, A
YOUL-VAT, O DEUS STOUE DIRAK AN ALOUBER. E QWALLEU-
RIÖÙ AN AMZER-MAÑ, DAOUST HA NE DEO KET AR RE-SE
PENNABEGOÙ BRAS AWALC'H ? DOUE HAQ EN N'EN DEUS
KET RANNET E QOMZ, HA NE VE KET AR PEOC'H A C'HOUR-
C'HEMENNFE-EN ?

ARZHUR

AR PEOC'H A-BERZH YANN ? HA C'HWI EO, MARI, A
ZEGAS ANEZHI DIN ! AL LIVADENN-SE A VANKE D'E BOLTRED
HEUGUS... NE VEIZIT NETRA E SKIANT AR VEREREZH-STADOÙ ?
ME KENNEBENT, MARI, HAQ E FELL DIN CHOM HEP HEN
MEIZAÑ BEPRED. HOGEN UR POLITIKEREZH ALL A ZO E
QOUELED VA C'HAGON, UNAN A SANTAN HAQ A GLASKAN, O
VEZAÑ M'EO BET LAKET ENO QANT DOUE. AR POLITIKEREZH-
SE, EEUN EO EVEL AR WIRIONEZ, BERR HA NERZHEK EVELTI :
« AR PEZH A DLEZ OBER, QRA, BEZET A VEZO ! » DIWIRION-
DED ROUE BRO-C'HALL N'EO KET A-WALC'H DA LAKAAT DA
DREMEN WAR AN TRUBARDIÑ A RAFEN : CHOM A RIN E WAZ
FEAL. AR BROIOÙ N'O DEUS KET VA DIEUBET EUS AL LEOU
AM EUS GRAYEZ DEZHO : CHOM A RIN O MIÑNON HAQ O
SKOAZELLOUR. DIAES EO AN AMZER O REN, MAC'HOMIÑ A
RA AR ROUEED, DIZENTIÑ A RA AR PUBLÔU : DAOU ABEG
D'AR VARONED UHEL DA ZISKOUEZ AR SKOUER-VAT. HEP

A R Z H U R   B R E I Z H

MAR EBET VA DEVER A ZO PONNER EVIDON ; DOUE A ZO SKOR AR RE WAN, AVAT ! R' EN DEVO TRUEZ OUZHIN, RAK EZHOMM AM BO EUS E SIKOUR MUIOC'H EGET BISKOAZH... HA LAVAROUT A RIN AMAÑ PE C'HOANAQ EN DOA ROET DIN, HA PE NERZH A DENNEN EN UR GARANTEZ NEVEZ-C'HANET ENNON HA KEN DOUS D'AM C'HALON ? SIWAZH ! UR SKOAZELL SEURT-SE A ZO TEC'HET RE VUAN... DILEZET GANT AR CHAÑS-VAT, HA GELLOUT A RAFEN-ME, EPAD HIRAM-ZER, FIZIAÑ ER GARANTEZ ? UR VERC'H KIEL DEUET DA VEZAÑ VA FAREZ ; E SKEUD AN OALED, BUGALIQOU HABASK O RANNAÑ ETREZOMP O ALLAÏQOU ; EN-DRO DEOMP DAEROÙ SEC'HET, AR REUZEUDIGEZH AET DA GET HA, DA C'HOPR D'UN NEBEUT A VADOBEROÙ, BENNOZHIOÙ UR BOBL A-BEZH ; HUÑVRE KAER HAQ A C'HELLAS STUMMAÑ DUQ BREIZH PA EDO E-KREIZ SKED E SPLANNDER ; SEBEZENN LEUN A C'HWERVONI EVIT AR PAOUR KAEZH ARZHUR TREC'HET, BAC'HET HA DILEZET ! DA VIHANAÑ, E LAVAREN OUZHIN VA-UNAN ; HI A SOÑJO ENNON-ME, HI A BEDO EVIDON, HI AM FRIZO MA NE C'HELL KET VA C'HAROUT... DAOUST HA GELLOUT A RAFEN-ME C'HOAZH KAOUT AR GWIR DA VEZAÑ PRIZET, AVAT, ME HAQ A DREMENER DA ZEN BARREK DA OBER UN TAOL-TRUBARDEREZH, HAQ EMEUR O PAOUZ TAMALL DA ZEN LAOSK... HA C'HWI AN HINI EO, MARI, A DENN DIÇANIN VA DIWEZHAÑ TOUELLADUR, HAQ EN EM OBER A RIT BENVEG VA BOURREVÉN ! O ! EUZHUS EO, EUZHUS ! HA SETU, DAOUST DIN DERC'HEL START, EN DESPED D'AM DLEAD, ME A SANT İVEZ VA NERZH-KALON O VONT KUIT DIOUZHIN.

144

P E V A R V E T   A R V E S T

MARI
ARZHUR, EN ANV DOUE, SAVETEIT VA ZAD !

ARZHUR, GANT UR VOUEZH TRENK
Mari, SONJIT UN TAMMIQ NEBEUTOC'H EN HOR BUHEZ,
UN TAMMIQ MUIOC'H EN HON ENOR.

MARI
MA RANKER HOC'H ASPEDIÑ WAR BENNOÙ VA DAOULIN,
HO PEZIT TRUEZ OUZH VA ZAD, HO PEZIT TRUEZ OUZHIN-ME.

ARZHUR
OUZHOC'H, MARI ? PESURT A VOUTIN A ZO ETREZOMP NI HON-DAOU ? EÑVORENNOU A VUGALEAJ, MIÑNONIEZH A-VREMAÑ, HUÑVREOÙ KUÑV DA ZONT, HA NE DINT KET TEUZET EN HOLL D'AN HOLL ? HEUILHOMP HON TONKADUR, MARI. C'HWI A GARE UR MAB A FRAÑS ; BEZIT ROUANEZ BRO-SAOZ. ARZHUR FEAL D'E LEOÙ A DLE MERVEL EN UN TOULL-BAC'H.

MARI
DEN KRIZ ! PENAOS 'TA, N'EO KET AWALC'H DIN DA ZINAC'HIOÙ GOUZ ; IAKAAT A RANKER OUZHPEENN AR MEZHUSAÑ DIFIZIAÑS. RA'Z PEZO DA WALC'H ! NANN, NEKET UR VERC'H AN HINI EO HAQ A BEDE AMAÑ EVIT HE ZAD. DIOUZH VA C'HARANTEZ E SANTAN ERVAT N'ON KET DELLEZEK EUS AN DRA-SE. EVIDOUT-TE, ARZHUR, EO EZ ON-ME BET DA GAVOUT AR YANN-SE ; EVIDOUT-TE EO E TALC'HIS PENN D'E ZISMEAÑS EN UR ARGAS E ALLAÏQOU ; EVIDOUT-TE EO AM EUS-ME DEGASET DIT UR PEOC'H DIC'HALLUS HA,

145

A R Z H U R   B R E I Z H

BREMAÑ, MA RANKAN POANIAÑ PE VERVEL, DIANAOUDEG M'AZ OUT, EVIDOUT-TE AN HINI EO ADARRE EO E VEZO... (Hî a guzh he dremm gant he daou zorn haq a grog da leñvañ.) O, VA ZAD! VA ZAD!

ARZHUR

Hi AM C'HAR, AM EUSAON! PEGER QWALLEURUS ON-ME!
HE C'HARANTEZ HAQ HON AMZER DA ZONT A ZO EM DOURN;
RANKOUT A RAN E DERRIÑ; HE ZAD A ZO O VONT D'AR
MARV ; N'HELLAN KET E SAVETEÏÑ... YANN DIZOUAR,
EUZHDEN ARGASUS A ZO AC'HANOUT SETU, AN HINI QANAS
SAÑ EUS DA VESTAOLIOÙ FALL!

MARI

KALON GRISOC'H EGET AN HINI A DAMALLEZ! HA BEZ' EZ
EUS UN DRA BENNAK HAQ A VE KEVATAL GANT DA LORC'H
FERV! HA KREDIÑ A RA EN EM GLEMM! EN A ZIFRAMMO
DIOUZH GOANAG UR VERC'H BAOUR, UR C'HEVRIN HAQ A
DLEE DISKENN GANTI ER BEZ; HA, PA ZEUÏO AR WALLEURU
ZEZ-SE D'E ASPEDIÑ EVIT HE ZAD : « NE VERN ! » A LAVARO
EN DEZHI ; « VA C'HAROUT A REZ, HA MAT PELL-ZO! C'HWI A
C'HELL MERVEL HO-TAOU! » O! ARZHUR! ARZHUR! N'HOC'H
EUS MORSE VA C'HARET!

ARZHUR

MARI, VA C'HAREDIQ-ME, VA DOUSIQ KOANT! N'AC'H
EUS KET QWELET 'TA O SKEDIÑ EM DAOULAGAD VA LEVENEZ
DIVENT HA, HERKENT-ALL, VA DIFIZIAÑS EUZHUS? A! PERAK
N'HELLAN-ME KET, DIWAR BRIZ VA HOLL WAD...

146

P E V A R V E T   A R V E S T

SEIZHGET DIVIZ

AN HEVELEP RE, YANN.

YANN

NE C'HOULENNAN KET KEMENT-SE DIQANEOC'H, DUQ
BREIZH.

ARZHUR

DEUS, DEUS 'TA, EUZHDEN, DEUS DA DENNAÑ PLIJADUR
EUS DA DAOLOUÙ MEZHUS, HEUGUS HA DOÑJERUS!

YANN

DEUET ON DA DALVEZOUT DEOC'H HO KUNUJENNOÙ,
HAQ HEN OBER A RIN EVEL MA'Z EO DEREAT D'UR PLAN
TAQENED. KAROUT A RIT AR PLAC'H HAELE-S, ARZHUR ;
DIMEZIÑ GANTI A REOT; HAQ E LEZAN HE ZAD EN E FRANKIZ
DA VONT D'AL LEC'H MA KARO... EVEL M'HO LEZAN IVEZ,
ARZHUR. DIEUBIDIQEZH HA NE QUSTO NETRA DA HINI
EBET AC'HANOC'H HO-TRI.

ARZHUR

LAVAR-HOLL AR PEZH A VENNEZ LAVAROUT, RAK N'AM
ZOUELLEZ KET... LENN A RAN EZ TAOULAGAD DA BLIJADUR
HEUGUS.

MARI

N'HEN TAMALLIT KET E QAOU! SOÑJIT EM ZAD!

147

YANN

Bezit dînech'h, Itron, war-bouez ober vad dezhañ, e teuin a-benn da ober dezhañ kemmañ e venoz... Ho leoù ho tizarbenn, duq Breizh? Me a laka sav d'ho jurdikoù. Arzav-brezel Poatîe a adkemer e nerzh; ar Rannvroioù a dilennou etrezomp-ni hon-dou.

ARZHUR, ar geriouù o tont gant poan diouzh e c'henou

Aotrou!.. C'hwi am gwele en entremar, kendrec'h et a vennfen lavaret... Prest on da gouezhañ d'an daoulin dirazoc'h ha govesaat holl va gwallegezh iou... Me a eureujo Mari Ar C'herreg haq ho pen-nigañ keit ha ma vezin e buhez da vezañ he roet din da bried... Ne c'houennan nemet un druez hepken : truez evit ar marc'heg Gwilherm Ar C'herreg, e geneiled ha me, ar frankiz da gentañ!

YANN

Ha disiziañs a daolit-hu war va ger-me?

ARZHUR

Dieub, e tegemeran ho madoberoù ; hep ar frankiz, an enor n'eo ken salv ; dinac'h a ran kement a vennit ober evidon.

YANN

C'hwi a vije bet dieub a-benn bremañ, ma n'em bixe ket aon rak Filip a Frañs...

ARZHUR

Echuomp ar breud didalvez-se. C'hwi a fell deoc'h kaout va frankiz, va buhez zoken evit gellout bevañ didrabas, kuit deoc'h da vezañ diaezet gant netra ; kemerit-i ! Hogan dieubit Gwilherm Ar C'herreg haq e vignoned, saveteit ar plac'h hael-mañ, ha me ho pennigo c'hoazh.

YANN

C'hwi hepken a c'hell o saveteiñ.

ARZHUR, hep eilgeriañ da YANN

Siwazh ! Mari.

MARI

En ho gwallegezh eo, Arzhur. C'hwi a bed gant mallozhioù en ho mouezh. (da YANN.) Neketa, Aotrou, c'hwi a seveno va fedenn-me ? C'hwi a oa ker brokus, ken hael... C'hwi a gavo kement a c'hlaoar dre vezañ truezus ! Ne garfec'h ket en em zislavarout... Siwazh ! neket evidon-me eo e pedan. Kounaat a ran ennec'h-c'hwi, Aotrou, em zad paour toullbac'h... haq er priñs yaouank-mañ iveau, abalamour ma'z eo-eñ va friñs-reizh. N'her c'heredit ket, Aotrou, pa'z a droug ennañ ha pa ho koudrouz. Eñ a zo ur galon vat a zen ; Eñ a vezo anaoudek deoc'h. Arabat deoc'h nec'hien gant netra. Daskorit dezhañ e ziegubiezh, an dieubiezh wirion... Eñ n'hell ober ganti netra a gement a vefe noazhus deoc'h-c'hwi.

A R Z H U R   B R E I Z H

YANN

Ac'hanta! N'en deus tra ken da ober nemet treïñ
kein d'ar Rannvroioù ha kerkent-all e vo dieub.

MARI

Siwazh! Siwazh! Abalamour ma n'hell daou briñs
en em glevout, me a ranko koll va zad; va zad ma
ne deus ken torfed da rebech dezhañ nemet bezañ
strivet da glask dont a-benn d'o lakaat da ober
unvaniezh kenetrezo. O! evit va zad karet ez ankoù
nac'h-aan pep tra, me a zo prest da ober n'eus forzh
petra... Nann, ne bedan ken evit un den pompus.
Aotrou, me am eus hoc'h anwazet... Kemerit va bu-
hez... 'met va zad, va zadiq paour, ho pet truez
outañ!

YANN

Na damallit nemet duq Breizh; n'aspedit nemetañ
hepkenn.

MARI

Arzhur!

ARZHUR

Doue d'ho selvel, Mari, haq ho tad hael iveau.

YANN

Her mennout a rit-hu; c'hwi o c'hollo o-daou...
Digant Gwilherm ar C'herreg e tennit ar vuhez,
digant e verc'h muioc'h eget ar vuhez, marzeze, an
enor!

150

P E V A R V E T   A R V E S T

MARI

D'am zad marv! An dizenor din-me! Ha netra
n'Hellas e deneraat... Haq holl e neuz a drugarez
n'oa nemet yudazerezh eus e berzh... Da c'hour-
drouzoù a drubard ac'hantout, fallakr! Haq ar
priñs paour-mañ an hini eo a damallez-te! Hogan
er c'hriñderioù doñjerus-se n'ez pezo ket levezen an
trec'h-meur. Doue a zegaso din-me iveau ar marv ha
ne lezo ken tra ganez-te nemet ur c'horf-marv.
(Da Arzhur.) Ya, va aotrou, ni a varvo evel sujidi
gwigion deoc'h. Deoc'h-c'hwi hon holl doujañs, hon
holl garantez.

YANN

Haq-eñ e tidec'hfe an droukrañs diouzhin-me?
O! bez'ez eus unan all. (Kas a ra e zorn da zornell e c'houstilh.)

EIZHVENT DIVIZ

AN HEVELEP RE, CWILHERM A VRAOZ.

CWILHERM

Aotrou, ar C'hallaoued! I a zo a-wel d'ar c'hreñv
lec'hig, qanto bagadoù niverus. A-benn bremañ ez
eus ur strollad marc'heien anezho o lakaat seziz
war hor mogerioù. Int-i a adchouenn duq Breizh
haq a daol youc'hoù-gourdrour spontus.

151

A R Z H U R   B R E I Z H

YANN

Kas kuit ar re-mañ da gentañ. Hi em lojeiz-me, eñ,
e izili en houarnou.

MARI

ARZHUR!

ARZHUR

Bezit kalonek, Mari! Doue hor skoazello.

(MONT A REONT ER-MAEZ DA HEUL GWILHERM.)

NAVET DIVIZ

YANN, OUTAÑ E-UNAN

Ar C'hallaoued! Ar C'hallaoued! O! setu aze va
enebourien wirion. N'hellan-me ket na mennout nag
ober na vent atav o kaeliañ dirazon. Me a gar haq
a skrap ar gontez de la Marche; ha rediet on d'he
daskoriñ d'he fried; karout a rafen en em zizoer
eus ar priñsiq-mañ; ret eo ma veñ dieubet! Ha ne
vije ket lavaret ouzh o c'hevet ez eus anezho kous-
tiañs ar pobloù? Mac'homerien treuzwisket, brebo-
reged rankoudus! O! Ma c'hellfen-me darc'hav
warzo-holl haq o frigasañ gant un taol hepken! Met
i a advev en un doare pe zoare... Ha pezh a vennont
a c'hellont... Niverus, armet mat, sentus ha reizhet,
unanet, dezho priñsed mailh ha doujet-kaer, i o deus

P E V A R V E T   A R V E S T

Stummet ur rouantelezh diavarvel... Me iveau am eus
ur rouantelezh... ha va baroned am dianzav haq ar
rannvroioù en em sav enep din! Haq an dra-se a ve
diwar ma komz diarzav ar C'hallaoued-se eus an
enor haq eus al lealded endra glaskan, hep distro,
sachañ d'am zu, tennañ gounid davedon? Alo 'ta!
Bez' o deus evito ar chañs-vat; hoñgen an hoal-vat
a zo hedro... stardet em eus war va c'houstiañs
betek he mougañ me a ray heñvel da «goustiañs ar
pobloù». Int-i am c'hlasko e lagad an heol; me o
gortoz o seulioù evit o dantañ e-lec'h ma kavin krog...
O Arzhur dezho, haq emaint oc'h ad c'houlenn, n'eo
ket marv. Hoñgen n'eo ket dieub c'hoazh... o tra!

Dibenn

AR PEVARE ARVEST

PEMPVET ARVEST

UR C'HASTELL-KRENV WAR RIBL MOR-BREIZH

UN TOULL-BAC'H, QANT UN NOR EN TU KLEIZ ANEZHAÑ. ER PENN-ALL, UN
TOULL-PRENESTR BARRENNET EN HOUARN. (SEIZH EUR A ZO O SENIÑ.)

KENTAN DIVIZ

ARZHUR, OUTAÑ E-UNAN EN UR QWELE-FLED.

Seizh eur. Pebez h uñvre blaouac'h us! Met petra?
Seizh eur eo ha n'eus ket ur bedenn o respont d'am
pedenn, n'eus ket un dorn haq a stard va hini,
n'eus ket amañ ur bann-heol... Al an huñvre, an
huñvre skrijus-se, deut da wir, qant e holl reuzioù!
Mari a c'hell bezañ, d'ar c'houlz-man, qwalllet, dize-
noret... Braoz a bae bremañ en harlu, e c'hredus-
ted hael; ha me degaset el lec'h-mañ, kondaonet...

QANT BARNERIEN KOUEZHET EUS LOST AR C'HARR! I O DEUS VA BARNET D'AR MARV. HA PERAK 'TA, NEUZE NE ROONT KET DIN AN TAOL DIWEZHAÑ? HA RET EO KAOUT BOUREVIEN ALL? HOGEN PETRA' DALV DIN KOMZ EUS A. PIV AM BARNFÉ REIZH? AR BOBL? RE LAOSK EO EVIT OBER AN DRA-SE. AR SKLAVOURIEZH HE DEUS GRAET ANEZHI UR VLEIZEZ PENN-HEDRO HAQ A GANVEULE, DEC'H VAZREC'Hlid, HAQ A GEMER PLIJADUR, EN DEIZ HIZIV, OUZH VA QWELOUT KOUEZHET EN DISMEGAÑS... AR VARONED? WAR O C'HOF DIRAK AR ROUANED, UN DUQ A VOURGOÑ EN O FENN; PE GANT UR BALDOEN A FLANDREZ, INT A YÉLO, WAR ZIGAREZ UR GROAZADEG, DA DENNAÑ QONID DA VENEZIA HA DA ZIGADORIAÑ ROUE AR C'HRESIANED. AR ROUANED NEUZE? O! AR ROUANED! UR FILIP FRAÑS HAQ A DLEJE BEZAÑ HOR BLENIER HAQ HON TAD; HA, PADAL, NE OAR NEMET BREINAÑ AN DIVIZOU DEZHAÑ DA C'HELLOUT OBER E RANN EUS HON DIBOURC'HIOÙ-NI; C'HWILIER, LAVAÑNON HA KATOLIK NACH-DOUÉ, KEMER A RA, DRE DOUELLEREZH, HOR BROIOÙ D'O STAGAÑ OUZH E ROUANTELEZH EVIT O C'HINNIQ EN DALC'H D'UR SERC'H, D'UR RIBODEREZ, ESKOMUNUGET EVELTAÑ... E BRO-SAOZ, VA ENEBOUR, VA BOUREV, AR YANN-SE MA VEZ UR GUNUJENN AN ANV ANEZHAÑ HEPKEN... EN ALAMAGN, UN OTHON A VRUNSWICK PE UR FILIP A SOUAB, KEVEZOURIEN D'AN IMPALAERIEZH, HA NE DINT MAT, AN EIL. HAQ EGILE ANEZHO NEMET DA VEZAÑ ANVET LAZHERIEN, MUNTRERIEN HA TUD HEUGUS, PE A-DU QANT AR PAB E VENT PE A-ENE... HA PIV C'HOAZH 'TA? AR PAB, AN HOLYRUDET INOSANT III?

DEN-MEUR, QWIR EO, HOGEN DOUGETOC'H DA LAKAAT E C'HURUN DA GROZAL EGET N'EO DA ZIFENN AN INTANVEZ HAQ AN EMZIVAD. HA PETRA EN DEUS GRAET HENNEZH EVIT VA MAMM HAQ EVIDON-ME? EVELHEN AR QWIR A ZO QWALLET EN UN DOARE MEZHUS, ENOR AR VARC'HEGERIEN KONDAONET GANT BOUREVIEN, EEUNDED AR MERCHED ABERZHET D'UR C'HARVENTEZ SKRIJUSAÑ... HA DEN NE SAV E VOUEZH ENEP AN TRAOÙ-SE... HA DOUE, EN EUNAN, A C'HELLO EC'H AOTREN!.. HAQ EVIT TIZHOUT PESEURT PAL? PETORE SKOUER E C'HELLAN-ME BEZAÑ D'AR BED? HA MARI, MARI! HI A VEZO MARV GANT AR GLAC'HAR, AN DIC'HOANAG HAQ AR VEZH PE, EVIT SAVETEIÑ HEC'H ENOR, HE DEVO STOURMET BETEK HE HUANADENN ZIWEZHAÑ. HA ME A VEVJE C'HOAZH! HOGEN AN DRA-SE A VEFE EN EM LAKAAT KENGABLUS GANT HE BOUREVIEN... TRA, TRA, NE VARVIN KET DRE DAOLO DAOUARN... AR VEZH WAR AN DUD LAOSK HAQ A LEZ KEMENT-SE A DORFEDOU DICASTIZ! HA, PA'Z EO QWIR ON-ME DILEZET GANT DOUE... MERVEL, VA JEZUZ, EN UR VALLOZHIÑ HOC'H ANV SANTEL HAQ EN EUR ZUAÑ HOLL VA BREUDEUR! AOTROU, PARDONIT DIN! PELC'H EMAÑ-HI, AR GROAZIG VENNIGET A ROAS DIN VA MAMM, AR GROAZIG N'AM EUS KUITAET MORSE? O! SETU'H! (HEN A BOK-DIBOK, ADREUZ E ZAEROÙ, D'UR GRUSIFI, OLIFANT AR C'HRIST ANEZHI.) HAQ EN ABEQ DA BETRA GOUZAÑV? HER MEIZAÑ A RAN BREMAN... DIWASKAÑ POANIOÙ DRE GARANTEZ EVIDOC'H, AOTROU KRIST, EVIT LEZEL UR SKOUER Vras HA SALVUS GANT VA BREUDEUR AN HINI EO... PARDON, VA DOUE! ME A VENN, MENNOT A RAN GOUZAÑV!

EILVET DIVIZ

ARZHUR, TOM, JORD.

TOM, da JORD

Ar bara amaň, ar skudell ahont; ha bremaň ar c'hefioù-houarn... Int en em gav e poent hag en amzer. An trubardiq a zo neuz un den kounnaret warnaň... (Da Arzhur.) Asa, aotrouiç koant, ha n'hell fec'h-hu mervel en-dereat ha dleet e ve deoc'h ober kement-se a ismodou?

ARZHUR

ME A ZO PREST, VA MIGNONED!

TOM

N'ac'h eus ket a vignoned amaň.

ARZHUR

ME A GAR AN HOLL.

TOM

Youch'ta : BEVET AR ROUE YANN!

ARZHUR

Pediñ a ran Doue d'e bardoniñ.

TOM

BREBOREG!.. Da zaouarn! (Lakaat a ra dezhāñ ar c'hefioù-houarn.)

JORD, o terc'hel ar c'hefioù all
Feiz, an derzhienn a zo krog ennañ!.. Gwelloc'h e
vefe deomp marzeze mont da glask ur mezeg?

TOM

Me a zo mezeg, ar mezeg hag a zere outaň!..
Ha mar befen lezet da ober... Ha n'hellfen ket
gwelet ur beleg?

TOM

Ur beleg! N'eo ket heñvel. Hogan ni n'hellomp
ket seveniñ ho mennad. Jord, kae da gavout ar
gouarnour ha gouenn outaň e urzhioù. (Jord a
ya kuit.)

TREDE DIVIZ

ARZHUR, TOM.

TOM, o teurel pell dioutaň ar c'hefioù-houarn,
hag o komz doujus dezhāñ

Aotrou, c'hwi hoc'h eus gouellenet ur beleg.
Awennet o'ch bet gant an neñv. Teurvezit lenn al
lizher-maň.

ARZHUR

An doare komz-se... ul lizher, goude kement-se a
zismegañs, petra a zo da grediñ?

A R Z H U R   B R E I Z H

TOM

LENNIT, AOTROU!

ARZHUR

DIGANT Gwilherm Ar C'HERREG ! ANAT MAT EO
diouzh e skritur ! HA NETRA NEMET AN TRI C'HER-MAÑ :
kalon ha fiziañs !.. AN AMPROU A FELL DIN EZ EO BET
ROET DEOC'H AR PENNADIG SKRID-MAN ?

TOM, hep diavalvenniñ

AN DIQUEZIOÙ A BROUO DEOC'H AN DRA-SE, AOTROU.
HOGEN NA QOLLOMP KET HON AMZER, UN AMZER KEN
TALVOUDUS... HA, DA GENTAÑ-HOLL, AN AROUEZINTI EUS HO
TIEUBIDIÑZH. A-BENN DIV EUR AC'HANN, PA QLEVOT
KANAOUENN AR WERC'HEZ, C'HWI A YELO DA SELLOUT ER
PRENESTR-HONT; UR SKEUL QORDENN A VEZO OUZH HO
KORTOZ; KARIADED DEOC'H A VEZO WAR-DRO ENO EVIT
QWAREZIN HO TEC'H, HA... BEVET AR ROUE ARZHUR !

ARZHUR, AMGREDK

ANKOUNAC'HAAT A RIT AR BARRINIER HOUARN.

TOM

HESKENNET, AOTROU, HESKENNET INT.

ARZHUR, difizius

GELLOUT A RAFED, MENNOUT A RAFED, MARTEZE, KOUE-
ZHAÑ WARNON.

TOM

ME A VEZO OUZH TRAOÑ AR VOGER. MET C'HWI HOCH'

P E M P V E T   A R V E S T

EUS GOULENNET UR BELEG; DONT A RAIO UNAN EUS AR
BARREZ TOSTAÑ, UNAN HAQ A ZO A-DU GANEOMP-NI.
E ZOAREOÙ SANTEL A BELLAIO AN ENEBOURIEN; AR
GEDOUR A CHOMO SIÖUL : QOUNEZET EO; AR VORENN A
YA WAR DEVAAT... NERZH-KALON HA FIZIAÑS, AOTROU !

ARZHUR

TRAWALC'H ! PA EN EM GAVO AR BELEG; E ROIN-ME VA
RESPONT DEZHAÑ... YA, D'AN DEN-DOUE-SE HEPKEN E
TISKUILHIN VA MENNAD.

TOM

DA VIHANAÑ, AOTROU, N'AM DISKULIIT-ME KET. SETU
JORD !

PEVARVET DIVIZ

AN HEVELEP RE, JORD.

JORD

AR BELEG, A-BENN NEBEUT; AR MEZEG... DIWEZHATOC'H.
AR PRIZIONIAD A C'HELLO, DA C'HORTOZ, QWELADENNIÑ AR
CHAPEL. AR GOUARNOUR, EN ËND-EEUN, A ZO EN HENT DA
ZONT AMAÑ.

ARZHUR

DOUE A-RAOK AN DUD ! VA C'HASIT GANEOC'H D'AR
CHAPEL.

A R Z H U R   B R E I Z H

JORD, o tiskouez dezhañ an hent

Sell 'ta, war betore ton e c'hourc'h emenn! (D'an ampoent-man ec'h en em gav eno ar gouarnour; eskemman a ra ur salud leun a yenijenn gant Arzhur ha hemañ a ya er-maez.)

PEMPVET DIVIZ

AR COUARNOUR, TOM, UN OFISER,
SOUARDDED.

AR COUARNOUR

Bepred rok ha balch! Hoñen n'emaomp ken e falez ha ne don-me ket ur Gwilherm a Vraoz... (da dom, gant evezh.) Ha c'hwì, ha sellet hoc'h eus ouzh ar barrennou-mañ?

TOM, war an hevelep ton haq ar gouarnour

Ya-da, Aotrou.

AR COUARNOUR

Mat eo! (D'an ofiser.) C'hwì a daolo evezh, da gen-tañ bole kloc'h an tour-qed, ma vezo buan ar c'hastellad-souardded armet penn-kil-ha-troad.

AN OFISER

A vezo graet, Aotrou. (Mont a reont er-maez nemet Tom.)

P E M P V E T   A R V E S T

C'HWECH'HET DIVIZ

TOM, eunaniñ

Millur hepken diçant Marc'heg ar c'herreg; dek mil diçant ar roue Yann, hep kontañ ar pezh a vez distroet din c'hoazh... Me am eus graet va dlead... N'eus nemet ar gorkerien haq a qavaïlh.

SEIZHET DIVIZ

AN HEVELEP RE, MARI, ARZHUR.

TOM, da Arzhur; hemañ gant ur jestre a gemenn dezhañ mont kuit
Aotrou, ha ma en em gav an den-doue?

ARZHUR

C'hwì a lavaro dezhañ dont tre amañ. (Tom a ya er-maez.) Mari, va muiañ-karet, gellout a ran da welout c'hoazh!

MARI

Dilezit, Aotrou, un doare komz ha n'eo ket graet evidon-me; ankounac'hait ur re vrás dic'hoanaq, un diçalonekaat haq a ziveulan-me.

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

KEUZ HAQ HOQOS MORC'HEDOÙ, VA MIÑNONEZ! MAR
BEFE EVIDON-ME UR FREALZIDIÑGH, HA NEKET TE EO HE
ROJE DIN?

MARI

O AOTROU, NA LAVARIT KET A DRAOU SEURT-SE DIN-ME;
N'AM LAKAIT KET DA DEUZIÑ QANT AR VEZH!

ARZHUR

KOMZ DILLO. YANN, AN EUZHDEN-SE?..

MARI

AR C'HALLAOUED A ZO OUZH E HESKINAT, AR RANN-
VROIÖÙ A ZO EN EM SAVET, VA ZAD A ZO DIEUB, BREIZH
GOURDROUZUS DEZHAÑ. HAQ AR MAC'HOMER SPOURONET,
LAOSK EVEL MA'Z EO BEPRED DIRAK AR RISK'L, NE SOÑJ MUI
NEMET ÈNNAÑ E-UNAN. EDO O VONT DA GIMIADIÑ DIOUZH
AR C'HASTELL-MAÑ, E LOQ DIWEZHAÑ, HAQ E HAÑVALE
BEZAÑ VA ANKOUNAC'HAET HA, SETU, EN UN TAOL-TRUMM,
KAS A RA UR C'HANNAD D'AM PEDIÑ DA VONT D'E GAVOUT,
HA QANT UR VOUEZH HANTER-BILPOUS, HANTER-FULORET, EÑ
DA LAVAROUT NEUZE : « ARZHUR, EMEZAÑ DIN, A ZO
BARNET D'AR MARV... HA MERVEL A RAIO! TE, TE HEPKEN,
A C'HELL E SAVETEÎÑ ». HA, WAR-SE, EÑ DA ADDIBUNAÑ DIN
E GINNIGOÙ MEZHUS.

ARZHUR

A-BERZH UR SEURT DEN LAOSK, ME HEN KOMPREN; AR

164

P E M P V E T   A R V E S T

VOUC'HAL A ZO SAVET... YA, ER VANN EMAÑ-HI; PAR-BERR
AN DIMEZIOÙ AN HINI EO.

MARI

ETRE DAOU VENOZ EDON, PE DA GEMEROUT MUIOC'H
A QAS EGET A ZISPRIZ OUTAÑ, D'AN AMPOENT MA KINNIQAS
DIN, EVIT VA ZENNAÑ EUS ARVAR, UR SKRID-KRED. NEUZE
E TEGEMERIS AR BAPERENN-SE HAQ EZ ON DEUT, EN DRO-
MAÑ, D'HO SAVETEÎÑ, ARZHUR. AR SKRID-KRED A OA E
GWENN; LAKAAT A RIS HOC'H ANV-C'HWI WARNAÑ. KEMERIT-
EN, AOTROU. IT KUIT AC'HALEN. DOUE HOC'H AMBROUGO!

ARZHUR

HA C'HWI, MARI?

MARI

DOUE A DRUEZO OUZH UR PAOUR KAEZH PLAC'H. VA
ANKOUNAC'HAIT, AOTROU; NA SOÑJIT NEMET E BREIZH.

ARZHUR

PREST DA VERVEL, DA ZAEAÑ HOLL AR QWANEREZHIÖÙ!
ME A QARFE, MARI, WAR-BOUEZ VA HOLL WAD, REIÑ TEST-
ENI DEOC'H EUS VA C'HARANTEZ; N'HELLIN BIKEN PAEAÑ
DEOC'H AR VAD HOC'H EUS GRAET DIN... HOGEN ME HO
TENNO DIGANT AN EUZHDEN-SE. HO SKRID-KRED, PAOUR-
KAEZH BUGEL, NE OA NEMET UN DRO-LOUS ALL. GANIN-ME
EZ EUS UN DRA KALZ QWELLOC'H EGET HENNEZH. HAQ
ANAVEZOUT A RIT AR SKRITUR-MAÑ? HINI VA ZAD, AVAT...
AMAÑ EMAÑ? LAKAAT A RA E VUHEZ EN ARVAR!

165

A R Z H U R   B R E I Z H

ARZHUR

LEC'H EM EUS DA GREDIÑ N'EMAÑ KET AMAÑ. LAKAET
EN DEUS KINNIQ DIN HOLL RAKTRES UN DEC'HADENN;
DINAC'H AM EUS GRAET, DA GENTAÑ; BREMAÑ, HEN
DEGEMER A RAN.

MARI

Va zad! Eñ a c'HELL HO SAVETEÑ. ME HEN ADGWELO
GANEOCH, ARZHUR.

ARZHUR

Siwazh! Mari, d'am zro eo da lavarout deoc'h :
ANKOUNAC'HAIT UR PRIÑS QWALLEÜRUS; NA SOÑJIT NEMET
EN HO TAD!

MARI

Ac'hanta 'ta, Aotrou, ha n'hoc'h eus ket va
c'hlevet? Ha chom a rit-hu hep gouvezout ar pezh a
dremen? Ar mac'homer, eñ e-unan, n'hellas ket e
quzhat ouzhin. Ar Rannvroioù, mestroniet epad un
dachadic, en em sav adarre; Breizh war-sav, a
adc'houlenn he rener; dirak an diskuliadegoù bras-
se, Filip, eñ e-unan, a zo bet strafuilhet; deut eo tre
en Normandi, haq holl e kilont dirak e dud-a-vrezel;
mestr war an Normandi, treïñ a raio ouzh ar Rann-
viroioù; ar re-mañ a wel ar riskl ha n'o deus fiziañs
nemet ennoc'h. Muioc'h eget biskoazh ez eo dileet
deoc'h o difenn.

166

P E M P V E T   A R V E S T

ARZHUR

Piv on-me ha petra a c'heller qortoz diaganin?
ME NE RIS NEMET RE A ZROUG d'AM BRO.

MARI

PRIÑS, HAQ HO LEOÙ-TOUET!

ARZHUR

DOUE AM DIEREAS.

MARI

HA BREIZH?

ARZHUR

ME A VARVO EVITI.

MARI

Digalon! Haq holl ar re ho kar!.. Ho sujidi leal
hoc'h adc'houlenn. Ho tinac'h n'o lakaio ket da
souzañ, da argilañ; hoc'h arvar haq ho tiegi a c'hell
o c'holl... Er Rannvroioù koulz haq e Breizh ar
maquezed zoken a zo gredus d'ho kaoz... Ha ne veze
nemet an duq Arzhur hepken haq a rafe diouer
deomp-ni?

ARZHUR

C'hwi, Mari, a venn va c'hendrec'hîñ. Arzhur, un
tachadiq a zo, ne soñje nemet en neñvou ha ne qase
gantañ eus an douar nemet un eñvorenn hepken.
Ar qwel ac'hanoch, ho ker, hen degas a reont
soñjal er bed, en e zleadoù... Ya, me a vevo, me a
stourmo... Hogan d'an holl, zoken d'an hini kren-
vañ. (ha me ker gwan!) Ha ne ra ket ar skor diouer

167

A R Z H U R   B R E I Z H

dezh? Doue, Eñ E-unan, a zegasas deomp ar skor gant an aelez santed eus ar baradoz, evit hon diwall diouzh pep droug ha diouzh pep gwall; an aelez-se eus an douar, iveau, hor c'hariaded haq hon diwalierien en devezhioù a c'hlaç'har haq a ampro. Mari, miñnonez va buçaleaj, qoanag va yaouankiz, keneilez va holl riskloù, ha ma rannfen-me qaneoc'h va meurdeziou? Siwazh! Va dousiq ker, an dra-se eo a vez atav pennabeg a zoan, a c'hlaç'har haq a ampro! Ne respontit ket, treiñ a rit ho penn. Ha petore mennad a zo ouz ho tizarbenn 'ta. Mennerezh diblegus ho tad?.. Ha me a oar-me? Ken balc'h oc'h c'hwi ma c'hoantait muioc'h en em reiñ holl da n'ouzon petra eget da ober eur vad va holl vuhez.

MARI

Ne glaskan-me nemet ho klod, Aotrou.

ARZHUR

Haq e viot pennabeg eus va diskar... ha soñjal a rit-hu e c'helljen-me dougen va-unan ur samm ker pounner-se ur samm seurt m'am laka ar rakwel anezhi hepken da vezañ re-vec'hiet? Horjellañ a rafe va divesker ouzhin dindan ar pouez anezhi, flastret e vefen dindani haq e sachfen, da heul va diskar, ar Rannvroioù ha Breizh qanto. C'hwi eo haq ho pezo menet an dra-se, Mari... Petore nerzh em bezo-me kavet e mammenn-dour ho karantez.

P E M P V E T   A R V E S T

MARI

C'hwi hoc'h eus ho mamm, Arzhur; ho pobl, Aotrou. Doue ho kwel...

ARZHUR

Ac'hanta, ra vezo-Eñ hor barner!.. Edon prest d'an aberzh; c'hwi a zinac'h d'her rannañ qanin-me; santout a ran ez on re-zinerzh evit hen ober; haq hen dinac'h a ran... Tra, tra, ne lakain ket va fobl en arvar... Mervel a rin eviti... Me a varvo, peogwir e vennit her grafen.

MARI

Me a venn! (Outi hec'h-unan.) Aotrou, pardonit din ur gaou seurt-se! (A-vouezh uhel.) Me a sento ouzh dug Breizh.

ARZHUR, kouezhet d'an daoulin dirazi

Mari, va muiañ-karet! (E adlakaat a ra-hi en e sav.) Chom a ra c'hoazh Gwilherm Ar C'herreg... Hoñen eñ a zo qwaz deomp-ni ha ni a qavo an tu da zont a-benn anezhañ!

EIZHVENT DIVIZ

An hevelep re, ar C'herreg, edilhad ur manac'h.

AR C'HERREG

C'hwi hoc'h eus e habaskaet, Aotrou.

A R Z H U R   B R E I Z H

MARI

Va zad!

ARZHUR

Eñ!

AR C'HERREC, AN HEVELEP C'HOARI

Habaskaet, digalonekaet... Ha perak ne gemerit ket ar c'hleze-mañ evit e sankañ em c'halon? An taol Marvel a zo roet...

ARZHUR

Gwilherm Ar C'HERREC, va selauvit-me!

AR C'HERREC

Da ober petra? Ha ne welis ha ne glevis-me ket?.. Daeañ a ris kounnar ar roue Yann, risklet em eus ouzhPenn kant qwech va buhez evit distreiñ e Breizh, qwerzhañ haq ingalañ a ris va holl vadoù evit armañ ho talc'hidi, stourm am eus graet ouzh an holl arçolloù da zont betek ennoc'h; ha petra a qavis? An drubarderez, an dizenor... Aze eo emañ va gopt!

MARI

Va zad!

AR C'HERREC, ouzh he fellaat dioutañ

Va lezit!

ARZHUR

Gwashoc'h eget disleal oc'h, Gwilherm Ar C'HERREC; c'hwi a zo un den garv!

170

P E M P V E T   A R V E S T

AR C'HERREC

Ya, neketa? Gwelout a ris ar re haelañ eus hor baroned oc'h en em ziplateat ha Breizh-Veur o kouezhañ dindan krabanoù lous ur roue dismegus; n'em boa-me tamm fizian e den ebet ken nemet ennoc'h-c'hwi, Arzhur... Ha c'hwi a zo ouzh va zrubardiñ! Penaos!.. O! neket va dismeqañsadenn eo a geuzian. Nann; 'met ho kloù kollet, hoc'h any louzet ha drougeur Breizh an hini eo. Petra a c'hortozomp-ni? Daoust ha d'ar re a zo taolet an dismeqañs warno eo da c'houenn gwirioù an eeunded, an enor? Galvomp ar bourev; kerzhomp kevret d'ar marv, rak ni hon eus e zellidet.

MARI, GANT UR VOUEZH KLEMVANUS

Va zad!

ARZHUR

Ar bourev, c'hwi an hini eo, den dizoñvus, tad dizoareet, c'hwi, kentoc'h eget reiñ skouarn d'hor selau, haq en em ro d'ur gounnar disantel. Ha dre be wir e fals-tamallit-hu ho merc'h? Piv a c'hellfe he diwall qwelloc'h eget hec'h eeunded?.. Hi a anzavas din he c'harantez, ya, met en dic'hoanaq haq evit ho saveteiñ... evit ho tieubiñ... Ha hi, bremaïk c'hoazh, an daeroù en he daoulaçad, am aspede da ankounac'haat ar youc'hadenn-se eus he c'halon, youc'hadenn haq a ra mezh dezhi bremañ... Daoust ha c'hwi a oar da ober petra eo e teue-hi amañ bre-

A R Z H U R   B R E I Z H

maïk? Evit daskor din-me va frankiz en ho raok ha
mervel em lec'h... O! n'em befe-me nag ene, na kalon,
mar teufe din ur wech bennak ankounac'haat
kement-se a eeunded haq ur c'her bras karantez...
Ha klevet hoc'h eus he c'homzoù diwezhañ? Gwell
a-se! Hi a vezo, mar plij gant Doue, va fried hael-
me, Dugez Breizh.

MARI

NANN, NANN, VA ZAD! EN UR C'HRATAAT, ME A BEDE
DOUE DA BARDONIÑ UR QAOU.

AR C'HERREG

HA QELLOUT A RAFEN-ME C'HOAZH HO KREDIÑ?

MARI, kollet ganti he fizian

O, VA MAMM, HAQ E QLEVOUT A RIT-HU! NEKET C'HWI
HAQ HO PEFE DISKREDET WAR A LAVARE DEOC'H HO MERC'H.

AR C'HERREG

HE MAMM! HA N'HE DEUS KEN NEMEDON-ME, HE ZAD...
Alo! buçale, deuit AMAÑ. HO KREDIÑ A RAN-ME; HOGEN
BEZOMP LEAL: HOC'H ENOR, HO PRUD-VAT EO A ZIFENNAN.
NI A YA BUAN DA ZIEUBIÑ AR PRIÑS YAOUANK-MAÑ; NI
HEN ADLAKAI WAR AN TU-MAT, A ZASKORO DEZHAÑ E
STADOÙ HAQ E C'HALLLOUD. HA, KERKENT-ALL, NI A GIMIADO
DIOUZH BREIZH EVIT MAT... GOUVEZOUT A RAIMP KER
BRAVIK HA TRA MIROUT OUTAÑ D'EN EM QOLL.

P E M P V E T   A R V E S T

ARZHUR

NA C'HOANAĞIT KET VA ZREC'HÍÑ. SAVETEIT MARI AMAÑ,
MAR QELL-HI BEVAÑ HEPDON-ME. ME A ZO O VONT DA
VERVEL.

AR C'HERREG

FUIÑ A RA AN AMZER HA PEP MUNUTENN A ZEGAS GANTI
UR RISK'L MUIOC'H. ECHUOMP! (DA ARZHUR.) C'HWI A ZO
BREIZHAD, AOTROU; ME IVEZ. DEGAS A RAN DA QOUN
DEOC'H, KEMER A RAN EVIT VA LODENN, UN DRA DELLEZE-
KOC'H EUS HOC'H ENOR... DIFENNIT BREIZH, DIAC'HUBIT
AR RANNVROIOÙ, LAKIT ASUR HOR FRANKIZ DEOMP-NI HOLL,
HA NI A WELO HA C'HWI A DREC'H O WARNON.

ARZHUR

ROIT DIN HO TORN, QOUR DISUJ! ME A ZO DARE, YA,
PREST ON DA VONT D'HOC'H HEUL. (I A BOK AN EIL D'EGLÉ.)

AR C'HERREG

RET EO DEOMP QORTOZ BREMAÑ. N'HELLOMP KET
KEMEROUT MARI ER VAG-MAÑ... AR MOR A ZO FALL... RET
EO DEOMP IVEZ KEMMAÑ HOR POURCHASEOÙ... HAQ AN
AMZER A YA BUAN EN DRO, RAK NI HON EUS DIARAO-
GENNET AN EUR QANT AON RAK UN TAOL-TRUBARDEREZH.

MARI

KEVRET QANEOC'H, VA ZAD, ME A YELO, HEP AON, DA
N'EUS FORZH PELEC'H.

A R Z H U R   B R E I Z H

AR C'HERREC

MARTEZE E RANKI-TE EMBREGERAN HEVELEP ARGOLLOÙ...
 MONT A RAN-ME DA WELOUT; HO KUITAAT A RAN... KENAVO,
 MARI, KENAVO, ARZHUR! HA, D'AR C'HENTAN AROUEZA-
 DENN, BEZIT PREST, BEZIT DARE.

NAVET DIVIZ

ARZHUR, MARI.

ARZHUR

EÑ A BLEGO, MARI.

MARI

SIWAZH ! N'EM EUS-ME NEMET DROUKSANTOU GLA-
 C'HARUS.

ARZHUR

BUGEL, NA SELAOUIT KET OUZH MOQIDELLOÙ FROMUS!
 HOTAD HA N'HO KAR KET QANT E HOLL ENE, A-GREIZ-KALON?
 HA ME NE DON KET AR MESTR? DOUE, EN DIWEZH, EN
 DEUS TRUEZET DEOC'H. HA DA BIV EO E TLEOMP-NI AN
 DRA-SE? DEOC'H, DEOC'H-C'HWI HEPKEN, MARI. EVEL-HEN
 EO E FELL D'AN DOUE TRUGAREZUS. HORELLAÑ A RA AN
 IMPALAERIEZHOU, AR PENNOÙ-BRAS A GOUZH E DROUK-
 LAMM, AR PUBLÒU A ZISKENN HAQ A YA WAR ZISLÉBERAAT;
 A-DAOL-TRUMM EC'H ADSAVONT... HA DA BIV EO E TLEONT

P E M P V E T   A R V E S T

IVEZ AN DRA-SE? D'O DELLIDOÙ? INT-I N'O DEUS PEURLIE-
 SAÑ NEMET QWALL-DECHOÙ. EVELATO O C'HANMEULER, O
 AZEULIÑ A REER ZOKEN HAQ EC'H ANKOUNAC'HAER AR QWIR
 DOUE, AN HOLLC'HALLOUDEQ HAQ A REAS EÑ E-UNAN
 HOLL AN TREDEMARZH, AR BURZHUD-SE, HOLL A-BEZH. BEZ'
 EOA E-TOUEZ AR PUBLÒU-SE, EN IMPALAERIEZH, UR WERC'HEZ
 DIANAVEZET HAQ A BEDE DOUE EVIT AN HOLL QWITIBUNAN;
 HA DAEROÙ AN AEL-SE O DEUS KAVET TRUEZ RAK AR SAL-
 VER; INT-I O DEUS SALVET AN HOLL DUD KABLUS, HOLL AR
 BEC'HERIEN. GOANAQIÑ A RAN, FIZIAÑS EM EUS, MARI,
 HAQ ABALAMOUR MA'Z ON-ME EN HO KICHEN.

MARI

VA AOTROU!

ARZHUR

LAOUENAAT A RA DIN IVEZ, O VEZAÑ MA C'HELLIN-ME,
 DIZALE, GANT MUIOC'H A ZELLEZ, ENORIÑ HO TELLIDOÙ...
 M'AM BEFE-ME HOLL ENORIOÙ AN DOUAR! HOGEN DOUE
 A VENNIQO VA QWAZONIEZH IZELEK; HI A ZO RE HEÑVEL OUGH
 E REIZHDED... (KLEVOUT A REER UR VOUEZH, HAQ A YA DIARSAY WAR
 DOSTAAT, O KANAÑ UR QANAOUENN D'AR WERC'HEZ.) SELAOUIT AR
 QANAOUENN-SANTEL-SE, MARI... AN AROUEZ EUS HON
 DIEUBIEZH AN HINI EO. (E KEIT-SE, E KENDALC'HER GANT KANAOUENN-
 SANTEL AR WERC'HEZ.)

Ni ho salud, STEREDENN-VOR,
 MAMM DA ZOUE, LEUN A ENOR,
 GWERC'HEZ BEPRED, DOR AN NEÑVOÙ,
 SELAOUIT MAT HOR PEDENNOÙ.

A R Z H U R   B R E I Z H

RESEVIT AR SALUD SANTEL,
SALUD AN AR'HAEL GABRIEL;
E-lec'h AN DROUQ QRAET QANT EVA,
DEGASIT DEOMP PEOC'H ER bed-MAÑ.

DISKOUEZIT DEOMP OC'H UR VAMM VAT
EN HOR C'HEÑVER, TUÙ EMZIVAT;
GRIT M'HOR SELAOOU AN HINI
HOCH EUS QANET EVIDOMP-NI.

GRIT MA VO SANTEL HOR BUHEZ,
MA HEUILHIMP HENT AR WIR FURNEZH,
HA MA VIMP O WELOUT JEZUZ
EN NEÑV QANECH UN DEIZ EURUS.

GLOAR ATAV D'AN TAD DIVARVEL,
D'AR MAB HA D'AR SPERED SANTEL;
RAK DA DRÌ FERSON AN DREINDED
HEVELEP ENOR A ZO DLEET.

MARI

KEN ABRED-SE ! O VA ZAD-ME, DAOUST HAQ EN A VEFE
DEUET, KER BUAN-SE, A-BENN EUS E DAO? N'HELLAN KET
KREDIÑ EN DRA-SE, TRA... HO TALEAÑ TRA KEN A RAFEN-ME
HAQ HO LAKAAT OUZHPENN, E BRASOC'H RISKLOÙ. NA
GOLLIT KET EVIT-SE UN DIÇAREZ EUS AR RE DALVOUDUSAÑ.
IT KUIT, AOTROU DUG!

ARZHUR

HEPDOUT-TE AR MARV AN HINI EO, MARI ; KEVRET
QANEZ EZ EO AR SILVIDIQEZH. ENO E VEZIN-ME, EZ KICHEN,
EVIT REIÑ SKOAZELL DIT HAQ EVIT MIROUT OUZH AN TAR-

P E M P V E T   A R V E S T

ZHIOU-MOR D'EN EM STRINKAÑ OUZHIT. KLEV 'TA, HA NE
GARFES-TE KET DLEOUT DA VUHEZ DIN? DEUS, VA MUIAÑ-
KARET, ME A ZIGOR HENT DIT EVIT DA ZEGEMEROUT ETRE
VA DIVREC'H.

MARI

VA DOUE, HO PET TRUEZ OUZHOMP-NI.

ARZHUR, QANT UR VOUEZH HANTER-YOGET
MARI !

DEKVET DIVIZ

MARI, OUTI HEC'H-UNAN

ARZHUR ! EN AM QALV HA NE ZISTRO KET AMAÑ.
E VOUEZH A SEBLANT BEZAÑ TOC'HOR. HA VA ZAD HAQ EN
DOA AON RAK UN TAOL-TRUBARDEREZH... INT A ZO BET
TRUBARDET, TAPET O-DAOU HA MARTEZE ZOKEN... O, VA
DOUE, VA DOUE, N'AM LEZIT KET EN ANKEN SKRIJUS-SE...
HOGEN FOLL ON-ME DA SPONTAÑ EN DOARE-SE... VA ZAD,
KREDABL, N'HELLAS KET EN EM QAVOUT E KENTEL; AN
AROUZE A OA ROET, HAQ ARZHUR A ZO AET KUIT HEPDON...
AC'HANTA ! HA N'EO KET AR PEZH A VENNER, AR PEZH A
DLEEN-ME MENNOUT ? MIROUT OUTAÑ A LAKAAT OBER UN
DIMEZIÑ AMZERE, MERVEL EVITAÑ... GWALLEÜRUZEZ MA'Z
ON ! MET NEUZE EO ME HA NE C'HOANAÑ KET BEVAÑ
EVITAÑ. E GAROUT RE A RAEN. DOUE AM C'HASTIZ EN UR
SKEIÑ QANTAÑ. REUZEUDIGEZ, TADLAZHEREZ A ZO AC'HA-

NON ! YA, YA, ME AN HINI EO HAQ A ZO KIRIEK EUS E VARV
 HAQ EUS MARV VA ZAD... (Kleier an tour-qed a son d'an emgann ;
 — hevelep son gant hini an tangwall, — klevout a reer ar youc'houù-bre
 zel, straperez ar c'hlezeier, holl strak ur seziz.) AN TROUZ SKRI-
 JUS, AR ROUESTL HIRISUS-SE, DIOUGAN EO EUS AR C'HASTIZ
 A VEZO OUZH VA GORTOZ... HA N'EM EUS KET UR PENNA-
 DIQ SIOLDER ZOKEN EVIT GOULENN PARDON DIGANT
 DOUE... N'HELLAN-ME KET... AN IFERN PEURBADUS... (Ar
 youc'houù-brezel a zeu da vezan heglevusoc'h.) FRAÑS ! A GLEVIS-
 ME... O ! HONNEZH, AR YOUC'HADENN-SE, NEKET UR
 YOUC'HADENN A VALLOZH AN HINI EO... (Hi a selaou gant
 muioc'h a evezh.) YA, FRAÑS, FRAÑS ! SAVETAET ON : AR
 C'HALLAOUED EO!.. VA ZAD HAQ ARZHUR A STOURM EN O
 ZOUZEZ... EMAINT O TONT D'AM DIEUBIÑ... TRUGAREZ, VA
 DOUE ! (An trouz haq ar rouestl a ya war washaat.)

UNNEKVET DIVIZ

MARI, AR COUARNOUR, GWARDOU,
 SOUDARDED,
 LOEIZ FRANS HAQ AR C'HALLAOUED,
 AR C'HERREG, MORRIS... HAQ ALL...

AR COUARNOUR

MARI AR C'HERREG, C'HWI A ZO VA FRIZONIEREZ.

LOEIZ

N'EO KET EVIT QWALL BELL, AOTROU... EN EM ROIT !

(Ar C'HALLAOUED a leuñ al leurenn-c'hoari.)

MARI

VA ZAD, AR PRIÑS : PELEC'H EMAINT-i ? AR PRIÑS
 ARZHUR A ZO TEC'LET KUIT DRE AMAÑ, SELLIT !

LOEIZ

D'AM HEUL, VA ZUD ! D'AR MOGERIOÙ !

AR C'HERREG, QWALL-DIZHET HA LEUNWAD

RE ZIWEZHAT EO !.. TRUBARDET EO, DROUGLAZHET ! ME
 A DLEE E C'HORTOZ E TRAOÑ AR MOGERIOÙ GANT UR VAG,
 ENNÎ MARTOLODED AKUIT. DOUARAÑ A REJOMP... UR VAG
 ALL A DEC'HE WAR-DU AN DONVOR, HAQ A QASE ENNÎ
 ARZHUR KAEZH... HE HEULIAÑ O RIS-ME, DRE ROEÑVAT
 FORZH, HAQ E WELIS YANN, ENN END-EEUN, KROG GANT AN

A R Z H U R   B R E I Z H

Eil dorn e blev ar paour kaezh priñs ha gant egile en ur gougleze savet da skeiñ... Arzhur a daolas ur youc'hadenn skrijus... E hini ziwezhañ a voe... Neuze ar bourev, o treiñ e gounnar ouzhin-me, am zizhas gant houarn e c'hoaf e-kreiz va brennid. (Kouezhañ a ra d'an douar divet.)

HOLL

AR PEZH VIL! ER MOR, ER MOR!

AR C'HERREC, deuet ur wellaenn dezhañ, en em laka en e goazez gant skoazell daou soudard, hañ e kendalc'h

Re ziwezhat eo, a lavaran-me deoc'h!.. Diqoulzet e viot!.. Ul lestr a oa ouzh e c'hortoz... Eñ a dec'h da Vro-Saoz... Arzhur, Mari, va miñnoned... A! ar C'hallaoued!.. Loeiz, c'hwì a zo trec'h! Da vihanañ talvezit mat dezho hor marv... Va bugel... va Doue... Pardon!..

MARI

O! AR MARV! RA VARVIN-ME ïVEZ! (Semblañ a ra.)

HOLL

DROUKRAÑS! DROUKRAÑS!

LOEZ

Reizhded! honnezh eo ar gwellañ droukrañs.

Diwezh

DIBENN

AN PEMPVET ARVEST

DEUET A-ZINDAN AR WASK
E TI-MOULEREZH « LA RUCHE », (A. & P. JARACH)
20, STRAED IALANDE, PARIS (XIVe)
D'AR BEMP WAR-NUCENT
A VIZ MEURZH,
MIL NAV C'HANT NAV HA DAOU-UCENT.